

unicef
for every child

ไว้เส้นกันการศึกษา:

แนวปฏิบัติที่ดีและการถอดบทเรียนจากการจัดการศึกษา
สำหรับเด็กข้ามชาติในประเทศไทย

การจัดทำรายงานฉบับนี้ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสหภาพยุโรป อย่างไรก็ตาม เนื้อหาในรายงานฉบับนี้เป็นความรับผิดชอบของยูนิเซฟ และไม่จำเป็นต้องสะท้อนมุมมองของสหภาพยุโรป

ข้อมูลและสถิติรวมทั้งข้อคิดเห็นในรายงานฉบับนี้ไม่จำเป็นต้องสะท้อนท่าทีของยูนิเซฟ

ยูนิเซฟยึดมั่นในการเผยแพร่ข้อมูลสู่สาธารณะ ผู้สนใจโปรดสอบถาม หากต้องการจัดพิมพ์ซ้ำ ดัดแปลง หรือแปลรายงานฉบับนี้และรายงานฉบับอื่นของยูนิเซฟเป็นภาษาต่าง ๆ

ไว้เส้นกันการศึกษา:

แนวปฏิบัติที่ดีและการถอดบทเรียนจากการจัดการศึกษา
สำหรับเด็กข้ามชาติในประเทศไทย

กิตติกรรมประกาศ

ไว้เส้นกันการศึกษา: แนวปฏิบัติที่ดีและการถอดบทเรียนจากการจัดการศึกษาสำหรับเด็กข้ามชาติในประเทศไทย เป็นรายงานการศึกษาภายใต้โครงการ “การคุ้มครองเด็กที่ได้รับผลกระทบจากการย้ายถิ่น” (Protecting children affected by migration) ขององค์การยูนิเซฟ ประเทศไทย ด้วยเงินทุนจากสหภาพยุโรปและยูนิเซฟ

รายงานฉบับนี้สอดคล้องกับเป้าหมายของโครงการที่ต้องการให้เด็กซึ่งได้รับผลกระทบจากการย้ายถิ่น รวมทั้งกลุ่มที่เป็นเหยื่อการค้ามนุษย์ ได้รับประโยชน์จากการส่งเสริมสภาพแวดล้อม (นโยบายและกระบวนการ) ที่เอื้ออำนวยให้การเข้าถึงระบบการคุ้มครองเด็กง่ายขึ้น โดยผ่านการจัดทำ ออกแบบ จัดพิมพ์ และเผยแพร่รายงานที่รวบรวมแนวปฏิบัติที่ดีทั้งของโรงเรียนและหน่วยงานภาครัฐซึ่งกำกับดูแลการศึกษาในระดับท้องถิ่น ในการขจัดอุปสรรคในการเข้าถึงและปัญหาคุณภาพการศึกษาสำหรับเด็กข้ามชาติ

ยูนิเซฟขอขอบคุณ Christine Apikul ผู้จัดทำรายงานฉบับนี้ และเจ้าหน้าที่ทุกคนขององค์การยูนิเซฟ ประเทศไทย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาต่าง ๆ สำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร และโรงเรียนต่าง ๆ สำหรับการสนับสนุนตลอดระยะเวลาในการจัดทำรายงาน บุคคลที่มีบทบาทสำคัญในรายงานฉบับนี้ปรากฏตามรายชื่อด้านล่าง โดยปราศจากการเรียงลำดับใด ๆ ทั้งนี้ ต้องขออภัยหากมีการตกหล่นชื่อผู้ใดโดยไม่เจตนา

องค์การยูนิเซฟ ประเทศไทย: Juan Santander, Hugh Delaney รับขวัญ ธรรมมาภรณ์พิลาศ วิลสา พงศธร สันติ ศิริธีราเกษม ณิชฐา กิณะพันธ์ รักชิต วัชรภาส และอมรชัย แจงเจริญวัฒนา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน: ณิชฐะวีวรรณ ปานวิสัย

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2: ประวัตร์ พันธก้อง และพงศกรณ ทองคำ

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3: รตนภูมิ โนสุ และอนันต์ กัณนาง

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร: กัลยา มาลัย

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด: เสน่ห์ บุญชู

กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา: ไกรยศ ภัทราวาท

SIL International: Kirk Person

องค์การช่วยเหลือเด็กประจำประเทศไทย: แก้วตา แสงสุข และวัชร อินทรสมบัติ

มูลนิธิเครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงาน: สมพงศ์ สระแก้ว และชุติมา สีดาเสถียร

มูลนิธิเพื่อเยาวชนชนบท: ลัดดาวัลย์ หลีกแก้ว

กลุ่มเพื่อเด็ก: อุดลย์ ดวงดีทวีรัตน์

ออกแบบกราฟิก (ฉบับภาษาไทยและอังกฤษ): ธนัท สุพิชาญาณกูร

ผู้แปล: คมกฤษ จงบุญวัฒนา

มุมมองต่าง ๆ ในรายงานฉบับนี้เป็นของผู้จัดทำรายงานและไม่จำเป็นต้องเป็นมุมมองของยูนิเซฟ

Thursday

วิชา ภาษาไทย พ.ศ. ๒๕๖๒

จงเติมคำให้ได้อีกความ

1. โพรระ _____ ฟวัง
2. ลั่งสี _____ ลัง
3. มากมาย _____ กอง
4. จงรัก _____ ดี
5. สากรัก _____
6. คอ _____ ชาติไทย
7. ทอด _____ บุคพร้อม

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

ประเทศไทยมีนโยบายด้านการศึกษาที่ก้าวหน้าและเปิดกว้าง ซึ่งกำหนดให้เด็กทุกคนได้เรียนฟรี 15 ปี ไม่ว่าจะเป็นเด็กไทย เด็กข้ามชาติที่ไม่มีเอกสารประจำตัว หรือเด็กไร้สัญชาติ อัตราการเข้าเรียนในโรงเรียนของเด็กข้ามชาติและไร้สัญชาติในโรงเรียนรัฐบาลเพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัดนับตั้งแต่การออกพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติปี 2542 และมติคณะรัฐมนตรีเมื่อปี 2548 เกี่ยวกับการจัดการศึกษาแก่บุคคลที่ไม่มีหลักฐานทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทย และล่าสุดกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษาซึ่งมีเป้าหมายในการให้การสนับสนุนการจัดการศึกษาแก่นักเรียนยากจนและด้อยโอกาส รวมถึงกลุ่มเด็กข้ามชาติและไร้สัญชาติด้วย ซึ่งช่วยเพิ่มอัตราการเข้าเรียนในโรงเรียนรัฐบาลของเด็กกลุ่มดังกล่าว อย่างไรก็ตาม เด็กข้ามชาติยังเป็นกลุ่มใหญ่ที่สุดที่ไม่ได้เข้าเรียนในโรงเรียน โดยมีประมาณการว่าครึ่งหนึ่งของเด็กกลุ่มนี้ไม่ได้เข้าเรียนในโรงเรียนและไม่ได้รับการศึกษาไม่ว่าจะในรูปแบบใด¹

รายงานฉบับนี้ศึกษาความท้าทายในการจัดการศึกษาแก่เด็กข้ามชาติ ทั้งจากมุมมองของเด็กข้ามชาติและครอบครัว และมุมมองของโรงเรียน รวมทั้งแนวปฏิบัติที่ดีและกลยุทธ์ที่มีประสิทธิผลที่โรงเรียนรัฐบาลและหน่วยงานด้านการศึกษาใช้ในการจัดการความท้าทายในการทำให้เด็กข้ามชาติเข้าเรียนในโรงเรียน การเรียนการสอน และการป้องกันการออกกลางคัน โดยอาศัยกรณีศึกษาต่าง ๆ นอกจากนี้ รายงานฉบับนี้ยังศึกษางบประมาณที่ต้องใช้ในการจัดการความท้าทายข้างต้น และวิธีการที่โรงเรียนรัฐบาลใช้เงินอุดหนุนจากรัฐบาลและวิธีการระดมทรัพยากรเพิ่มเติมจากแหล่งอื่น รวมทั้งภาระค่าใช้จ่ายซึ่งผู้ปกครองต้องรับผิดชอบ เช่น ค่าเดินทาง ค่าชุดนักเรียน และค่าบำรุงการศึกษา

ความท้าทาย

ความท้าทายในการจัดการศึกษาแก่เด็กข้ามชาติมีความซับซ้อน โดยเชื่อมโยงใกล้ชิดกับประเด็นการมีเอกสารประจำตัว หลักฐานทะเบียนราษฎร สุขภาพ ชุมชน แรงงาน และความมั่นคง ทำให้หน่วยงานด้านการศึกษาและผู้เชี่ยวชาญไม่สามารถจัดการความท้าทายเหล่านี้ได้โดยลำพัง การทำงานโดยจำกัดอยู่แต่ในขอบเขตหน้าที่ของตนเองไม่เพียงพอต่อการแก้ไขปัญหาอีกต่อไป เราต้องจัดการความซับซ้อนดังกล่าวโดยอาศัยความร่วมมือระหว่างกันให้มากขึ้น

ยกตัวอย่างเช่น โรงเรียนในชนบทบางแห่งตระหนักว่านักเรียนซึ่งอาศัยอยู่ในไร่เกษตรกรรมต้องสัมผัสสารเคมีที่เป็นอันตราย ก่อให้เกิดอาการอักเสบที่ผิวหนังหรืออาการเจ็บป่วย อย่างไรก็ตาม ยังไม่มีระบบหรือแนวปฏิบัติที่ชัดเจนสำหรับโรงเรียนและหน่วยงานด้านการศึกษาที่จะทำให้หน่วยงานด้านสาธารณสุขและนายจ้างเห็นปัญหาดังกล่าว และขอให้นายจ้างดำเนินการแก้ไขเพื่อปกป้องสุขภาพของแรงงานและครอบครัว

ในปัจจุบัน การสอนนักเรียนข้ามชาติเป็นสิ่งที่ครูในโรงเรียนรัฐบาลหลีกเลี่ยงไม่ได้ ด้วยอัตราการเกิดที่ลดลงของประชากรไทยและอัตราการย้ายถิ่นข้ามแดนที่เพิ่มขึ้น จำนวนเด็กในวัยเรียนที่เป็นเด็กข้ามชาติจึงมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ อย่างไรก็ตาม ครูยังรู้สึกว่าจะไม่ได้รับการสนับสนุนที่เพียงพอในการสอนในห้องเรียนที่มีความต้องการในการเรียนรู้และภาษาพูดที่หลากหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสอนให้เด็กข้ามชาติรู้ภาษาไทย การสื่อสารกับพ่อแม่/ผู้ปกครอง การจัดการปัญหาการขาดเรียนบ่อยครั้งและต่อเนื่อง และการลดอัตราการออกกลางคัน ความท้าทายอื่น ๆ ที่โรงเรียนและครูต้องประสบเกี่ยวข้องกับความคาดหวังของระบบการศึกษาต่อความสำเร็จด้านวิชาการของโรงเรียนและทัศนคติของผู้ปกครองไทยต่อเด็กข้ามชาติ

ในขณะเดียวกัน มีความท้าทายที่เด็กข้ามชาติต้องประสบเช่นกัน ซึ่งส่งผลกระทบต่อทั้งโรงเรียนและระบบการศึกษา กล่าวคือ สถานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว ความตระหนักรู้เกี่ยวกับทางเลือกด้านการศึกษาในพื้นที่ และการรับรู้เกี่ยวกับความสำคัญของการศึกษาคือปัจจัยกำหนดการเข้าถึงการศึกษาของเด็กข้ามชาติ

ถึงแม้รัฐบาลไทยจะรับผิดชอบค่าเล่าเรียนและให้เงินอุดหนุนค่าหนังสือ อุปกรณ์การเรียน กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และชุดนักเรียน ผู้ปกครองก็ยังมีการค่าชุดนักเรียนเพิ่มเติม ค่าเดินทาง และค่าอาหารกลางวันสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษา นอกจากนี้ บางโรงเรียนยังขอรับเงินบริจาคจากผู้ปกครองด้วย ดังนั้น ค่าใช้จ่ายที่ผู้ปกครองต้องรับผิดชอบจึงเริ่มตั้งแต่ 1,000 ถึงมากกว่า 10,000 บาทต่อปีต่อนักเรียนหนึ่งคน ซึ่งอาจเกินกว่าที่แรงงานข้ามชาติจะจ่ายได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ครอบครัวที่มีลูกหลายคน

1 Benjamin Harkins, ed., *Thailand Migration Report 2019*, United Nations Thematic Working Group on Migration in Thailand (Bangkok, 2019), <https://thailand.iom.int/thailand-migration-report-2019-0>

นอกเหนือจากการเข้าเรียนในโรงเรียนรัฐบาล พ่อแม่/ผู้ปกครองชาวเมียนมาบางคนเลือกที่จะส่งลูกไปยังศูนย์การเรียนรู้เด็กข้ามชาติ โดยเฉพาะกลุ่มที่วางแผนจะอยู่ในประเทศไทยเพียงระยะสั้นและต้องการให้ลูกได้เรียนภาษาพม่า สำหรับวัยรุ่น โดยเฉพาะกลุ่มที่ทำงานแล้ว พวกเขามีแนวโน้มจะเลือกการศึกษานอกระบบโรงเรียน เนื่องจากมีความยืดหยุ่นกว่า ทั้งนี้ สำหรับเด็กข้ามชาติที่เป็นวัยรุ่นและเด็กไร้สัญชาติ หนึ่งในข้อกังวลหลักของพวกเขาคือการมีเอกสารประจำตัว ซึ่งส่งผลกระทบต่อแรงจูงใจในการเรียนต่อ นั่นเป็นเพราะประเภทของเอกสารประจำตัวคือสิ่งกำหนดการเข้าถึงบริการและการสนับสนุนต่าง ๆ ซึ่งรวมถึงทุนการศึกษาและเงินกู้ยืมเพื่อการศึกษา ความเป็นอิสระในการย้ายถิ่นที่อยู่ในประเทศไทย และประเภทของงานที่ทำได้ ตลอดจนการเข้าถึงบริการด้านสุขภาพและบริการสาธารณสุขอื่น ๆ

โรงเรียนคือสถาบันสำหรับการเรียนและแสวงหาความรู้และทักษะที่จำเป็นต่อการทำงาน แต่โรงเรียนยังมีบทบาทสำคัญในประเด็นต่าง ๆ ที่คาบเกี่ยวกันและเกี่ยวข้องกับเด็กข้ามชาติด้วย เช่น บริการสุขภาพ เอกสารประจำตัว และการประกอบอาชีพ โรงเรียนมีส่วนช่วยส่งเสริมความเป็นอยู่ของนักเรียน รวมทั้งความรู้สึกปลอดภัยและเป็นส่วนหนึ่งของสังคม โรงเรียนมีส่วนในการปลูกฝังค่านิยมทางคุณธรรม จริยธรรม และพฤติกรรมที่ดี และการเปลี่ยนทัศนคติของสังคมต่อแรงงานข้ามชาติ โดยเฉพาะในโรงเรียนที่มีทั้งนักเรียนไทยและนักเรียนข้ามชาติ โรงเรียนมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการเคารพความหลากหลายและการไม่แบ่งแยก นอกจากนี้ โรงเรียนยังมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาชุมชน และการปรับปรุงสุขภาพ สุขอนามัย และความปลอดภัยของชุมชนโดยรอบ ดังนั้น โรงเรียนและบุคลากรด้านการศึกษาจึงควรได้รับการสนับสนุนที่เพียงพอในการจัดการความท้าทายที่ซับซ้อนในการจัดการศึกษาและส่งเสริมความเป็นอยู่ของเด็กข้ามชาติ

แนวปฏิบัติที่ดีและการถอดบทเรียน

รายงานฉบับนี้มุ่งที่จะรวบรวมแนวปฏิบัติที่ดีและการถอดบทเรียนของโรงเรียนรัฐบาลและหน่วยงานด้านการศึกษาในระดับท้องถิ่น โดยผ่านกรณีศึกษาจำนวน 8 แห่งในกรุงเทพฯ จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดระนอง จังหวัดสมุทรสาคร จังหวัดตาก และจังหวัดตราด เพื่อแสดงให้เห็นบริบทที่หลากหลายและความซับซ้อนของการจัดการศึกษาแก่เด็กข้ามชาติในประเทศไทย ความริเริ่มและแรงบันดาลใจของครู ผู้อำนวยการโรงเรียน ข้าราชการ และภาคประชาสังคมที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงระบบและทัศนคติ ซึ่งนำไปสู่ความเข้าใจและความกลมกลืนระหว่างวัฒนธรรม รายงานฉบับนี้นำเสนอแนวปฏิบัติที่ดีบางประการ ได้แก่ ศูนย์ประสานงานการจัดการศึกษาเด็กต่างด้าว ในอำเภอแม่สอด โครงการพลเมืองโลกศึกษา (Global Citizenship Education Programme) และโครงการสอนภาษาไทยสำหรับเด็กที่ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาที่ 2

องค์ประกอบของความสำเร็จในการจัดการศึกษาแก่เด็กข้ามชาติมีห้าประการ ได้แก่ การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการวางแผนและการนำนโยบายไปปฏิบัติ การมีผู้นำที่เข้มแข็ง แรงจูงใจ และความสามารถในการให้การสนับสนุนแก่เด็กข้ามชาติ การใช้กลยุทธ์การเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ การปรับปรุงการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน และการมีส่วนร่วมของชุมชนและพ่อแม่/ผู้ปกครองของเด็กข้ามชาติ

องค์ประกอบของความสำเร็จในการจัดการศึกษาแก่เด็กข้ามชาติมีห้าประการ

- การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการวางแผนและการนำนโยบายไปปฏิบัติ
- การมีผู้นำที่เข้มแข็ง แรงจูงใจ และความสามารถในการให้การสนับสนุนแก่เด็กข้ามชาติ
- การใช้กลยุทธ์การเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ
- การปรับปรุงการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน
- การมีส่วนร่วมของชุมชนและพ่อแม่/ผู้ปกครองของเด็กข้ามชาติ

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 และศูนย์ประสานงานการจัดการศึกษาเด็กต่างด้าวคือตัวอย่างการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการบริหารจัดการศึกษาในระดับท้องถิ่นที่หน่วยงานในท้องถิ่นอื่นสามารถนำไปใช้เป็นแบบอย่างได้ ความเป็นหุ้นส่วนกับองค์กรเอกชน เช่น มูลนิธิเพื่อเยาวชนชนบทและมูลนิธิเครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงาน มีความสำคัญ เพราะองค์กรเหล่านี้มีบทบาทในการเชื่อมโยงกับชุมชนแรงงานข้ามชาติและการทำความเข้าใจเกี่ยวกับความต้องการที่หลากหลายของพวกเขา อีกหุ้นส่วนหนึ่งที่สำคัญคือภาคเอกชน โดยเฉพาะผู้ประกอบการที่จ้างแรงงานข้ามชาติเป็นจำนวนมาก โดยมีหลักฐานสนับสนุนว่าการที่เด็กได้เข้าเรียนในโรงเรียนจะทำให้พ่อแม่/ผู้ปกครองที่เป็นแรงงานข้ามชาติรู้สึกเบาใจ และมีแรงจูงใจและผลิตภาพในการทำงานเพิ่มขึ้น

การมีผู้นำที่เข้มแข็งคือปัจจัยสำคัญที่สนับสนุนความสำเร็จในการบริหารจัดการงบประมาณ เงินอุดหนุน และกองทุนต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนเด็กข้ามชาติและเด็กไร้สัญชาติที่ต้องเผชิญกับอุปสรรคมากมายที่ขัดขวางไม่ให้พวกเขาได้เข้าเรียนในโรงเรียน เช่น สถานะทางเศรษฐกิจ

ของครอบครัว ดังนั้น หลายโรงเรียนจึงมีความริเริ่มในการใช้ประโยชน์จากกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษาเพื่อลดภาระค่าใช้จ่ายของครอบครัว เพื่อส่งเสริมให้เด็กได้เข้าเรียนในโรงเรียนและลดอัตราการออกกลางคัน อย่างไรก็ตาม หลายโรงเรียนอาจยังต้องการการแนะนำในการรับเด็กข้ามชาติและเด็กไร้สัญชาติเข้าเรียน และการขอรับเงินอุดหนุนนักเรียนยากจนพิเศษ (ทุนเสมอภาค) จากกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา

โรงเรียนต่าง ๆ มีกลยุทธ์การเรียนการสอนนักเรียนข้ามชาติที่หลากหลาย อย่างไรก็ตาม การศึกษาวิจัยในประเทศไทยที่ประเมินประสิทธิภาพของกลยุทธ์เหล่านี้ รวมทั้งการศึกษาว่านักเรียนที่ไม่รู้ภาษาไทยจะเรียนรู้ได้เร็วขึ้นหรือไม่หากมีการสอนเสริมในภาษาแม่ด้วยยังคงมีจำกัด อย่างไรก็ตาม การศึกษาวิจัยในต่างประเทศจำนวนมากพบว่า เด็กข้ามชาติที่ได้รับการศึกษาบางส่วนในภาษาแม่ของตัวเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการพัฒนาทักษะด้านภาษา จะเรียนรู้ได้ดีกว่ากลุ่มที่เรียนรวมในชั้นเรียนปกติ ทั้งนี้ ครูที่ผ่านการฝึกอบรมการใช้สื่อการสอนภาษาไทยสำหรับเด็กที่ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาที่ 2 พบว่า หลักสูตรฝึกอบรมและสื่อการสอนดังกล่าวเป็นประโยชน์ต่อการสอนเด็กข้ามชาติ

ความหลากหลายทางวัฒนธรรมในโรงเรียนทำให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องด้านการศึกษาดำเนินการต้องทบทวนบทบาทของตนเองว่าสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันหรือไม่ หลายโรงเรียนที่ผู้จัดทำรายงานได้สัมภาษณ์ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับความจำเป็นที่ต้องปรับปรุงการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน และย้ำความสำคัญของการพัฒนาทักษะการดำรงชีวิตและทักษะอาชีพตั้งแต่ในระดับประถมศึกษา เนื่องจากมีนักเรียนที่เป็นเด็กโตเรียนอยู่ในระดับดังกล่าวจำนวนมาก นอกจากนี้ ยังมีความสนใจเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เกี่ยวกับการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองโลกเพื่อให้เด็กมีความรู้และทักษะที่จำเป็นต่อความเจริญก้าวหน้าในโลกที่เล็กลงและเชื่อมโยงกันในปัจจุบัน

การปฏิสัมพันธ์กับพ่อแม่/ผู้ปกครองและชุมชนเป็นความท้าทายแต่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการลดอัตราการออกกลางคันและการขาดเรียนในการประชุมระหว่างครูกับพ่อแม่/ผู้ปกครองและการเยี่ยมนักเรียนตามบ้าน การพูดคุยจะไม่ครอบคลุมเฉพาะผลการเรียนของนักเรียนแต่ครูจะเน้นความสำคัญของการศึกษาและการเรียนจบระดับมัธยมศึกษาด้วย ในขณะเดียวกัน โรงเรียนและครูยังมีบทบาทหลักในการปรับปรุงสุขอนามัยของเด็ก ความเป็นอยู่ของครอบครัว และสภาพแวดล้อมในชุมชน โดยครูมักจะพูดคุยกับพ่อแม่/ผู้ปกครองเกี่ยวกับความสะอาดและสุขอนามัยด้วย ทั้งนี้ พ่อแม่/ผู้ปกครองส่วนใหญ่เห็นคุณค่าของการพบปะพูดคุยกับครู และครูก็เห็นว่าการพูดคุยดังกล่าวเป็นประโยชน์ต่อการให้การสนับสนุนนักเรียน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากผลการศึกษาในรายงานฉบับนี้สำหรับกระทรวงศึกษาธิการ หน่วยงานในระดับชาติ หน่วยงานด้านการศึกษาในระดับท้องถิ่น และโรงเรียน มีดังนี้

ข้อเสนอแนะสำหรับกระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานในระดับชาติ

- ร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในประเทศต้นทางของแรงงานข้ามชาติในการแลกเปลี่ยนข้อมูล การแบ่งปันสื่อการสอนและทรัพยากรเพื่อสนับสนุนการเรียนการสอนเด็กข้ามชาติ และการสร้างหลักประกันให้เด็กข้ามชาติเปลี่ยนจากระบบการศึกษาหนึ่งไปสู่อีกระบบการศึกษาหนึ่งได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- ปรับปรุงคู่มือและแนวปฏิบัติสำหรับการจัดการศึกษาแก่บุคคลที่ไม่มีหลักฐานทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทย ซึ่งจัดทำโดยกระทรวงศึกษาธิการ ให้อ่านง่ายและใช้งานสะดวกขึ้น จัดทำคู่มือแนะนำแนวทางการขอรับเงินอุดหนุนนักเรียนยากจนพิเศษ (ทุนเสมอภาค) จากกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา เพื่อส่งเสริมให้เด็กข้ามชาติได้เข้าเรียนในโรงเรียน ลดอัตราการออกกลางคัน และเพื่อรองรับค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นจากการจัดการศึกษาแก่เด็กข้ามชาติ และเผยแพร่ให้โรงเรียนทั่วประเทศใช้ประโยชน์ และจัดการสัมมนาหรือหลักสูตรฝึกอบรมอย่างต่อเนื่องสำหรับหน่วยงานด้านการศึกษาในระดับท้องถิ่นและโรงเรียนในการใช้งานคู่มือและแนวปฏิบัติสำหรับการจัดการศึกษาแก่บุคคลที่ไม่มีหลักฐานทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทยและการขอรับและบริหารเงินจากกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา
- จัดสรรงบประมาณและทรัพยากรเพื่อเพิ่มปริมาณและปรับปรุงหลักสูตรการฝึกอบรมครูและผู้อำนวยการโรงเรียนในการให้การสนับสนุนแก่เด็กข้ามชาติ เพื่อพัฒนาทักษะที่จำเป็นต่อการสอนในห้องเรียนที่ประกอบด้วยเชื้อชาติและระดับอายุที่หลากหลาย การสอนภาษาไทยสำหรับเด็กที่ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาที่ 2 รวมทั้งการสอนทักษะการดำรงชีวิตและการเป็นพลเมืองโลก นอกจากนี้ ควรมีหลักสูตรฝึกอบรมครูระดับอนุบาลและประถมศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการจัดอาหาร บริบาลน้ำ และสร้างสุขภาวะที่ดีในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ซึ่งจัดทำโดยกระทรวงสาธารณสุข โดยการสนับสนุนจากองค์การยูนิเซฟ ประเทศไทย โดยรวมหลักสูตรดังกล่าวไว้ในหลักสูตรการฝึกอบรมครูทั้งก่อนที่จะได้รับการบรรจุและภายหลังได้รับการบรรจุ และในโครงการคุ้มครองพัฒนาครู

- จัดให้มีระบบที่ยืดหยุ่นในการสรรหาครูที่พูดภาษาของนักเรียนข้ามชาติได้ และควรมีการฝึกอบรมครูและครูผู้ช่วยด้านภาษาในการทำงานร่วมกันเพื่อให้แก่นักเรียนข้ามชาติรู้ภาษาไทย
- จัดทำชุดสื่อข้อมูลที่เป็นมาตรฐานเพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับสิทธิด้านการศึกษาสำหรับเด็กข้ามชาติ กำหนดเวลาการรับสมัครเข้าเรียนในโรงเรียนรัฐบาล และขั้นตอนการย้ายโรงเรียนหากพ่อแม่/ผู้ปกครองต้องย้ายถิ่นที่อยู่ และเผยแพร่ผ่านโรงเรียนรัฐบาลและองค์กรเอกชนต่าง ๆ โดยจัดทำในรูปแบบและภาษาที่หลากหลาย ทั้งที่เป็นสิ่งพิมพ์ และสื่อโสตทัศน
- ศึกษาศักยภาพของการศึกษานอกระบบโรงเรียนในประเทศไทยในการเป็นทางเลือกด้านการศึกษาสำหรับเด็กข้ามชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มวัยรุ่น รวมทั้งพัฒนาระบบและกระบวนการที่ชัดเจนในการส่งต่อนักเรียนไปยังศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) ในระยะยาว สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานอาจพิจารณาทบทวนหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานให้สอดคล้องกับเป้าหมายด้านการศึกษาของประเทศไทยและความต้องการของสังคมพหุวัฒนธรรมในโลกปัจจุบัน
- รัฐบาลไทยอาจพิจารณาเปิดโอกาสให้นักเรียนข้ามชาติและนักเรียนไร้สัญชาติที่เรียนในโรงเรียนรัฐบาลได้ทำงานในสาขาอาชีพที่ใช้ทักษะสูง จากมุมมองด้านเศรษฐศาสตร์ นักเรียนเหล่านี้สามารถทำประโยชน์กลับคืนให้ระบบเศรษฐกิจไทยด้วยการจ่ายภาษีหลังจากที่รัฐบาลได้ลงทุนในการอุดหนุนการจัดการศึกษาแก่พวกเขา

ข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานด้านการศึกษาในระดับท้องถิ่น

- พัฒนากลไกความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาการจัดการศึกษาแก่เด็กข้ามชาติ ซึ่งรวมถึงการสำรวจหาและการเข้าถึงเด็กที่ไม่ได้เรียนในโรงเรียน การรณรงค์เพื่อสร้างความตระหนักรู้ในกลุ่มผู้ประกอบการที่จ้างแรงงานข้ามชาติเกี่ยวกับความสำคัญของการจัดการศึกษาแก่เด็กข้ามชาติ และการสนับสนุนงบประมาณแก่โรงเรียนที่ต้องจัดการศึกษาที่มีลักษณะเฉพาะแก่เด็กข้ามชาติ โดยใช้แนวปฏิบัติที่ดีของศูนย์ประสานงานการจัดการศึกษาเด็กต่างด้าวในอำเภอแม่สอด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร และอีกหลายองค์กรเอกชน
- พัฒนาระบบและแนวทางสำหรับโรงเรียน รวมทั้งหน่วยงานด้านการศึกษาและสาธารณสุข ในการทำงานร่วมกับนายจ้างเพื่อให้แรงงานข้ามชาติและครอบครัว ซึ่งอาศัยอยู่ในที่พักที่นายจ้างจัดให้ เช่น โรงเกษตรกรรม และบ้านพักคนงานในโครงการก่อสร้าง มีความปลอดภัยและถูกสุขอนามัย ปราศจากอันตรายจากสารเคมีและอุปกรณ์ที่อาจเป็นอันตราย แนวทางดังกล่าวควรครอบคลุมกระบวนการในการระบุสารเคมีที่เป็นอันตราย และสัญญาณของการบ่นเปื้อนของสารเคมีที่เป็นอันตรายที่รุนแรงและเรื้อรัง
- ในการประชุมกับผู้อำนวยการโรงเรียนต่าง ๆ ให้บรรจุประเด็นเกี่ยวกับเด็กข้ามชาติและเด็กไร้สัญชาติในวาระการประชุม เพื่อเปิดโอกาสให้มีการหารือแนวทางแก้ไขปัญหา และการจัดการความท้าทายเกี่ยวกับการรับสมัครเข้าเรียน การเรียนการสอน และการบริหารจัดการงบประมาณ เงินอุดหนุน และกองทุนต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนนักเรียนข้ามชาติและนักเรียนไร้สัญชาติ

ข้อเสนอแนะสำหรับโรงเรียน

- ทำงานร่วมกับองค์กรเอกชนและผู้ประกอบการในพื้นที่ในลักษณะหุ้นส่วนเพื่อเพิ่มอัตราการเข้าเรียนในโรงเรียนของเด็กข้ามชาติ การสนับสนุนการจัดการศึกษาต่อเนื่องแก่เด็กข้ามชาติ การลดอัตราการออกกลางคัน การส่งเสริมความร่วมมือที่ใกล้ชิดยิ่งขึ้นระหว่างหน่วยงานด้านการศึกษาทั้งด้านสาธารณสุขเพื่อส่งเสริมความปลอดภัย สุขอนามัย และความเป็นอยู่ที่ดีของเด็ก และการเสริมสร้างความตระหนักรู้ของนายจ้างและพ่อแม่/ผู้ปกครองเกี่ยวกับสิทธิด้านการศึกษาและการรักษาพยาบาลของแรงงานข้ามชาติและครอบครัว
- เข้าร่วมการประชุมสัมมนาซึ่งมีครูจากโรงเรียนต่าง ๆ เข้าร่วม เพื่อแบ่งปันแนวปฏิบัติที่ดีและบทเรียนที่ได้รับ รวมทั้งสื่อการสอน ซึ่งได้รับการพัฒนาสำหรับใช้ในห้องเรียนที่ประกอบด้วยวัฒนธรรม ภาษา และระดับอายุที่หลากหลาย เช่น สื่อการสอนภาษาไทยสำหรับเด็กที่ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาที่ 2 ทักษะการดำรงชีวิต และการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองโลก
- สื่อสารกับพ่อแม่/ผู้ปกครองของนักเรียนข้ามชาติอย่างสม่ำเสมอ (ไม่ใช่เพียงแคในการประชุมระหว่างครูกับผู้ปกครองและการเยี่ยมเยียนนักเรียนตามบ้าน) เพื่อย้ำความสำคัญของการศึกษาและป้องกันการออกกลางคัน และทำงานในเชิงรุกในการหาแนวทางที่เหมาะสมในการสื่อสารกับพ่อแม่/ผู้ปกครอง โดยอาศัยนักเรียนที่พูดทั้งภาษาไทยและภาษาของนักเรียนข้ามชาติได้ และการให้ชุมชนโดยรอบมีส่วนช่วยเหลือ ทั้งผู้ประกอบการและองค์กรเอกชน

สารบัญ

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร	1
รายการอักษรย่อและคำย่อ	6
บทนำ	7
1. ความสำเร็จและผลลัพธ์ของนโยบายด้านการศึกษาของประเทศไทย	11
1.1 กฎหมาย – การศึกษาถ่วงหน้า	11
1.2 ความเสมอภาคในการเข้าถึงแหล่งทุนเพื่อการศึกษาและการอุดหนุนครอบครัวยากจน	11
2. ความท้าทาย	13
2.1 ความท้าทายเชิงระบบ	13
2.2 ความท้าทายในระดับโรงเรียน	14
2.3 ค่าใช้จ่ายและทางเลือกในการศึกษาสำหรับเด็กข้ามชาติ	16
3. กรณีศึกษา	21
3.1 กรุงเทพฯ	22
3.2 จังหวัดสมุทรสาคร	27
3.3 จังหวัดเชียงใหม่	31
3.4 จังหวัดตาก	39
3.5 จังหวัดระนอง	44
3.6 จังหวัดตราด	46
4. แนวปฏิบัติที่ดีและการถอดบทเรียน	49
4.1 การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการวางแผนและการนำนโยบายไปปฏิบัติ	49
4.2 การมีผู้นำที่เข้มแข็ง แรงจูงใจ และความสามารถในการให้การสนับสนุนแก่เด็กข้ามชาติ	50
4.3 การใช้กลยุทธ์การเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ	51
4.4 การปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน	52
4.5 การมีส่วนร่วมของชุมชนและพ่อแม่/ผู้ปกครองของนักเรียนข้ามชาติ	53
5. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	55
5.1 ข้อเสนอแนะสำหรับกระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานในระดับชาติ	55
5.2 ข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานด้านการศึกษาในระดับท้องถิ่น	56
5.3 ข้อเสนอแนะสำหรับโรงเรียน	57
ภาคผนวก 1: ระเบียบวิธีวิจัย	59
ภาคผนวก 2: รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์หลัก	60

รายการอักษรย่อและคำย่อ

ASEAN	Association of Southeast Asian Nations (สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ – อาเซียน)
BMA	Bangkok Metropolitan Administration (กรุงเทพมหานคร – กทม.)
CMFA	Chiang Mai Framework for Action (กรอบปฏิบัติการเชียงใหม่)
DLTV	Distance Learning Television (มูลนิธิการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม)
EEF	Equitable Education Fund (กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา – กสศ.)
ESAO	Education Service Area Office (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา – สพป. หรือ สพม.)
FRY	Foundation for Rural Youth (มูลนิธิเพื่อเยาวชนชนบท – มยช.)
ILO	International Labour Organization (องค์การแรงงานระหว่างประเทศ)
IOM	International Organization for Migration (องค์การระหว่างประเทศเพื่อการโยกย้ายถิ่นฐาน)
LPN	Labour Protection Network (มูลนิธิเครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงาน)
MECC	Migrant Education Coordination Centre (ศูนย์ประสานงานการจัดการศึกษาเด็กต่างด้าว)
MLC	Migrant Learning Centre (ศูนย์การเรียนรู้เด็กข้ามชาติ)
MoU	Memorandum of Understanding (บันทึกความเข้าใจ)
NFE	Non-Formal Education (การศึกษานอกระบบโรงเรียน)
NGO	Non-Governmental Organization (องค์กรเอกชน)
O-NET	Ordinary National Education Test (การทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินิยมขั้นพื้นฐาน)
OBEC	Office of the Basic Education Commission (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน – สพฐ.)
PMT-MLE	Patani Malay-Thai Multilingual Education (โครงการจัดการศึกษาแบบทวิ-พหุภาษา (ภาษาไทย-มลายูถิ่น))
STEM	Science, Technology, Engineering and Mathematics (สะเต็มศึกษา)
UNESCO	United Nations Educational, Cultural and Scientific Organization (องค์การเพื่อการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ – ยูเนสโก)

บทนำ

ประเทศไทยมีนโยบายด้านการศึกษาก้าวหน้าและเปิดกว้าง ซึ่งกำหนดให้เด็กทุกคนได้เรียนฟรี 15 ปี ไม่ว่าจะเป็นเด็กไทย เด็กข้ามชาติที่ไม่มีเอกสารประจำตัว หรือเด็กไร้สัญชาติ รัฐบาลไทยได้ทุ่มเททรัพยากรมากมายในด้านการศึกษาเพื่อเพิ่มโอกาสการเข้าถึงการศึกษาในระดับประถมและมัธยมศึกษา และเพื่อการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนข้อที่ 4 ที่เด็กทุกคนต้องได้รับการศึกษาทั้งในระดับประถมและมัธยมศึกษาภายในปี 2573

อย่างไรก็ตาม ความไม่เสมอภาคทางการศึกษายังคงเป็นความท้าทายสำคัญสำหรับประเทศไทย ทั้งในแง่ของโอกาสการเข้าถึงการศึกษาสำหรับกลุ่มเด็กด้อยโอกาส และในแง่ของคุณภาพการศึกษาและผลการเรียนรู้โดยจำแนกตามภูมิศาสตร์ ภาษาพูด และฐานะทางเศรษฐกิจ เด็กข้ามชาติเป็นกลุ่มที่ใหญ่ที่สุดที่ไม่ได้รับการศึกษา โดยมีประมาณการว่าครึ่งหนึ่งของเด็กข้ามชาติไม่ได้เข้าเรียนในโรงเรียนและไม่ได้รับการศึกษาไม่ว่าจะในรูปแบบใด²

ประเทศไทยจะไม่สามารถบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนได้หากไม่จัดการความท้าทายในการจัดการศึกษาแก่เด็กข้ามชาติ นอกจากนั้น การศึกษายังเป็นกลยุทธ์สำคัญสำหรับการปกป้องเด็กข้ามชาติจากการเป็นเหยื่อการค้ามนุษย์ แรงงานเด็ก การถูกเอารัดเอาเปรียบทางเพศ และกิจกรรมผิดกฎหมายอื่น ๆ

การจัดการศึกษาแก่เด็กข้ามชาติก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งในทางเศรษฐกิจและสังคม ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่ชัดเจนคือผลิตภาพของแรงงานข้ามชาติจะเพิ่มขึ้นเมื่อลูกหลานของพวกเขาได้อยู่อย่างปลอดภัยในโรงเรียน ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจในระยะยาวคือการบ่มเพาะแรงงานข้ามชาติรุ่นใหม่ที่สามารถอ่านเขียนได้ มีทักษะ และมีการศึกษา สามารถสร้างประโยชน์แก่ระบบเศรษฐกิจไทยได้มากขึ้น³ ประโยชน์ทางสังคม ได้แก่ โอกาสที่นักเรียนไทยและนักเรียนข้ามชาติจะได้เรียนรู้ในสภาพแวดล้อมพหุวัฒนธรรม และมีความรู้ความเข้าใจข้ามวัฒนธรรม ซึ่งจะก่อผลดีในเชิงบวกที่กว้างไกลกว่าแค่ภายในโรงเรียน⁴

อัตราการเข้าเรียนของเด็กข้ามชาติในโรงเรียนรัฐบาลเพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัดนับตั้งแต่การออกพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติปี 2542 และมติคณะรัฐมนตรีเมื่อปี 2548 เกี่ยวกับการจัดการศึกษาแก่บุคคลที่ไม่มีหลักฐานทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทย ซึ่งกำหนดให้เด็กทุกคนต้องได้รับการศึกษาโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายเป็นระยะเวลา 15 ปี ไม่ว่าจะเป็นมีสถานะทางกฎหมายหรือสัญชาติใด อย่างไรก็ตาม ข้อมูลทางสถิติแสดงให้เห็นชัดเจนว่ายังมีอุปสรรคที่ขัดขวางการเข้าถึงการศึกษาของเด็กกลุ่มดังกล่าว

สิ่งสำคัญอันดับแรกคือการตระหนักว่า เด็กข้ามชาติมีความหลากหลาย ไม่ได้มีลักษณะเดียวกันทั้งหมด และมีสถานะทางกฎหมายและสถานการณ์ภายในครอบครัวที่แตกต่างกัน บางคนย้ายถิ่นมาพร้อมกับพ่อแม่/ผู้ปกครอง บางคนไม่ได้อยู่ร่วมกับพ่อแม่ และบางคนเกิดและเติบโตในประเทศไทย เด็กเหล่านี้มีเอกสารประจำตัวแตกต่างกัน โดยบางคนเป็นเด็กไร้สัญชาติ ซึ่งไม่มีเอกสารประจำตัวเลย นอกจากนั้น สถานะทางกฎหมายและสถานการณ์ในครอบครัวของแต่ละคนก็อาจเปลี่ยนแปลงไปเมื่อเติบโตขึ้น เด็กที่โตกว่าอาจมีประสบการณ์ที่ไม่เหมือนกับเด็กที่เล็กกว่า หรือกลุ่มที่เกิดในประเทศไทย อย่างไรก็ตาม พวกเขาล้วนต้องประสบกับการแบ่งแยกและกีดกันในรูปแบบใดก็รูปแบบหนึ่ง ซึ่งส่งผลต่อการเข้าถึงการศึกษาและบริการสาธารณสุขอื่น ๆ

2 Benjamin Harkins, ed., *Thailand Migration Report 2019*, United Nations Thematic Working Group on Migration in Thailand (Bangkok, 2019), <https://thailand.iom.int/thailand-migration-report-2019-0>

3 การศึกษาวิจัยบางชิ้นแสดงให้เห็นว่าแรงงานข้ามชาติที่อยู่ในประเทศไทยเป็นระยะเวลานานและได้เข้าเรียนในโรงเรียนในไทยมักเลือกที่จะอยู่ในไทยแทนการเดินทางกลับประเทศต้นทาง ดู Jerry Huguet, Aphichat Chamrathirong and Claudia Natali, *Thailand at a crossroads: Challenges and opportunities in leveraging migration for development* (Bangkok and Washington, D.C.: IOM and Migration Policy Institute, 2012); Mahidol University and Asian Institute of Technology, “Migrant Children’s Education in Thailand: Policy Brief,” October 2014, <http://www.ipsr.mahidol.ac.th/ipsrbeta/FileUpload/PDF/Report-File-503.pdf>; and World Education and Save the Children, *Pathways to a Better Future: A Review of Education for Migrant Children in Thailand: Policy Brief* (2015), https://resourcecentre.savethechildren.net/node/9016/pdf/policy_brief_eng_final_resized.pdf

4 Kerry Carrington, Alison McIntosh and Jim Walmsley, eds., *The Social Costs and Benefits of Migration into Australia* (Commonwealth of Australia, 2007), pp. 49-56, https://www.dss.gov.au/sites/default/files/documents/01_2014/contents_exec_summary_and_intro_access.pdf รายงานดังกล่าวระบุว่า การย้ายถิ่นก่อประโยชน์แก่คนออสเตรเลีย ซึ่งไม่ใช่แค่การมีประสบการณ์และทัศนคติที่มีความกลมกลืนระหว่างเชื้อชาติ แต่ยังเป็นปัจจัยแห่งความหลากหลายที่ช่วยประเทืองชีวิตของคนออสเตรเลียและเสริมสร้างภาพลักษณ์ของประเทศในระดับสากล

© UNICEF Thailand/2019/Keenapan

“ผมเกิดในไทย แต่ไม่มีเอกสารประจำตัว ไม่ว่าจะ เป็นของไทย หรือของกัมพูชา ซึ่งเป็นบ้านเกิดของพ่อแม่ของผม ทำให้ผมไปสอบแข่งขันไม่ได้ และขอทุนการศึกษา ก็ไม่ได้ ถ้าเรียนจบ ก็คงมีปัญหาในการหางานทำอีก ผมรู้สึกท้อแท้และสิ้นหวังจริง ๆ”

~เบลล์ อายุ 20 ปี นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 (อ่านเรื่องราวของเด็กคนนี้ในกรอบที่ 1)

ความท้าทายของการจัดการศึกษาแก่เด็กข้ามชาติมีความซับซ้อน โดยมีความเชื่อมโยงกับการมีเอกสารประจำตัวและความเป็นพลเมือง สุขภาพ ชุมชน แรงงาน และความมั่นคง ซึ่งหน่วยงานด้านการศึกษาและผู้เชี่ยวชาญไม่สามารถแก้ไขปัญหาลำพังได้โดยลำพัง การทำงานโดยจำกัดอยู่แต่ในขอบเขตหน้าที่ของตัวเองไม่เพียงพอต่อการแก้ไขปัญหาอีกต่อไป เราต้องจัดการความซับซ้อนดังกล่าวโดยอาศัยความร่วมมือระหว่างกันให้มากขึ้น

“โรงเรียนไม่ได้เป็นแค่ที่จัดการศึกษาแก่เด็ก เราต้องสนใจสุขภาพ สุขอนามัย และความปลอดภัยของพวกเขาด้วย”

~ครู โรงเรียนบ้านคลองจาก จังหวัดตราด

ในปัจจุบัน การสอนนักเรียนข้ามชาติเป็นสิ่งที่ครูในโรงเรียนรัฐบาลหลีกเลี่ยงไม่ได้ ด้วยอัตราการเกิดที่ลดลงของประชากรไทยและอัตราการย้ายถิ่นข้ามแดนที่เพิ่มขึ้น จำนวนเด็กในวัยเรียนที่เป็นเด็กข้ามชาติจึงมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ อย่างไรก็ตาม ครูยังรู้สึกว่าไม่ได้รับการสนับสนุนที่เพียงพอในการสอนในห้องเรียนที่มีความต้องการในการเรียนรู้และภาษาพูดที่หลากหลาย

ขณะเดียวกัน โรงเรียนเป็นมากกว่าสถานที่สำหรับการเรียนและแสวงหาความรู้และทักษะที่จำเป็นต่อการทำงาน โรงเรียนมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมความเป็นอยู่ของนักเรียน รวมทั้งความรู้สึกลดภัยและเป็นส่วนหนึ่งของสังคม โรงเรียนมีส่วนในการปลูกฝังค่านิยมทางคุณธรรม จริยธรรมและพฤติกรรมที่ดี และการเปลี่ยนทัศนคติของสังคมต่อแรงงานข้ามชาติ โดยเฉพาะในโรงเรียนที่มีทั้งนักเรียนไทยและนักเรียนข้ามชาติ โรงเรียนมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการเคารพความหลากหลายและการไม่แบ่งแยก นอกจากนี้ โรงเรียนยังมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาชุมชน และการปรับปรุงสุขภาพ สุขอนามัย และความปลอดภัยของชุมชนโดยรอบ ดังนั้น โรงเรียนและบุคลากรด้านการศึกษาคงควรได้รับการสนับสนุนที่เพียงพอในการจัดการความท้าทายที่ซับซ้อนในการจัดการศึกษาและส่งเสริมความเป็นอยู่ของเด็กข้ามชาติ

รายงานฉบับนี้ศึกษาความท้าทายในการจัดการศึกษาแก่เด็กข้ามชาติ ทั้งจากมุมมองของเด็กข้ามชาติและครอบครัว และมุมมองของโรงเรียน รวมทั้งแนวปฏิบัติที่ดีและกลยุทธ์ที่มีประสิทธิผลที่โรงเรียนรัฐบาลและหน่วยงานด้านการศึกษาใช้ในการจัดการความท้าทายในการทำให้เด็กข้ามชาติเข้าเรียนในโรงเรียน การเรียนการสอน และการป้องกันการออกกลางคัน โดยอาศัยกรณีศึกษาต่าง ๆ นอกจากนั้น รายงานฉบับนี้ยังศึกษาขบวนการที่ควรใช้ในการจัดการความท้าทายข้างต้น และวิธีการที่โรงเรียนรัฐบาลใช้เงินอุดหนุนจากรัฐบาลและวิธีการระดมทรัพยากรเพิ่มเติมจากแหล่งอื่น รวมทั้งภาระค่าใช้จ่ายซึ่งผู้ปกครองต้องรับผิดชอบ เช่น ค่าเดินทาง ค่าชุดนักเรียน และค่าบำรุงการศึกษา

รายงานฉบับนี้มุ่งที่จะรวบรวมแนวปฏิบัติที่ดีและการถอดบทเรียนของโรงเรียนรัฐบาล⁵ และหน่วยงานด้านการศึกษาในระดับท้องถิ่น โดยผ่านกรณีศึกษาจำนวน 8 แห่งในกรุงเทพฯ จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดระนอง จังหวัดสมุทรสาคร จังหวัดตาก และจังหวัดตราด เพื่อแสดงให้เห็นบริบทที่หลากหลายและความซับซ้อนของการจัดการศึกษาแก่เด็กข้ามชาติในประเทศไทย ความริเริ่มและแรงบันดาลใจของครู ผู้อำนวยการโรงเรียน ข้าราชการ และภาคประชาสังคมที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงระบบและทัศนคติ ซึ่งนำไปสู่ความเข้าใจและความกลมกลืนข้ามวัฒนธรรม รายงานฉบับนี้นำเสนอแนวปฏิบัติที่ดีบางประการ ได้แก่ แนวปฏิบัติของศูนย์ประสานงานการจัดการศึกษาเด็กต่างด้าวในอำเภอแม่สอด (กรอบที่ 2) โครงการพลเมืองโลกศึกษา (กรอบที่ 3) และโครงการสอนภาษาไทยสำหรับเด็กที่ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาที่ 2 (กรอบที่ 4)

รายงานฉบับนี้เป็นารรวบรวมประสบการณ์ขององค์กรยูนิเซฟ ประเทศไทย ในการทำงานร่วมกับหน่วยงานด้านการศึกษาในระดับท้องถิ่นและโรงเรียนซึ่งให้การสนับสนุนการจัดการศึกษาแก่เด็กข้ามชาติในพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วประเทศไทย และอยู่บนพื้นฐานของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้แทนหน่วยงานทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น องค์กรภาคประชาสังคม รวมทั้งผู้อำนวยการโรงเรียนและครู นักเรียนและพ่อแม่/ผู้ปกครองในโรงเรียนรัฐบาล 16 แห่งในกรุงเทพฯ และอีกห้าจังหวัด ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ ระนอง สมุทรสาคร ตาก และตราด รายงานฉบับนี้อาศัยข้อมูลจากแหล่งอื่นด้วย ได้แก่ สิ่งพิมพ์ รายงาน บทความ และข่าวต่าง ๆ โปรดดูรายละเอียดของระเบียบวิธีวิจัยในภาคผนวก 1 และรายชื่อของผู้ให้สัมภาษณ์ในภาคผนวก 2

เนื้อหาของรายงานแบ่งเป็นห้าบท บทแรกเป็นการสรุปความสำเร็จและผลลัพธ์ของนโยบายด้านการศึกษาของประเทศไทยต่อเด็กข้ามชาติ บทถัดไปเป็นการศึกษาความท้าทายที่ประเทศไทยต้องประสบในการจัดการศึกษาแก่เด็กข้ามชาติ และความเชื่อมโยงกับความท้าทายอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับการมีเอกสารประจำตัว สุขภาพ แรงงาน และความมั่นคง บทที่สามเป็นการนำเสนอกรณีศึกษาในโรงเรียน 8 แห่งในกรุงเทพฯ จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดสมุทรสาคร จังหวัดตาก และจังหวัดตราด ซึ่งได้พัฒนาแนวปฏิบัติที่ดีและมีบทเรียนซึ่งโรงเรียนอื่นอาจพิจารณานำไปปรับใช้ แนวปฏิบัติที่ดีและบทเรียนเหล่านี้ถูกรวบรวมและวิเคราะห์ไว้ในบทที่สี่ บทสุดท้ายเป็นข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานด้านการศึกษาและโรงเรียนในการนำแนวปฏิบัติเหล่านี้ไปใช้หรือขยายผลเพื่อสนับสนุนการจัดการศึกษาแก่เด็กข้ามชาติ

5 โรงเรียนรัฐบาลในการศึกษาคั้งนี้มขนาดแตกต่างกันตั้งแต่มีนักเรียนน้อยกว่า 100 คน ไปจนถึงมากกว่า 1,000 คน และส่วนใหญ่เป็นโรงเรียนระดับประถมศึกษา (ป.1-6) บางโรงเรียนมีระดับอนุบาลซึ่งรับนักเรียนที่มีอายุตั้งแต่ 4 ปีขึ้นไป และบางโรงเรียนมีระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.1-3) ด้วย

1

ความสำเร็จและผลลัพธ์ของนโยบายด้านการศึกษาระดับมัธยมศึกษาของประเทศไทย

1.1 กฎหมาย - การศึกษาถ้วนหน้า

ประเทศไทยมีนโยบายและกฎหมายที่ก้าวหน้าที่เปิดโอกาสให้เด็กทุกคนในประเทศ รวมทั้งเด็กข้ามชาติทั้งที่มีและไม่มีเอกสารประจำตัวได้เข้าถึงการศึกษาโดยไม่ค่าใช้จ่าย นโยบายการศึกษาถ้วนหน้าซึ่งเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญเมื่อปี 2542 และมติคณะรัฐมนตรีเมื่อปี 2548 เกี่ยวกับการจัดการศึกษาแก่บุคคลที่ไม่มีหลักฐานทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทย กำหนดให้เด็กทุกคนต้องได้รับการศึกษาโดยไม่ค่าใช้จ่ายเป็นระยะเวลา 15 ปี ไม่ว่าจะมิสสถานะทางกฎหมายหรือสัญชาติใด กฎหมายดังกล่าวได้ทำให้อัตราการเข้าเรียนของเด็กข้ามชาติในโรงเรียนรัฐบาลในประเทศไทยเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ⁶

ตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อปี 2548 เกี่ยวกับการจัดการศึกษาแก่บุคคลที่ไม่มีหลักฐานทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทย กระทรวงศึกษาธิการได้ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในภาครัฐและเอกชนจัดทำคู่มือและแนวปฏิบัติสำหรับการจัดการศึกษาแก่บุคคลที่ไม่มีหลักฐานทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทย คู่มือและแนวปฏิบัติดังกล่าวซึ่งรวบรวมสิทธิด้านการศึกษารวมทั้งเด็กข้ามชาติและเด็กไร้สัญชาติได้รับการเผยแพร่ไปยังหน่วยงานในระดับท้องถิ่นและโรงเรียนทั่วประเทศ รวมทั้งสามารถดาวน์โหลดได้แบบออนไลน์ นอกจากนี้ กรุงเทพมหานคร (กทม.) ยังได้จัดพิมพ์คู่มือและแนวปฏิบัติดังกล่าวเพื่อแจกจ่ายให้โรงเรียนในสังกัดด้วย

เมื่อวันที่ 16 มีนาคม 2560 รัฐบาลไทยได้ประกาศนโยบายใหม่ในการอนุญาตให้เด็กข้ามชาติและเด็กไร้สัญชาติที่เกิดในประเทศไทย ซึ่งกำลังศึกษาหรือได้รับวุฒิการศึกษาจากสถาบันการศึกษาในระดับอุดมศึกษาในไทย สามารถขอมีสัญชาติไทยได้หากมีคุณสมบัติตามที่กำหนด⁷ อย่างไรก็ตาม การนำประกาศดังกล่าวไปปฏิบัติยังมีความไม่แน่นอน นอกจากนี้ ค่าใช้จ่ายด้านการศึกษาในระดับอุดมศึกษาค่อนข้างสูง และการเข้าถึงแหล่งทุนเพื่อการศึกษาในระดับอุดมศึกษาสำหรับเด็กข้ามชาติและเด็กไร้สัญชาติก็ยังมีจำกัด

1.2 ความเสมอภาคในการเข้าถึงแหล่งทุนเพื่อการศึกษาและการอุดหนุนครอบครัวยากจน

ภายใต้โครงการเรียนฟรี 15 ปี ซึ่งครอบคลุมการศึกษาในระดับอนุบาล ประถมศึกษา และมัธยมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.)⁸ ให้เงินอุดหนุนโรงเรียนต่าง ๆ ตามจำนวนนักเรียน โดยไม่แบ่งแยกว่ามีสถานะทางกฎหมายหรือสัญชาติใด โดยตั้งแต่ปี 2548 เป็นต้นมา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดระบบที่เป็นทางการในการรับนักเรียนข้ามชาติและนักเรียนที่ไม่มีเอกสารประจำตัวเข้าเรียนในโรงเรียนรัฐบาล และทำให้โรงเรียนต่าง ๆ ได้รับเงินอุดหนุนตามจำนวนนักเรียนข้ามชาติหรือไร้สัญชาติที่เข้าเรียนในโรงเรียนด้วย เงินอุดหนุนรายหัวดังกล่าวครอบคลุมค่าเล่าเรียน หนังสือเรียน อุปกรณ์การเรียน ชุดนักเรียน และกิจกรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียน นอกจากนี้ โรงเรียนในระดับประถมศึกษายังได้รับเงินอุดหนุนค่าอาหารกลางวันและนมด้วย เงินอุดหนุนดังกล่าวเป็นการเหมาจ่ายให้โรงเรียนไปบริหารจัดการเอง ซึ่งโดยปกติ โรงเรียนจะมอบเงินอุดหนุนค่าชุดนักเรียนให้พ่อแม่/ผู้ปกครองในรูปเงินสดหรือคูปอง

โรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานครได้รับเงินอุดหนุนเพิ่มเติม เพื่อเป็นค่าอาหารเช้า ค่าทัศนศึกษา ค่าประกันอุบัติเหตุส่วนบุคคล ค่าตรวจสอบสุขภาพ ค่าเรียนภาษาอังกฤษและภาษาจีน ค่าอุปกรณ์กีฬา ค่าอุปกรณ์คอมพิวเตอร์ และค่าหนังสือห้องสมุด กรุงเทพมหานครให้เงินอุดหนุนเหล่านี้ตามจำนวนนักเรียนโดยไม่แบ่งแยกว่ามีสถานะทางกฎหมายหรือสัญชาติใด

6 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับล่าสุดปี 2560 ระบุสิทธิของเด็กทุกคนในการได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพเป็นระยะเวลา 12 ปี ตั้งแต่ระดับอนุบาลไปจนกระทั่งสำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยไม่คิดค่าบริการ แต่โครงการเรียนฟรี 15 ปีของรัฐบาลครอบคลุมตั้งแต่ระดับอนุบาล ประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น ไปจนถึงมัธยมศึกษาตอนปลาย

7 ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง การสั่งให้คนที่เกิดในราชอาณาจักรและไม่มีสัญชาติไทย โดยมีบิดาและมารดาเป็นคนต่างด้าว ได้สัญชาติไทยเป็นการทั่วไป และการให้สัญชาติไทยเป็นการเฉพาะราย (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 134 ตอนที่พิเศษ 79 ง วันที่ 14 มีนาคม 2560 หน้า 10-14 <http://www.ratchakittha.soc.go.th/DATA/PDF/2560/E/079/10.PDF>) และ Moodjalin Sudcharoen, "The Anticipatory Childhood: Language Socialization of Burmese Migrant Children and Imaginings of a Thai National Future" เอกสารนำเสนอในการประชุมวิชาการนานาชาติไทยศึกษาครั้งที่ 13 ที่จังหวัดเชียงใหม่ ประเทศไทย ระหว่างวันที่ 15-18 กรกฎาคม 2561

8 สพฐ. มีอำนาจหน้าที่ในการกำหนดนโยบาย แผนงาน มาตรฐาน และหลักสูตรแกนกลาง กำกับดูแล และประเมินผล และส่งเสริมนวัตกรรมการเรียนการสอนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักนโยบายและแผนของ สพฐ. มีอำนาจหน้าที่ในการจัดสรรงบประมาณแก่โรงเรียนรัฐบาลทั่วประเทศ ทั้งนี้ ในระดับท้องถิ่น โรงเรียนรัฐบาลจะขึ้นอยู่กับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา (สพ. หรือ สพม.) หรือองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น กรุงเทพมหานคร (กทม.)

เมื่อเดือนพฤษภาคม 2561 มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา กฎหมายดังกล่าวซึ่งมาพร้อมกับกองทุนมีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ไขปัญหาความไม่เสมอภาคทางการศึกษา และเพื่อให้การสนับสนุนด้านการศึกษาแก่เด็กด้อยโอกาส ซึ่งรวมถึงเด็กข้ามชาติในประเทศไทย รวมทั้งครูและโรงเรียนที่ให้การสนับสนุนกลุ่มเป้าหมายดังกล่าว

นักเรียนจากครอบครัวที่มีรายได้น้อยกว่า 3,000 บาทต่อคนต่อเดือนและมีคุณสมบัติตามหลักเกณฑ์อื่น ๆ ที่กำหนด มีสิทธิได้รับเงินอุดหนุนแบบมีเงื่อนไขจากกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา โดยนักเรียนในระดับประถมศึกษาที่ยากจนมีสิทธิได้รับเงินอุดหนุนจำนวน 1,000 บาทต่อปี ขณะที่นักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่ยากจนมีสิทธิได้รับเงินอุดหนุนจำนวน 3,000 บาทต่อปี นอกจากนี้ กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษายังให้เงินอุดหนุนเพิ่มเติมอีก 1,600 บาทต่อปีสำหรับนักเรียนที่ยากจนพิเศษทั้งในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา การให้เงินอุดหนุนแบบมีเงื่อนไขดังกล่าวจะขยายไปสู่นักเรียนระดับอนุบาลในปีการศึกษา 2562/2563

เจ้าหน้าที่โรงเรียนมีหน้าที่คัดกรองนักเรียนยากจน ตรวจสอบและรายงานสถานะความยากจนของครอบครัว และบริหารจัดการเงินอุดหนุนที่ได้รับ ผู้นำชุมชนและผู้บริหารโรงเรียนมีหน้าที่ช่วยตรวจสอบความผิดปกติของข้อมูลก่อนที่จะรายงานกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษาทราบ ครึ่งหนึ่งของเงินอุดหนุนเพิ่มเติมที่กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษาให้นักเรียนยากจนพิเศษเป็นการให้ครอบครัวของนักเรียนโดยตรงเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการเดินทางและการดำรงชีวิตของนักเรียน ในขณะที่อีกครึ่งหนึ่งอยู่ภายใต้การบริหารจัดการของโรงเรียนเพื่อเป็นค่าอาหารกลางวันและกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความเสมอภาคทางการศึกษา

โรงเรียนมีอิสระในระดับหนึ่งในการกำหนดแนวทางการใช้เงินจากกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา โดยแต่ละโรงเรียนมีแนวทางแตกต่างกันในการสนับสนุนการจัดการศึกษาแก่นักเรียนยากจน ซึ่งรวมถึงนักเรียนข้ามชาติและนักเรียนไร้สัญชาติ อาทิ การสนับสนุนพาหนะการเดินทาง อาหารกลางวันสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษา และการพัฒนาทักษะชีวิตและทักษะอาชีพ

ในปีการศึกษา 2562/2563 กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษาจะขยายการสนับสนุนเงินอุดหนุนนักเรียนยากจนพิเศษ (ทุนเสมอภาค) ไปสู่โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนทั้ง 217 แห่งทั่วประเทศ ซึ่งจะช่วยให้การเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาของเด็กในพื้นที่ห่างไกลและขาดแคลนมีความทั่วถึงมากขึ้น

การมีสิทธิเท่าเทียมกันระหว่างนักเรียนไทยกับนักเรียนข้ามชาติภายใต้โครงการเรียนฟรี 15 ปีและกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษาได้เป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญที่ทำให้อัตราการเข้าเรียนของเด็กข้ามชาติในโรงเรียนรัฐบาลในประเทศไทยเพิ่มขึ้น

© UNICEF Thailand/2019/Kongmuang

9 บนพื้นฐานของการจัดกลุ่มเป้าหมายตามคะแนนความยากจน (proxy means test) หลักเกณฑ์อื่น ๆ ได้แก่ ครอบครัวมีภาระพึ่งพิง สภาพที่อยู่อาศัยทรุดโทรม ไม่ปลอดภัย ไม่มีพาหนะ และมีที่ดินของตนเองไม่เกิน 1,600 ตารางเมตร

2

ความท้าทาย

มีความท้าทายมากมายในหลากหลายระดับซึ่งเป็นปัญหาที่เชื่อมโยงกัน ประการแรกคือความท้าทายในการกำกับดูแลการศึกษาและการนำนโยบายไปปฏิบัติ ซึ่งรวมถึงการขาดแคลนข้อมูลเกี่ยวกับเด็กข้ามชาติและครอบครัว และการไม่มีระบบที่เป็นเอกภาพในการเก็บรวบรวมข้อมูลดังกล่าว นอกจากนี้ การขาดกลไกในการเพิ่มแรงจูงใจและความสามารถในการปฏิบัติตามนโยบาย และการขาดเจตนาธรรมและความมุ่งมั่นที่จะส่งเสริมการจัดการศึกษาแก่เด็กข้ามชาติในกลุ่มผู้บริหารหน่วยงานของรัฐและโรงเรียนยังส่งผลอย่างมีนัยสำคัญต่อโอกาสทางการศึกษาสำหรับเด็กข้ามชาติในแต่ละพื้นที่ นอกจากนี้ ความจำเป็นที่ต้องคำนึงถึงสภาพความเป็นอยู่ของเด็กข้ามชาติอย่างรอบด้านเป็นความท้าทายอีกประการหนึ่งสำหรับระบบในปัจจุบันที่ยังมีลักษณะต่างคนต่างทำ

ประการที่สองคือความท้าทายของโรงเรียนในการจัดการศึกษาและการส่งเสริมความเป็นอยู่ของเด็กข้ามชาติ ความท้าทายบางประการเกี่ยวข้องกับความคาดหวังของระบบการศึกษาต่อความสำเร็จทางวิชาการของโรงเรียน หรือทัศนคติของพ่อแม่/ผู้ปกครองและครูไทยต่อคนข้ามชาติ ความท้าทายอื่น ๆ เกี่ยวข้องกับความจำเป็นที่ต้องทำให้เด็กข้ามชาติรู้ภาษาไทย และแนวโน้มที่เด็กเหล่านี้จะขาดเรียนบ่อยและต่อเนื่อง และอัตราการออกกลางคันที่ยังค่อนข้างสูง

ประการที่สามคือความท้าทายของคนข้ามชาติที่ส่งผลต่อทั้งโรงเรียนและระบบการศึกษา กล่าวคือ สถานะทางเศรษฐกิจของแรงงานข้ามชาติ ความตระหนักรู้ของพวกเขากับทางเลือกในการศึกษา และการรับรู้เกี่ยวกับความสำคัญของการศึกษา ซึ่งล้วนเป็นปัจจัยกำหนดการเข้าถึงการศึกษาของเด็กข้ามชาติ

ความท้าทายเหล่านี้มีรายละเอียด ดังนี้

2.1 ความท้าทายเชิงระบบ

ปัญหาพื้นฐานที่สุดคือการขาดข้อมูลและสถิติที่แน่ชัดเกี่ยวกับแรงงานข้ามชาติและครอบครัว ซึ่งทำให้การกำหนดนโยบายและวางแผนเป็นไปได้ยาก และเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการเข้าถึงการศึกษาของเด็กข้ามชาติ¹⁰

อุปสรรคอีกประการหนึ่งเกี่ยวข้องกับการเผยแพร่ข้อมูลและแนวปฏิบัติแก่หน่วยงานท้องถิ่นและโรงเรียน แม้จะมีการเผยแพร่คู่มือและแนวปฏิบัติสำหรับการจัดการศึกษาแก่บุคคลที่ไม่มีหลักฐานทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทยให้หน่วยงานท้องถิ่นและโรงเรียนทั่วประเทศ ระดับของแรงจูงใจและความพร้อมที่จะปฏิบัติตามคู่มือและแนวปฏิบัติดังกล่าวยังแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ โดยที่มีการสับเปลี่ยนหมุนเวียนของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเป็นระยะ การจัดทำมีการฝึกอบรมหรือการสัมมนาในระดับท้องถิ่นอย่างต่อเนื่องเกี่ยวกับวัตถุประสงค์และวิธีการใช้เอกสารดังกล่าวจึงน่าจะช่วยเพิ่มแรงจูงใจและความสามารถของโรงเรียนในการเพิ่มอัตราการเข้าเรียนในโรงเรียนและการสนับสนุนความเป็นอยู่ของเด็กข้ามชาติและเด็กไร้สัญชาติ¹¹

นอกจากนั้น ระบบปัจจุบันซึ่งมีลักษณะต่างคนต่างทำ ยังเป็นอุปสรรคสำคัญในการแก้ไขปัญหาความเป็นอยู่ของเด็กข้ามชาติได้อย่างรอบด้านและเป็นระบบ เช่น โรงเรียนในชนบทบางแห่งรู้ว่านักเรียน ซึ่งอาศัยอยู่ในไร่อะไรกรรมต้องสัมผัสสารเคมีอันตรายและมีอาการอักเสบทางผิวหนังหรือลมป่วย แต่ก็ยังไม่มียุทธศาสตร์หรือแนวปฏิบัติที่ชัดเจนสำหรับโรงเรียนและหน่วยงานด้านการศึกษาที่จะประสานงานกับหน่วยงานด้านสาธารณสุขและนายจ้างให้ตระหนักถึงปัญหาดังกล่าว เพื่อให้นายจ้างดำเนินการป้องกันไม่ให้แรงงานและเด็กข้ามชาติได้รับผลกระทบด้านสุขภาพ

10 Mam Katerenchuk, "Breakthrough in education for migrant children in Thailand," Save the Children, 22 March 2018, <https://campaigns.savethechildren.net/blogs/mam-katerenchuk/breakthrough-education-migrant-children-thailand>

11 การสัมภาษณ์คุณลัดดาวัลย์ หลักแก้ว ผู้จัดการโครงการ มูลนิธิเพื่อเยาวชนชนบท เมื่อวันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2562

2.2 ความท้าทายในระดับโรงเรียน

ถึงแม้รัฐบาลไทยจะให้เงินอุดหนุนการศึกษาตามจำนวนนักเรียน โรงเรียนที่มีนักเรียนข้ามชาติและนักเรียนไร้สัญชาติยังคงต้องรับภาระเพิ่มเติม เช่น การเตรียมความพร้อมให้เด็กข้ามชาติสื่อสารภาษาไทยได้¹² แนวโน้มการขาดเรียนบ่อยครั้งและต่อเนื่อง และอัตราการออกกลางคันที่เพิ่มขึ้น ทั้งนี้ อัตราการออกกลางคันที่สูงอาจเป็นผลจากผลการเรียน การย้ายถิ่นที่อยู่ สถานะทางการเงิน และ/หรือต้นทุนค่าเสียโอกาสอื่น ๆ

ภาระในการสอนภาษาไทยแก่นักเรียนข้ามชาติมักตกอยู่กับครูระดับอนุบาลและระดับประถมศึกษาปีที่ 1 เพราะโดยทั่วไป โรงเรียนไม่มีการสอบวัดระดับความรู้ภาษาไทย จึงกำหนดให้นักเรียนข้ามชาติเข้าใหม่ซึ่งไม่รู้ภาษาไทยทุกคนต้องเริ่มเรียนในระดับอนุบาลหรือประถมศึกษาปีที่ 1 โดยอนุญาตให้ข้ามระดับได้หากมีผลการเรียนดี¹³

เด็กข้ามชาติที่ไม่รู้ภาษาไทยต้องการการสนับสนุนเพิ่มเติม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปีแรกที่เข้าเรียนในโรงเรียน โดยครูต้องพร้อมที่จะให้ความสนใจเป็นพิเศษกับนักเรียนข้ามชาติเข้าใหม่ ซึ่งยังไม่รู้ภาษาไทย ทั้งในลักษณะการให้การสนับสนุนเป็นรายบุคคล และการสอนพิเศษในเวลาพักและเวลาอาหารกลางวันและหลังเลิกเรียน โรงเรียนส่วนใหญ่ที่ให้สัมภาษณ์ไม่ได้เรียกเก็บค่าใช้จ่ายเพิ่มเติมสำหรับการสนับสนุนดังกล่าว¹⁴ โดยครูระบุว่าพวกเขาไม่ได้รับค่าตอบแทนสำหรับภาระที่เพิ่มขึ้นดังกล่าว¹⁵ นอกจากนี้ ครูหลายคนที่ให้สัมภาษณ์ต้อง “เรียนรู้จากการลงมือทำ” และไม่ได้รับการพัฒนาทักษะและการสอนเทคนิคที่จำเป็น รวมทั้งไม่มีสื่อและเครื่องมือในการสอนภาษาไทยสำหรับเด็กที่ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาที่ 2 ซึ่งจำเป็นสำหรับการสอนโดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับเด็กโต

การที่ต้องย้ายถิ่นที่อยู่บ่อย ๆ นักเรียนข้ามชาติจึงมักจะเรียนไม่ทันเพื่อน สำหรับกลุ่มวัยรุ่น (อายุ 10-19 ปี) อาจได้รับแรงกดดันจากครอบครัวให้ออกจากโรงเรียนมาทำงานหรือช่วยดูแลน้องด้วย โดยผู้อำนวยการโรงเรียนและครูที่ให้สัมภาษณ์พบว่า อัตราการออกกลางคันของนักเรียนกลุ่มดังกล่าวค่อนข้างสูง ความท้าทายอื่น ๆ ที่โรงเรียนส่วนใหญ่ต้องประสบคือการสื่อสารกับพ่อแม่/ผู้ปกครอง การปรับปรุงสุขอนามัยและความสะอาด และหลักสูตรการศึกษาที่อาจไม่สอดคล้องกับความต้องการและบริบทของเด็กข้ามชาติ

โรงเรียนรัฐบาลบางแห่งกำหนดหลักเกณฑ์อย่างไม่เป็นทางการเกี่ยวกับอายุ ภาษา และเอกสารที่ต้องใช้ในการสมัครเรียน เพื่อหลีกเลี่ยงการรับเด็กข้ามชาติเข้าเรียน¹⁶ โดยผู้ให้สัมภาษณ์ระบุว่า โรงเรียนรัฐบาลระดับประถมศึกษาบางแห่งไม่รับเด็กข้ามชาติที่อายุตั้งแต่ 12 ปีขึ้นไป ซึ่งทำให้เด็กกลุ่มดังกล่าวเข้าไม่ถึงการศึกษาที่เป็นทางการ เนื่องจากโรงเรียนในระดับมัธยมศึกษาจะรับนักเรียนที่สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษาแล้วเท่านั้น ทำให้เด็กข้ามชาติที่เป็นวัยรุ่นที่เพิ่งเดินทางมาประเทศไทยเข้าไม่ถึงระบบการศึกษาที่เป็นทางการ ในขณะที่ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนก็มีกลุ่มเป้าหมายเป็นผู้ใหญ่ และหลักสูตรการศึกษาก็เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายดังกล่าวมากกว่า¹⁷ ทำให้เกิดช่องว่างในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กข้ามชาติที่เป็นวัยรุ่น ซึ่งเพิ่งเดินทางมาประเทศไทย โดยเฉพาะกลุ่มที่ไม่เคยหรือแทบไม่เคยได้รับการศึกษามาก่อน

มูลนิธิเพื่อเยาวชนชนบท ร่วมกับสำนักงานกศน. ได้ปรับปรุงหลักสูตรของ กศน. ให้เหมาะสมกับผู้เรียนที่มีอายุน้อย (ไม่เกิน 15 ปี) และนำไปใช้ในศูนย์การเรียนรู้ของมูลนิธิ นักเรียนที่ผ่านหลักสูตรดังกล่าวจะได้ประกาศนียบัตรรับรอง และสามารถนำไปใช้ศึกษาต่อในประเทศไทยได้ ทั้งนี้ รายงานบางฉบับ¹⁸ ระบุว่า ศูนย์ กศน. บางแห่งรับเด็กข้ามชาติเข้าเรียนด้วย

12 การเรียนภาษาไทยให้สื่อสารได้ไม่ใช่เรื่องง่ายสำหรับนักเรียนข้ามชาติชาวเมียนมาและกัมพูชา แต่โดยที่ภาษาลาวมีความคล้ายคลึงกับภาษาไทย นักเรียนลาวจึงเรียนภาษาไทยได้ง่ายกว่า สำหรับเด็กชนเผ่าไทใหญ่ซึ่งอาศัยอยู่ในภาคเหนือของประเทศไทย การเรียนภาษาไทยก็ไม่ใช่เรื่องยาก เพราะภาษาพูดของเด็กกลุ่มนี้มีความคล้ายคลึงกับภาษาถิ่นในภาคเหนือของประเทศไทย

13 World Education and Save the Children, *Pathways to a Better Future: A Review of Education for Migrant Children in Thailand: Policy Brief* (2015)

14 โรงเรียนศาลเจ้า (หัวนุกุลวิทยา) กรุงเทพฯ หนึ่งในโรงเรียนที่ให้สัมภาษณ์ มีการเรียนพิเศษหลังเลิกเรียนโดยมีค่าใช้จ่าย 500 บาทต่อคนต่อเดือน แต่แล้วแต่ความสมัครใจของพ่อแม่/ผู้ปกครอง โดยพ่อแม่/ผู้ปกครองของนักเรียนข้ามชาติบางคนยินยอมที่จะรับภาระค่าใช้จ่ายดังกล่าว เนื่องจากไม่สามารถสอนลูกของตัวเองให้ทำการบ้านได้

15 ข้าราชการมีสิทธิเบิกค่าล่วงเวลาได้ในอัตรา 50 บาทต่อชั่วโมง แต่ครูในโรงเรียนรัฐบาลอาจไม่ได้ใช้สิทธิดังกล่าว

16 Benjamin Harkins, ed., *Thailand Migration Report 2019*, United Nations Thematic Working Group on Migration in Thailand (Bangkok, 2019), <https://thailand.iom.int/thailand-migration-report-2019-0>

17 สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา รายงานการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่ไม่มีสัญชาติไทยและบุตรหลานแรงงานข้ามชาติในประเทศไทย (กรุงเทพฯ 2561) <http://backoffice.onec.go.th/uploads/Book/1633-file.pdf> และข้อมูลจากการสัมภาษณ์คุณลัดดาวัลย์ หลีกแก้ว ผู้จัดการโครงการ มูลนิธิเพื่อเยาวชนชนบท เมื่อวันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2562

18 Benjamin Harkins, ed., *Thailand Migration Report 2019*, United Nations Thematic Working Group on Migration in Thailand (Bangkok, 2019), p. 103, <https://thailand.iom.int/thailand-migration-report-2019-0>; and ILO, *Education for Child Labour and Migrant Children: Information Kits for Schools and Teachers* (Geneva and Bangkok, 2014), pp. 7-8

รูปแบบการเรียนรู้แบบไม่เป็นทางการและยืดหยุ่นมีความจำเป็นต่อการเพิ่มการเข้าถึงการศึกษาของเด็ก โดยเฉพาะวัยรุ่น ดังนั้น จึงควรมีการพิจารณาหลักสูตร กศน.¹⁹ เป็นทางเลือกการศึกษาสำหรับเด็กข้ามชาติ นอกจากนี้ ควรมีระบบที่ชัดเจนสำหรับการส่งต่อนักเรียนจากโรงเรียนไปยังศูนย์ กศน. ด้วย

หนึ่งในปัจจัยที่ทำให้โรงเรียนหลักเลี้ยงที่จะรับเด็กข้ามชาติเข้าเรียนคือความเข้าใจว่า การขาดทักษะภาษาไทยของเด็กข้ามชาติจะทำให้คะแนนเฉลี่ยในการทดสอบ O-NET ของนักเรียนทั้งโรงเรียนลดลง ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อระดับการประเมินประจำปีของกระทรวงศึกษาธิการ²⁰

อย่างไรก็ตาม ในความเป็นจริง ข้อกังวลดังกล่าวไม่มีพื้นฐานรองรับ ครูที่ให้สัมภาษณ์ระบุว่า โดยทั่วไป นักเรียนข้ามชาติมีทัศนคติต่อการเรียนเป็นบวก และเห็นคุณค่าของโอกาสที่ได้เข้าเรียนในโรงเรียน เมื่อเด็กเหล่านี้สามารถก้าวข้ามอุปสรรคในการเรียนภาษาไทยได้แล้ว ผลการเรียนของพวกเขาก็ไม่ได้ด้อยกว่านักเรียนไทย

อย่างไรก็ตาม ผู้อำนวยการโรงเรียนและครูบางคนที่ให้สัมภาษณ์เห็นว่า การทดสอบ O-NET ไม่ควรจะเป็นเกณฑ์เดียวที่ใช้วัดผลงานและชื่อเสียงของโรงเรียน บางคนเสนอว่าควรมีข้อยกเว้นสำหรับโรงเรียนที่มีนักเรียนข้ามชาติจำนวนมาก และใช้ตัวชี้วัดอื่นในการประเมินผลแทน ดังนั้น จึงน่าจะมีการประเมินความสอดคล้องและประสิทธิภาพของการทดสอบ O-NET ในการจัดการศึกษาแก่เด็กข้ามชาติด้วย

อีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้โรงเรียนหลักเลี้ยงที่จะรับเด็กข้ามชาติเข้าเรียนคือทัศนคติแบ่งแยกของพ่อแม่/ผู้ปกครองไทย พ่อแม่/ผู้ปกครองไทยจำนวนมากแสดงการคัดค้านไม่ให้โรงเรียนรับเด็กข้ามชาติเข้าเรียน บางโรงเรียนมีนักเรียนไทยลดลง เนื่องจากผู้ปกครองย้ายเด็กเหล่านี้ไปโรงเรียนอื่น การสำรวจขององค์การยูนิเซฟ ประเทศไทยเมื่อปี 2560 พบว่า ผู้ปกครองส่วนใหญ่เชื่อว่า เด็กข้ามชาติควรจะเข้าเรียนที่ศูนย์การเรียนรู้เด็กข้ามชาติมากกว่าโรงเรียนรัฐบาลปกติ เพียงแค่ร้อยละ 33 ของผู้ปกครองที่เห็นว่า เด็กข้ามชาติมีสิทธิเหมือนกับเด็กไทย²¹

ในปีเดียวกัน องค์การยูนิเซฟ ประเทศไทยได้ดำเนินโครงการรณรงค์ “โอกาสที่เท่าเทียม (Fight Unfair)” และ “เด็กก็คือเด็ก (A Child is A Child)” เพื่อสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับความไม่เสมอภาคที่เด็กข้ามชาติในประเทศไทยประสบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นที่เกี่ยวกับการเข้าถึงการศึกษาและบริการสาธารณสุข โครงการรณรงค์ดังกล่าวดำเนินผ่านช่องทางดิจิทัล วิดีโอการทดลองทางสังคม²² บทสัมภาษณ์ผู้มีอิทธิพลทางความคิดและคนมีชื่อเสียง²³ และการเยี่ยมเยียนสถานที่ต่าง ๆ โดย Friends of UNICEF²⁴ ซึ่งเข้าถึงคนกว่า 11.5 ล้านคน มีจำนวนการดู 1.8 ล้านครั้ง และจำนวนการแบ่งปันมากกว่า 18,000 ครั้งภายในสี่สัปดาห์²⁵ ดังนั้น จึงเชื่อได้ว่าโครงการรณรงค์ดังกล่าวอาจมีส่วนช่วยแก้ไขความเข้าใจผิดเกี่ยวกับเด็กข้ามชาติ ด้วยการนำเสนอข้อเท็จจริงและมุมมองที่ถูกต้อง รวมทั้งช่วยเพิ่มการสนับสนุนสิทธิที่เท่าเทียมของเด็กข้ามชาติ²⁶

บางโรงเรียนที่ให้สัมภาษณ์ เช่น โรงเรียนระนองพัฒนามิตรภาพที่ 60 มีจำนวนนักเรียนลดลงตั้งแต่เริ่มรับนักเรียนข้ามชาติเข้าเรียน และที่โรงเรียนชุมชนบ้านบวกครกน้อย จังหวัดเชียงใหม่ นักเรียนไทยจำนวนมากลาออกจากโรงเรียนเนื่องจากจำนวนนักเรียนข้ามชาติที่เพิ่มขึ้น โดยย้ายไปเรียนในโรงเรียนเทศบาลใกล้เคียง อย่างไรก็ตาม ผู้ให้สัมภาษณ์ชี้ให้เห็นว่า ทัศนคติของพ่อแม่/ผู้ปกครองไทยมีการปรับปรุงดีขึ้นต่อโรงเรียนที่รับเด็กข้ามชาติเข้าเรียนหลังจากการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนเมื่อปี 2558 โดยบางคนถึงกับสนับสนุนให้ลูกเรียนภาษาพม่าและเขมร

สำหรับครูในโรงเรียนรัฐบาล การสอนในห้องเรียนที่ประกอบด้วยเชื้อชาติและระดับอายุที่หลากหลายคือสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ในปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม ครูเหล่านี้รู้สึกว่าคุณเองยังมีทักษะไม่เพียงพอที่จะตอบสนองความต้องการที่หลากหลายของนักเรียน นักเรียนข้ามชาติมักจะมีปัญหา เช่น ความยากจน ที่อยู่อาศัยที่แออัด ทุจริตโทรม และไม่เป็นหลักแหล่ง และการขาดแคลนอาหาร การถูกทำร้าย หรือการถูกทอดทิ้ง ในระหว่างการสัมภาษณ์ ผู้อำนวยการโรงเรียนและครูส่วนใหญ่ระบุว่า เด็กข้ามชาติมักจะมีนิสัยที่ไม่ถูกสุขอนามัยเมื่อตอนแรกเข้าเรียนในโรงเรียน จึงต้องได้รับการสอนเกี่ยวกับความสะอาดและสุขอนามัยขั้นพื้นฐาน เช่น วิธีการล้างมือ อาบน้ำ สระผม แปรงฟัน การใช้ห้องน้ำ และการซักชุดนักเรียน ทั้งนี้ ครูที่ให้สัมภาษณ์ระบุว่า นักเรียนข้ามชาติกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ที่จำเป็นและเกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิต

19 หลักสูตร กศน. ยึดหลักสูตรเดียวกับหลักสูตรระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาในโรงเรียนรัฐบาล เมื่อผ่านหลักสูตร ผู้เรียนจะได้รับประกาศนียบัตรที่เทียบเท่ากับประกาศนียบัตรประถมศึกษาและมัธยมศึกษา

20 การสอบ O-NET (Ordinary National Education Test) หรือการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินิยมขั้นพื้นฐานเป็นการทดสอบภาคบังคับสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มัธยมศึกษาปีที่ 3 และมัธยมศึกษาปีที่ 6 ทั้งในโรงเรียนรัฐบาลและเอกชน เพื่อประเมินผลการเรียนของนักเรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551

21 UNICEF, “UNICEF Annual Report 2017: Thailand,” 2018, https://www.unicef.org/about/annualreport/files/Thailand_2017_COAR.pdf

22 ดู <https://www.facebook.com/unicefthailand/videos/10155114451089632/>

23 ดู <https://www.facebook.com/unicefthailand/videos/10155100349294632/?v=10155100349294632>

24 ดู <https://www.facebook.com/unicefthailand/videos/10155120376499632/> และ <https://www.facebook.com/unicefthailand/videos/10155150669149632/>

25 ดู <https://www.facebook.com/unicefthailand/videos/10155155698314632/>

26 UNICEF, “Fight Unfair II: #AChildIsAChild – The Campaign Final Report,” undated

ครูที่ให้สัมภาษณ์ให้ข้อคิดเห็นว่า บทบาทของพวกเขามีมากกว่าการสอนความรู้ทางวิชาการ ครูต้องมีความตระหนักรู้ ความเมตตา และความละเอียดอ่อนทางวัฒนธรรมที่จะทำความเข้าใจ รับฟัง และช่วยเหลือนักเรียนในการจัดการปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ในชีวิต ต้องสามารถทำให้นักเรียนมีร่างกายและแรงใจที่จะใช้ความรู้ให้เป็นประโยชน์ทั้งต่อตัวเองและคนอื่น

รัฐบาลจัดสรรงบประมาณสำหรับการฝึกอบรมครูจำนวน 10,000 บาทต่อคนต่อปี²⁷ แต่จากการสัมภาษณ์ หลักสูตรฝึกอบรมต่าง ๆ จะเกี่ยวข้องกับวิชาเฉพาะในแต่ละสาขาเท่านั้น ยังไม่มีที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการห้องเรียนที่ประกอบด้วยเชื้อชาติและระดับอายุที่หลากหลาย การสอนเกี่ยวกับความสะอาดและสุขอนามัย และการช่วยให้นักเรียนจัดการปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ด้วยตัวเอง แม้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา (สพป. หรือ สพม.)²⁸ จะเคยจัดการฝึกอบรมในหลักสูตรเกี่ยวกับการสอนในสภาพแวดล้อมที่ประกอบด้วยเชื้อชาติหรือภาษาที่หลากหลาย แต่หลักสูตรเหล่านี้ก็มีเพียงชั่วคราวและยังขาดความต่อเนื่อง

2.3 ค่าใช้จ่ายและทางเลือกในการศึกษาสำหรับเด็กข้ามชาติ

จากมุมมองของแรงงานข้ามชาติ ความกลัวที่จะถูกจับกุมและผลักดันออกนอกประเทศ ฐานะทางเศรษฐกิจ และการไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง²⁹ คืออุปสรรคสำคัญที่ขัดขวางการเข้าถึงการศึกษาของเด็กข้ามชาติ พ่อแม่/ผู้ปกครองบางคนอาจไม่เห็นความสำคัญของการศึกษาในประเทศไทย เพราะตั้งใจจะอยู่เพียงชั่วคราว การไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่งของแรงงานข้ามชาติคือหนึ่งในเหตุผลหลักที่ทำให้การเก็บรวบรวมข้อมูลแรงงานข้ามชาติมีความท้าทาย โรงเรียนที่ให้สัมภาษณ์ระบุว่า เด็กข้ามชาติมักจะออกจากโรงเรียนกลางคันโดยไม่แจ้งให้ทราบ เพราะพ่อแม่/ผู้ปกครองเด็กข้ามชาติอาจจะไม่ทราบว่ามีการโอนย้ายระหว่างโรงเรียน

ด้วยสถานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวแรงงานข้ามชาติ พ่อแม่/ผู้ปกครองจึงอาจคาดหวังให้ลูกทำงานหรือช่วยดูแลน้อง ๆ มากกว่าเข้าเรียนในโรงเรียน แม้รัฐบาลไทยจะรับผิดชอบค่าเล่าเรียนและให้เงินอุดหนุนค่าหนังสือเรียน อุปกรณ์การเรียน ชุดนักเรียน และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนต่าง ๆ แต่พ่อแม่/ผู้ปกครองก็ยังคงรับภาระค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับชุดนักเรียนเพิ่มเติมและการเดินทาง (ดูรายละเอียดด้านล่าง) รวมทั้งอาหารกลางวัน³⁰ สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษา นอกจากนี้ โรงเรียนบางแห่งยังขอรับเงินบริจาคจากผู้ปกครองด้วย³¹ ดังนั้น ค่าใช้จ่ายรวมสำหรับการเข้าเรียนในโรงเรียนจึงเริ่มตั้งแต่ 1,000 บาท ถึงมากกว่า 10,000 บาทต่อปีต่อนักเรียนหนึ่งคน ซึ่งอาจสูงเกินกว่าที่แรงงานข้ามชาติจะจ่ายได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ครอบครัวที่มีลูกหลายคน³²

รัฐบาลไทยให้เงินอุดหนุนจำนวน 300-500 บาทต่อปีต่อนักเรียนหนึ่งคนเพื่อเป็นค่าชุดนักเรียน โดยขึ้นอยู่กับระดับชั้นที่กำลังศึกษา เงินจำนวนดังกล่าวเพียงพอสำหรับชุดนักเรียนจำนวนหนึ่งชุดเท่านั้น ซึ่งหมายความว่าพ่อแม่/ผู้ปกครองของนักเรียนใหม่ต้องจ่ายค่าชุดนักเรียนเองอีกอย่างน้อยหนึ่งชุด ทั้งนี้ โรงเรียนส่วนใหญ่กำหนดให้นักเรียนต้องมีชุดสำหรับวิชาพลศึกษาและชุดลูกเสือด้วย นอกจากนี้ พ่อแม่/ผู้ปกครองยังต้องรับภาระค่าถุงเท้า รองเท้า เครื่องหมายติดเสื้อ และกระเป๋านักเรียน

จากการสัมภาษณ์พ่อแม่/ผู้ปกครองและนักเรียน ค่าเดินทางมีความแตกต่างกันค่อนข้างมาก นักเรียนหลายคนอาศัยอยู่ใกล้โรงเรียนและสามารถเดินหรือขี่จักรยานไปโรงเรียนได้ บางคนนั่งรถยนต์รับจ้าง (รถสองแถว) ไปโรงเรียนซึ่งมีค่าโดยสาร 5-10 บาทต่อเที่ยว หรือรถจักรยานยนต์รับจ้าง ซึ่งมีค่าโดยสารสูงกว่าที่ประมาณ 15-30 บาทต่อเที่ยว สำหรับคนที่อาศัยอยู่ในไร่เกษตรกรรมหรือที่ทำงานในโครงการก่อสร้าง ส่วนใหญ่ต้องจ้างเหมารถตู้หรือรถสองแถวเป็นรายเดือน ซึ่งมีค่าใช้จ่ายตั้งแต่ 200 บาทถึง 600 บาทต่อปีต่อนักเรียนหนึ่งคน ขึ้นอยู่กับระยะทาง

27 เงินจำนวนดังกล่าวเป็นค่าฝึกอบรม ค่าเดินทาง ค่าที่พัก และเบี้ยเลี้ยงสำหรับการเข้าร่วมหลักสูตรฝึกอบรมจำนวนหนึ่งหลักสูตรต่อปี

28 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาคือหน่วยงานในระดับท้องถิ่นซึ่งสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีอำนาจหน้าที่ในการจ้างครูและนโยบายนโยบายด้านการศึกษาไปปฏิบัติในระดับท้องถิ่น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแต่ละแห่งมีโรงเรียนในสังกัดประมาณ 200 แห่ง

29 ครอบครัวแรงงานข้ามชาติอาจต้องย้ายที่อยู่อาศัยอยู่เสมอ โดยเฉพาะแรงงานก่อสร้าง ซึ่งต้องย้ายไปโครงการก่อสร้างใหม่ เมื่อโครงการเดิมแล้วเสร็จ ส่วนครอบครัวแรงงานต่างด้าวที่อาศัยบริเวณชายแดนติดกับประเทศเพื่อนบ้านจะเดินทางข้ามแดนไปมาบ่อย ๆ และย้ายที่อยู่ตามโอกาสในการทำงาน

30 รัฐบาลไทยให้เงินอุดหนุนค่าอาหารกลางวันสำหรับโรงเรียนระดับประถมศึกษาเท่านั้น โดยเฉลี่ยประมาณ 20 บาทต่อมื้อต่อนักเรียนหนึ่งคน

31 จากการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง บางโรงเรียนเรียกเก็บเงินบริจาคจากผู้ปกครอง ซึ่งโรงเรียนระบุว่าแล้วแต่ความสมัครใจ บางโรงเรียนเรียกเก็บค่าใช้จ่ายเพิ่มเติมสำหรับกิจกรรมที่นอกเหนือจากการเรียนการสอนตามหลักสูตร เช่น การเรียนพิเศษหลังเลิกเรียน และวิชาภาษาอังกฤษซึ่งต้องจ้างครูชาวต่างประเทศ

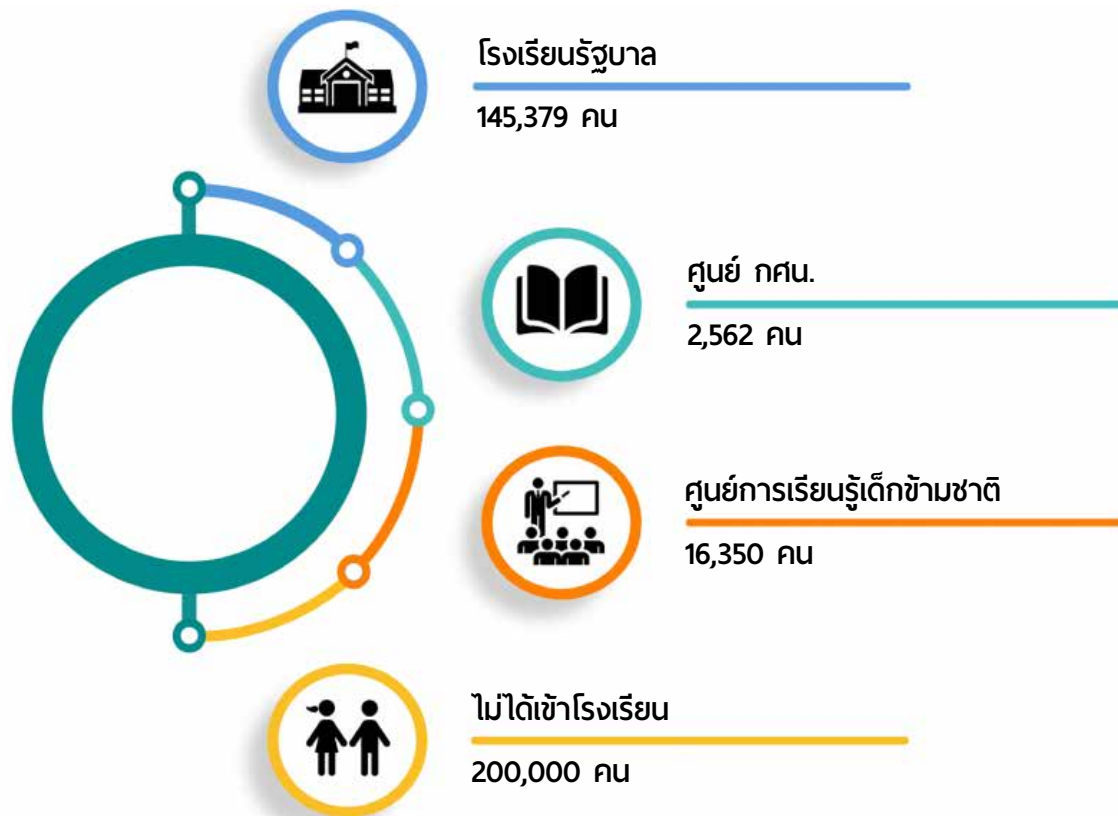
32 ตัวเลขดังกล่าวคำนวณจากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์พ่อแม่/ผู้ปกครองและนักเรียน ซึ่งตรงกับผลการสำรวจขององค์การยูนิเซฟที่พบว่า พ่อแม่/ผู้ปกครองของนักเรียนในโรงเรียนรัฐบาลในประเทศไทยต้องจ่ายค่าเดินทางเฉลี่ย 367 บาท ค่าชุดนักเรียน 652 บาท และค่าใช้จ่ายอื่น ๆ รวม 11,712 บาทต่อปีต่อนักเรียนหนึ่งคนในการศึกษา 2556/57 UNICEF, OBEC and Thammasat University, *Public Expenditure Tracking Survey (PETS) on the 15-Year Free Education Program: Kingdom of Thailand* (Bangkok, 2018), p. 74, https://www.unicef.org/thailand/sites/unicef.org.thailand/files/2018-06/PETS_ENG_web.pdf

นอกเหนือจากการเข้าเรียนในโรงเรียนรัฐบาล พ่อแม่/ผู้ปกครองชาวเมียนมาบางคนให้ลูกหลานเข้าเรียนในศูนย์การเรียนรู้เด็กข้ามชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ถ้าพวกเขาวางแผนที่จะอาศัยอยู่ในประเทศไทยเพียงชั่วคราว และต้องการให้ลูกหลานได้เรียนภาษาพม่า มีศูนย์การเรียนรู้เด็กข้ามชาติหลายประเภทซึ่งมีคุณภาพแตกต่างกันไป บางแห่งใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของกระทรวงศึกษาธิการเมียนมา ในขณะที่บางแห่งมีหลักสูตรของตัวเอง ความท้าทายที่ศูนย์การเรียนรู้เด็กข้ามชาติเหล่านี้ต้องประสบคือปัญหาความยั่งยืน เพราะส่วนใหญ่ได้รับเงินอุดหนุนจากองค์กรและผู้บริจาคเอกชน รวมทั้งการขาดการกำกับดูแลคุณภาพการศึกษา การขาดการรับรองมาตรฐาน และการขาดครูที่มีคุณภาพ

นอกเหนือจากการเรียนในโรงเรียนรัฐบาลและศูนย์การเรียนรู้เด็กข้ามชาติ ยังมี “การจัดโรงเรียนในโรงเรียน (school within school)” ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากองค์กรเอกชนและองค์การระหว่างประเทศ องค์การยูนิเซฟ ประเทศไทย ให้การสนับสนุนการจัดโรงเรียนในโรงเรียนในจังหวัดเชียงใหม่ ที่ห้องเรียนเคลื่อนที่วัดป่าเป้า ซึ่งเป็นกรณีศึกษาในบทที่ 3.3 ทั้งนี้ การจัดโรงเรียนในโรงเรียนถือเป็นส่วนหนึ่งของระบบโรงเรียนรัฐบาล ดังนั้น นักเรียนจึงมีสิทธิได้รับเงินอุดหนุนรายหัวที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจัดสรรให้โรงเรียนทั่วประเทศด้วย

สำหรับวัยรุ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มที่ทำงานแล้ว มีแนวโน้มที่จะเลือกศึกษาในหลักสูตร กศน. เนื่องจากมีความยืดหยุ่นกว่า (ดูรายละเอียดในบทที่ 2.2)

ภาพที่ 1: การเข้าโรงเรียนของเด็กข้ามชาติในระบบการศึกษาในประเทศไทย

ที่มา: Benjamin Harkins, ed., Thailand Migration Report 2019, United Nations Thematic Working Group on Migration in Thailand (Bangkok, 2019), p. 103, <https://thailand.iom.int/thailand-migration-report-2019-0>

อย่างไรก็ตาม สำหรับนักเรียนข้ามชาติที่เป็นวัยรุ่นและนักเรียนไร้สัญชาติ ข้อกังวลหลักของเด็กกลุ่มนี้คือการมีเอกสารประจำตัว ซึ่งส่งผลต่อแรงจูงใจที่จะเรียนต่อ นั่นเป็นเพราะประเภทของเอกสารประจำตัวเป็นสิ่งกำหนดการเข้าถึงบริการและการสนับสนุนต่าง ๆ ได้แก่ทุนการศึกษาและเงินกู้ยืมเพื่อการศึกษา อิสระในการย้ายถิ่นในประเทศไทย และอาชีพที่สามารถทำได้อย่างถูกกฎหมาย รวมทั้งการเข้าถึงบริการด้านสุขภาพและบริการสาธารณสุขอื่น ๆ เช่น การสอบใบอนุญาตขับขี่รถยนต์

นักเรียนข้ามชาติจำนวนมากซึ่งได้เรียนในโรงเรียนไทยมาเป็นระยะเวลาหนึ่งแล้วมักเลือกที่จะอยู่ต่อในประเทศไทยแทนที่จะเดินทางกลับประเทศต้นทาง³³ เด็กกลุ่มนี้มักจะปรับตัวเข้ากับสังคมไทยได้อย่างกลมกลืนและมีความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทย ดังนั้น พวกเขาจะรู้สึกผิดหวังและท้อแท้เมื่อไม่สามารถประกอบอาชีพในประเทศไทยที่ตัวเองต้องการได้

มีกรณีเด็กไร้สัญชาติจำนวนหนึ่งที่ปรากฏเป็นข่าวว่าได้รับสัญชาติไทย เช่น โค้ชและเด็กอีกสองสามคนในทีมฟุตบอลหมูป่าซึ่งติดอยู่ในถ้ำหลวง³⁴ และกรณีหม่อง ทองดี เด็กที่ชนะเลิศการแข่งขันพิชิตเครื่องบินกระดาษ³⁵ แต่ยังมีเด็กไร้สัญชาติอีกจำนวนมาก เช่น เบลล์ (ดูรายละเอียดในกรอบที่ 1) ซึ่งเป็นเด็กไร้สัญชาติที่ยังคงไม่ได้รับสิทธิที่สมควรได้รับ

เมื่อปี 2561 กระทรวงแรงงานได้ประกาศแปดสาขาอาชีพที่ใช้ทักษะต่ำที่แรงงานข้ามชาติสามารถทำได้ ได้แก่³⁶

1. กสิกรรม เลี้ยงสัตว์ งานป่าไม้ และประมง
2. ก่ออิฐ ช่างไม้ และงานก่อสร้างอื่น
3. ทำที่นอนหรือผ้าห่มนวม
4. ทำมีด
5. ทำรองเท้า
6. ทำหมวก
7. ประดิษฐ์เครื่องแต่งกาย
8. ปั่นหรือทำเครื่องปั้นดินเผา

ข้อจำกัดในการทำงานดังกล่าวกลายเป็นการบั่นทอนแรงจูงใจของนักเรียนข้ามชาติที่จะเรียนต่อในระดับมัธยมศึกษา อย่างไรก็ตาม พบว่ามีแรงงานข้ามชาติที่ทำงานอย่างถูกกฎหมาย โดยเป็นล่ามในโรงพยาบาลและคลินิกรักษาพยาบาล และเป็นเจ้าหน้าที่องค์กรเอกชน เสมียน และหัวหน้าคณงานในโรงงาน อย่างไรก็ตาม ในภาพรวม ยังไม่มีความชัดเจนสำหรับครูและเจ้าหน้าที่โรงเรียนเกี่ยวกับสิทธิในการทำงานในประเทศไทยของแรงงานข้ามชาติและคนไร้สัญชาติ ซึ่งทำให้เป็นเรื่องยากสำหรับโรงเรียนที่จะให้คำแนะนำที่ถูกต้องเกี่ยวกับหนทางการศึกษาและอาชีพ

การศึกษาของธนาคารโลก³⁷ พบว่า การผ่อนปรนกฎระเบียบเกี่ยวกับแรงงานข้ามชาติจะช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจและส่งเสริมการรวมตัวทางเศรษฐกิจในภูมิภาคอาเซียนให้ลึกซึ้งขึ้น การวิเคราะห์ข้อมูลในประเทศไทยพบว่า หากปราศจากแรงงานข้ามชาติ ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) จะลดลงร้อยละ 0.75 ดังนั้น รัฐบาลไทยอาจพิจารณาเปิดโอกาสให้นักเรียนข้ามชาติและนักเรียนไร้สัญชาติซึ่งเรียนอยู่ในโรงเรียนรัฐบาลได้ทำงานในสาขาอาชีพที่ต้องใช้ทักษะสูงขึ้น จากมุมมองทางเศรษฐศาสตร์ คนกลุ่มนี้ควรจะทำประโยชน์คืนสู่ระบบเศรษฐกิจไทยด้วยการชำระภาษี หลังจากที่รัฐบาลไทยได้ลงทุนไปเป็นจำนวนมากในการให้เงินอุดหนุนเพื่อจัดการศึกษาแก่เด็กข้ามชาติและเด็กไร้สัญชาติ

33 Jerry Hugué, Aphichat Chamrathirong and Claudia Natali, *Thailand at a crossroads: Challenges and opportunities in leveraging migration for development* (Bangkok and Washington, D.C.: IOM and Migration Policy Institute, 2012); Mahidol University and Asian Institute of Technology, "Migrant Children's Education in Thailand: Policy Brief," October 2014, <http://www.ipsr.mahidol.ac.th/ipsrbeta/FileUpload/PDF/Report-File-503.pdf>; and World Education and Save the Children, *Pathways to a Better Future: A Review of Education for Migrant Children in Thailand: Policy Brief* (2015), https://resourcecentre.savethechildren.net/node/9016/pdf/policy_brief_eng_final_resized.pdf

34 The Straits Times, "Thai cave rescue: Stateless survivors to get help to become Thai citizens," 13 July 2018, <https://www.straitstimes.com/asia/se-asia/thai-cave-rescue-stateless-survivors-to-get-thai-citizenship>

35 Bangkok Post, "Paper plane champ Mong a citizen at last," 6 October 2018, <https://www.bangkokpost.com/news/general/1553090/paper-plane-champ-stateless-no-more>

36 Ministry of Labour, Government of Thailand, "'Gen. Adul' reveals Conclusions on prohibition of foreign workers before issuing the Ministry's announcement to enforce," 21 June 2018, <http://www.mol.go.th/en/content/71591/1529909919>

37 World Bank, "Managing Migration Better Can Help Boost Welfare and Growth in ASEAN," 9 October 2017, <http://www.worldbank.org/en/news/press-release/2017/10/09/managing-migration-better-can-help-boost-welfare-and-growth-in-asean-world-bank>

กรอบที่ 1

เรื่งของเบลล์ อายุ 20 ปี อาศึยอยู่ใ้จ้งหวัดตราด

ผมชื่อเบลล์ ปีนี้ ผมเรียนชั้นมัธยมศึกษาเป็นปีสุดท้าย ผมต้องการเรียนต่อในระดับมหาวิทยาลัย โดยผมกำลังสมัครขอรับทุนการศึกษา แต่ผมคงไม่มีความหวัง เพราะผมเป็นคนไร้สัญชาติและไม่มีเอกสารประจำตัว เมื่อวันก่อนผมทำไม่ได้แม้แต่การเติมเงินในโทรศัพท์มือถือโดยผ่านแอปพลิเคชัน เพราะผมไม่มีเลขประจำตัวประชาชน

คุณครูพาผมไปสมัครงานในโครงการทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยของ S&P ซึ่งเปิดโอกาสให้ทำงาน 4 วัน และเรียน 2 วันในแต่ละสัปดาห์ แต่ก็เหมือนเดิม พวกเขากำลังพิจารณากรณีของผมอยู่ เพราะผมไม่มีบัตรประจำตัวประชาชน³⁸

พ่อแม่ของผมเป็นผู้อพยพจากกัมพูชา ผมเกิดในประเทศไทย แต่ตอนนั้น พ่อแม่ของผมไม่ได้แจ้งเกิดให้ผม³⁹ ทำให้ผมไม่มีบัตรประจำตัวประชาชนมาจนทุกวันนี้

ผมจำได้แม่นว่าวันที่ผมชนะการแข่งขันซึ่งจัดโดยการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย โดยรางวัลคือการไปทัศนศึกษา

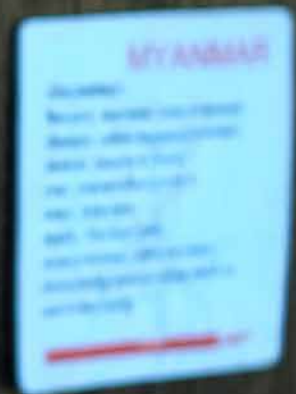
ที่ฮ่องกง คนบอกว่าคุณคงไปไม่ได้เพราะไม่มีหนังสือเดินทาง แต่คุณครูก็ช่วยผม เราเช่ารถตู้ไปกรุงเทพฯ คีนั้ นั้ และรอเวลาเปิดทำการอยู่หน้ากระทรวงมหาดไทย และหลังจากการติดต่อประสานงานไปมาอยู่หลายครั้ง ผมก็ได้รับหนังสือเดินทางชั่วคราวสำหรับคนต่างด้าวในที่สุด แม้ผมจะได้เดินทาง แต่ผมก็รู้สึกเจ็บปวด เพราะผมอยู่อาศัยและตั้งใจเรียนหนังสือในประเทศไทยมาทั้งชีวิต แต่ผมก็ยังถูกมองว่าเป็นคนต่างด้าว

มันยากที่จะไม่รู้สึท้อแท้ เวลาที่ผมสมัครงาน พวกเขาบอกว่าผมต้องมีเอกสารประจำตัว เวลาที่ผมไปติดต่อหน่วยงานราชการท้องถิ่นเพื่อขอเอกสารประจำตัว พวกเขา ก็บอกผมว่า ไม่ว่าผมจะอยู่อาศัยในประเทศไทยมานานกี่ปี ผมก็ยังไม่ใช่คนไทย

38 ผู้จัดทำรายงานได้สัมภาษณ์เบลล์เมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2562 โดยในระหว่างการจัดทำร่างสุดท้ายของรายงานฉบับนี้ องค์การยูนิเซฟได้รับแจ้งเมื่อเดือนกรกฎาคม 2562 ว่า เบลล์ได้ทำงานกับ S&P แล้ว โดยทำงานสัปดาห์ละ 4 วัน และเรียนในช่วงสุดสัปดาห์ ได้รับค่าจ้าง 300 บาทต่อวัน รวมทั้งที่พักและอาหารจาก S&P ทั้งนี้ S&P เป็นผู้ประกอบการเครื่องร้านอาหารขนาดใหญ่ในประเทศไทย

39 ในการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง พบว่า เด็กข้ามชาติจำนวนมากซึ่งเกิดในประเทศไทยไม่มีสูติบัตร โดยมีสาเหตุหลักคือพ่อแม่ไม่รู้ว่าจะต้องแจ้งเกิด และมีความเข้าใจผิดว่าเอกสารที่ได้จากโรงพยาบาลคือสูติบัตร แต่ในความเป็นจริง เป็นเพียงหนังสือจากโรงพยาบาลถึงที่ทำการเขต ซึ่งมีกำหนดระยะเวลาการแจ้งเกิด ดูรายละเอียดเกี่ยวกับอุปสรรคในการแจ้งเกิดของแรงงานข้ามชาติได้ใน Dumrongkiat Mala, "Migrants are still slow to register births," *Bangkok Post*, 24 August 2018, <https://www.bangkokpost.com/news/general/1527374/migrants-are-still-slow-to-register-births>

3 กรณีศึกษา

บทนี้นำเสนอกรณีศึกษาในโรงเรียนรัฐบาลจำนวนแปดแห่งในกรุงเทพฯ จังหวัดสมุทรสาคร จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดตาก และจังหวัดตราด นอกจากนี้ ยังนำเสนอสามกรณีที่เป็นแนวปฏิบัติที่ดี ได้แก่ ศูนย์ประสานงานการจัดการศึกษาเด็กต่างด้าวในอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก (กรอบที่ 2) โครงการพลเมืองโลกศึกษาในอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก (กรอบที่ 3) และการสอนภาษาไทยสำหรับเด็กที่ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาที่ 2 ในจังหวัดระนอง (กรอบที่ 4) การนำเสนอกรณีศึกษาและแนวปฏิบัติที่ดีดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อแสดงให้เห็นความริเริ่มของหน่วยงานด้านการศึกษาในระดับท้องถิ่นและโรงเรียน เพื่อแก้ไขบางส่วนของความท้าทายที่ได้กล่าวถึงในบทก่อนหน้า

แต่ละส่วนของเนื้อหาในบทนี้จะเริ่มด้วยการให้ภาพรวมเกี่ยวกับสถานการณ์แรงงานข้ามชาติในพื้นที่ และความริเริ่มของหน่วยงานและองค์กรเอกชนท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษาสำหรับเด็กข้ามชาติ หลังจากนั้น จึงเป็นการนำเสนอรายละเอียดของแต่ละกรณีศึกษาว่า โรงเรียนประสบความสำเร็จได้อย่างไรในการแก้ไขความท้าทายบางประการที่ได้กล่าวมาในบทก่อนหน้า รวมทั้งความท้าทายที่แต่ละโรงเรียนยังคงประสบในการจัดการศึกษาแก่เด็กข้ามชาติและเด็กไร้สัญชาติ ความสำเร็จและแนวปฏิบัติที่ดีในกรณีศึกษาเหล่านี้ ได้แก่ กลยุทธ์และกิจกรรมที่โรงเรียนนำมาปฏิบัติได้อย่างประสบความสำเร็จในการทำให้เด็กข้ามชาติเข้าเรียนในโรงเรียนและไม่ออกกลางคัน และการปรับปรุงคุณภาพการศึกษาและความเป็นอยู่ของเด็กเหล่านี้

ตารางที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับโรงเรียนที่เป็นกรณีศึกษา

ที่	โรงเรียน / ที่ตั้ง	ระดับ	จำนวนนักเรียน	สัดส่วนของนักเรียนข้ามชาติและไร้สัญชาติ	จำนวนครู	ภาระค่าใช้จ่ายของ ผู้ปกครองต่อเดือนต่อนักเรียนหนึ่งคน
1	โรงเรียนคลองทวีวัฒนา กรุงเทพฯ	อนุบาลและประถมศึกษา	1,040	23%	47	220-1,100 บาท (ค่าเดินทาง)
2	โรงเรียนศาลเจ้า (หัวนุกุลวิทยา) กรุงเทพฯ	อนุบาลและประถมศึกษา	1,098	9%	53	270-600 บาท (ค่าเดินทาง) 1,000 บาท (ค่าชุดนักเรียน ถุงเท้า รองเท้า กระเป๋า นักเรียน สำหรับ นักเรียนใหม่) 500 บาท (ค่าเรียนพิเศษ-ตามความสมัครใจ)
3	โรงเรียนวัดศรีสุทธาราม จังหวัดสมุทรสาคร	อนุบาล ประถมศึกษา และ มัธยมศึกษาตอนต้น	607	33%	35	250-400 บาท (ค่าเดินทาง)
4	โรงเรียนบ้านป่าบง จังหวัดเชียงใหม่	อนุบาลและประถมศึกษา	88	86%	6	300 บาท (ค่าเดินทาง)
5	โรงเรียนชุมชนบ้านแม่สุนหลวง สาขาบ้านเด่นเวียงไชย จังหวัดเชียงใหม่	อนุบาลและประถมศึกษา	151	100%	11	100-350 บาท (ค่าเดินทาง)

ที่	โรงเรียน / ที่ตั้ง	ระดับ	จำนวนนักเรียน	สัดส่วนของนักเรียนข้ามชาติและไร้สัญชาติ	จำนวนครู	ภาวะค่าใช้จ่ายของผู้อุปการะต่อเด็กต่อนักเรียนหนึ่งคน
6	โรงเรียนชุมชนบ้านบวกครกน้อย จังหวัดเชียงใหม่	อนุบาล ประถมศึกษา และ มัธยมศึกษาตอนต้น	270	90%	27	1,100 บาท (ค่าเรียนภาษาอังกฤษ-ตามความสมัครใจ)
	ห้องเรียนเคลื่อนที่วัดป่าเป้า	อนุบาลและ ประถมศึกษา	165	100%	11	ค่าเดินทางได้รับเงินอุดหนุนจากองค์กรเอกชนท้องถิ่น
7	โรงเรียนไทยราษฎร์ศิริ จังหวัดตาก	อนุบาล ประถมศึกษา และ มัธยมศึกษาตอนต้น	616	37%	36	ไม่มี (โรงเรียนใช้เงินจากกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษาในการอุดหนุนค่าเดินทางและค่าชุดนักเรียนเพิ่มเติมอีกหนึ่งชุด)
8	โรงเรียนบ้านหาดเล็ก จังหวัดตราด	อนุบาลและ ประถมศึกษา	150	93%	10	880-1,320 บาท (ค่าเดินทาง)

3.1 กรุงเทพฯ

กรุงเทพมหานครมีโรงเรียนในสังกัด 437 แห่ง นอกเหนือจากเงินอุดหนุนรายหัวที่ได้รับจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานแล้ว โรงเรียนเหล่านี้ยังได้รับเงินอุดหนุนเพิ่มเติมจากกรุงเทพมหานครเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ด้วย ได้แก่ ค่าอาหารเช้า ค่าทัศนศึกษา ค่าประกันอุบัติเหตุส่วนบุคคล ค่าตรวจสุขภาพ ค่าเรียนภาษาอังกฤษและภาษาจีน ค่าอุปกรณ์กีฬา ค่าอุปกรณ์คอมพิวเตอร์ และค่าหนังสือห้องสมุด เงินอุดหนุนจากกรุงเทพมหานครเป็นการอุดหนุนตามจำนวนนักเรียนไม่ว่าจะมีสถานะทางกฎหมายหรือสัญชาติใดเช่นกัน แต่นักเรียนยังคงต้องรับผิดชอบค่าเดินทางไปโรงเรียนเอง

ปัจจุบัน มีนักเรียนข้ามชาติและนักเรียนไร้สัญชาติประมาณ 5,000 คนในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร โดยส่วนใหญ่มาจากเมียนมา กัมพูชา และลาว และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ทั้งนี้ โรงเรียนทั้งสองแห่งที่เป็นกรณีศึกษาตั้งอยู่ในเขตที่มีจำนวนนักเรียนข้ามชาติสูงสุดสองเขต ได้แก่ เขตบางขุนเทียน (418 คน) และเขตทวีวัฒนา (334 คน)

กรุงเทพมหานครจัดพิมพ์และเผยแพร่คู่มือและแนวปฏิบัติสำหรับการจัดการศึกษาแก่บุคคลที่ไม่มีหลักฐานทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทยของกระทรวงศึกษาธิการให้โรงเรียนในสังกัดทุกแห่ง ทั้งนี้ รายงานการศึกษาฉบับหนึ่งแสดงให้เห็นว่าระหว่างปี 2552 – 2557 โรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานครมีนักเรียนข้ามชาติเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 76⁴⁰

มูลนิธิเพื่อเยาวชนชนบท องค์กรเอกชนท้องถิ่นในเขตบางขุนเทียน ได้ทำงานร่วมกับชุมชนแรงงานข้ามชาติ โรงเรียน และสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร และมีบทบาทสำคัญในการเพิ่มจำนวนนักเรียนข้ามชาติในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ตั้งแต่ปี 2552 เป็นต้นมา มูลนิธิเพื่อเยาวชนชนบทได้ส่งเสริมการจัดการศึกษาสำหรับเด็กข้ามชาติด้วยการเข้าถึงชุมชนแรงงานข้ามชาติ การสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับสิทธิทางการศึกษาของเด็กข้ามชาติ และการให้การสนับสนุนทางการเงินรวมทั้งการเรียนภาษาไทยและวิชาอื่น ๆ เพื่อเตรียมความพร้อมก่อนที่จะเข้าเรียนในชั้นเรียนปกติ นอกจากนี้ มูลนิธิเพื่อเยาวชนชนบทยังจัดหลักสูตร กศน. ทั้งของไทยและเมียนมาสำหรับเด็กข้ามชาติที่ต้องการเรียนรู้ในสภาพแวดล้อมที่ยืดหยุ่นด้วย

ตามข้อมูลของมูลนิธิเพื่อเยาวชนชนบท ค่าใช้จ่ายในการสอนภาษาไทยแก่เด็กข้ามชาติเท่ากับประมาณ 7,000 บาทต่อปีต่อเด็กนักเรียนหนึ่งคน (คำนวณบนพื้นฐานของจำนวนนักเรียน 60-80 คนต่อห้องเรียน) โดยเป็นค่าจ้างครู และค่าน้ำมันสำหรับยานพาหนะรับส่งนักเรียน ค่าอาหารกลางวันและนม วัสดุการเรียนการสอน และกิจกรรมนอกเวลาเรียน เช่น งานวันเด็ก และการทัศนศึกษา โดยปกติ ผู้ปกครองต้อง

40 Save the Children, *Education for All in Action in Thailand: A Case Study of Good Practice – The Bang Khun Tian Model* (Bangkok, 2015), https://resourcecentre.savethechildren.net/sites/default/files/documents/education_for_all_in_action_in_thailand_eng_resized.pdf.

จ่ายเงิน 400 บาทต่อเดือนต่อนักเรียนหนึ่งคนในการเรียนที่มูลนิธิเพื่อเยาวชนชนบท แต่ไม่ใช่ทุกคนที่จ่ายเงินดังกล่าวได้อย่างสม่ำเสมอ โดยเฉพาะกลุ่มที่มีรายได้น้อย

นอกจากนั้น มูลนิธิเพื่อเยาวชนชนบทยังทำงานร่วมกับโรงเรียนต่าง ๆ อย่างใกล้ชิด พร้อมทั้งสนับสนุนโรงเรียนในการรับเด็กข้ามชาติ เข้าเรียนและการสื่อสารกับพ่อแม่/ผู้ปกครอง มูลนิธิเพื่อเยาวชนชนบทจัดการสัมมนาและการประชุมเชิงปฏิบัติการสำหรับครูเกี่ยวกับ กลยุทธ์และวิธีการสอนที่เอื้อประโยชน์ต่อผู้เรียนที่หลากหลายในห้องเรียน แนวทางการร่วมมือกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องของมูลนิธิเพื่อเยาวชน ชนบทในการจัดการศึกษาแก่เด็กข้ามชาติอาจเป็นต้นแบบให้หน่วยงานท้องถิ่นและองค์กรเอกชนอื่น ๆ นำไปปฏิบัติได้เช่นกัน⁴¹

กรณีศึกษาที่ 1: โรงเรียนคลองทวีวัฒนา เขตทวีวัฒนา

ระดับ: อนุบาลและประถมศึกษา

จำนวนนักเรียน: 1,040 คน (ร้อยละ 23 เป็นเด็กข้ามชาติและไร้สัญชาติ)

จำนวนครู: 47 คน

บริบท

โรงเรียนคลองทวีวัฒนาเป็นโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานครในเขตทวีวัฒนา กรุงเทพฯ นอกเหนือจากเงินอุดหนุนรายหัวที่ได้รับจากสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานแล้ว โรงเรียนยังได้รับเงินอุดหนุนรายหัวจากกรุงเทพมหานครด้วยเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายอื่น ๆ⁴² โรงเรียน คลองทวีวัฒนามีนักเรียนข้ามชาติมากที่สุดในกลุ่มโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร (243 คน) ส่วนใหญ่ (234 คน) เป็นชาวลี้จากประเทศ ลาว ซึ่งย้ายจากจังหวัดเชียงรายมาอยู่กรุงเทพฯ และกว่าร้อยละ 80 เป็นคนไร้สัญชาติ ซึ่งไม่มีเอกสารประจำตัว ผู้ปกครองของเด็กข้ามชาติ และไร้สัญชาติเหล่านี้ทำงานอยู่ในสวนกล้วยไม้หรือโครงการก่อสร้างในบริเวณใกล้เคียง โดยได้ข้อมูลเกี่ยวกับโรงเรียนจากการบอกต่อของ พ่อแม่/ผู้ปกครองคนอื่นในชุมชน และในบางกรณี นายจ้างเป็นคนนำเด็กข้ามชาติมาสมัครเข้าเรียนด้วยตัวเอง เด็กข้ามชาติจำนวนมาก อาศัยอยู่ใกล้โรงเรียน จึงสามารถไปกลับด้วยการเดินหรือขี่จักรยานได้ สำหรับคนที่อยู่ไกลออกไป จะเดินทางโดยรถสองแถวหรือจักรยานยนต์ รับจ้างซึ่งมีค่าโดยสารเที่ยวละ 5 บาท และ 15-25 บาท ตามลำดับ

ความสำเร็จ

ความมุ่งมั่นของผู้อำนวยการโรงเรียนและครูช่วยให้นักเรียนข้ามชาติปรับตัวและมีความก้าวหน้าในการเรียน

ผู้อำนวยการโรงเรียนและครูเชื่อว่านักเรียนทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการศึกษาเท่าเทียมกันและสามารถประสบความสำเร็จได้ไม่ว่าจะมี ภูมิหลังครอบครัวเป็นอย่างไร ผู้อำนวยการโรงเรียนและครูชี้ให้เห็นว่านโยบายรัฐบาลในการให้เงินอุดหนุนรายหัวแก่นักเรียนทุกคนคือ บรรทัดฐานในการปฏิบัติต่อนักเรียนทุกคนอย่างเท่าเทียม

“ดิฉันแนะนำคุณครูคนอื่นให้มีความเมตตาต่อเด็กทุกคน และดิฉันคิดว่าสิ่งสำคัญที่สุดที่ต้องสอนเด็กในปัจจุบันคือ คุณธรรมและจริยธรรม รวมทั้งการเคารพคนอื่นและการเข้าใจความหลากหลาย”

~ คุณครูณอร วุฒิวรรณ

*“ในจังหวัดเชียงรายที่หนูเคยอยู่ หนูรู้จักเด็กหลายคนที่ไม่ได้ไปโรงเรียน พวกเขาไม่ทำงานในไร่ก็ต้งเลี้ยงน้อง อยู่บ้าน แต่ในกรุงเทพฯ หนูไม่เคยเห็นเด็กที่ไม่ไปโรงเรียน สิ่งทีหนูชอบที่สุดในการไปโรงเรียนคือการได้ไปทัศนศึกษา”*⁴³ *“ปีนี้เราได้ไปจังหวัดอยุธยา”*

~ อร อายุ 11 ปี นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

41 โปรดดูรายละเอียดเพิ่มเติมที่ Save the Children, *Education for All in Action in Thailand: A Case Study of Good Practice – The Bang Khun Tian Model* (Bangkok, 2015), https://resourcecentre.savethechildren.net/sites/default/files/documents/education_for_all_in_action_in_thailand_eng_resized.pdf

42 ค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ได้แก่ ค่าอาหารเช้า ค่าทัศนศึกษา ค่าประกันอุบัติเหตุส่วนบุคคล ค่าตรวจสอบสุขภาพ ค่าเรียนภาษาอังกฤษและภาษาจีน ค่าอุปกรณ์กีฬา ค่าอุปกรณ์คอมพิวเตอร์ และค่าหนังสือห้องสมุด

43 กรุงเทพมหานครให้เงินอุดหนุน 300 บาทต่อปีต่อนักเรียนหนึ่งคนเป็นค่าทัศนศึกษา

มีการส่งเสริมการแบ่งปันความรู้เกี่ยวกับประเพณี กิจกรรม และหัตถกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์

นักเรียนข้ามชาติได้รับการสนับสนุนให้แบ่งปันวัฒนธรรมและทักษะของตัวเองกับครูและนักเรียนคนอื่นในกิจกรรมหลังเลิกเรียน เช่น การทำงานหัตถกรรม การทำพวงมาลัยดอกไม้มือ และการทำงานเครื่องหอมจากวัสดุธรรมชาติ

เด็กข้ามชาติได้รับการคัดเลือกเป็นตัวแทนโรงเรียนในการแข่งขันระดับประเทศ

โรงเรียนคัดเลือกเด็กข้ามชาติและไร้สัญชาติให้เป็นตัวแทนโรงเรียนในการแข่งขันศิลปะและคัดลายมือภาษาไทยในระดับประเทศ อย่างไรก็ตาม ในการแข่งขันบางรายการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแข่งขันกีฬา ผู้เข้าร่วมต้องเป็นเด็กที่มีเอกสารประจำตัวหรือมีบัตรประจำตัวประชาชนเท่านั้น จึงทำให้เด็กข้ามชาติและไร้สัญชาติไม่สามารถเข้าร่วมการแข่งขันได้

แนวปฏิบัติที่ดีและบทเรียนที่ได้รับ

นายจ้างมีความกระตือรือร้นที่จะพาลูกหลานของลูกจ้างมาเข้าเรียนในโรงเรียน

ผู้อำนวยการโรงเรียนและครูระบุว่า นายจ้างในบริเวณใกล้เคียงกระตือรือร้นที่จะพาลูกหลานของลูกจ้างมาเข้าเรียนในโรงเรียน เพราะลูกจ้างจะมีผลดีภาพในการทำงานเพิ่มขึ้น เมื่อลูกหลานอยู่อย่างปลอดภัยในโรงเรียน อย่างไรก็ตาม โรงเรียนยังไม่ได้ริเริ่มที่จะมีปฏิสัมพันธ์กับนายจ้างคนอื่น ๆ เพื่อสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับการพาเด็กข้ามชาติมาเข้าเรียนในโรงเรียน ปრაการณณ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการมีปฏิสัมพันธ์กับนายจ้างในฐานะหุ้นส่วนในการส่งเสริมการจัดการศึกษาแก่เด็กข้ามชาติ

หนึ่งในผู้ให้สัมภาษณ์ระบุว่า เป็นเรื่องปกติที่นายจ้างในบริษัทขนาดเล็กหรือกิจการในครอบครัวจะสนับสนุนการพาลูกของแรงงานข้ามชาติมาเข้าเรียนในโรงเรียน เพราะนายจ้างเหล่านี้จะมีความสัมพันธ์กับลูกจ้างใกล้ชิดกว่านายจ้างที่เป็นบริษัทขนาดใหญ่

การให้นักเรียนข้ามชาติเข้าใหม่เข้าเรียนในชั้นเรียนปกติในทันที

โรงเรียนเชื่อว่าการให้นักเรียนข้ามชาติเข้าใหม่เริ่มเรียนในระดับอนุบาลรวมกับนักเรียนอื่น ๆ ในทันทีเป็นวิธีการที่ได้ผลที่สุดในการทำให้นักเรียนข้ามชาติรู้ภาษาไทย อย่างไรก็ตาม ยังไม่มีการประเมินหรือการศึกษาเพื่อพิสูจน์ความเชื่อดังกล่าว ทั้งนี้ ครูในโรงเรียนคลองทวิพัฒนาทำให้นักเรียนข้ามชาติเข้าใหม่ (รวมทั้งเด็กโต) รู้ภาษาไทยได้มาเป็นเวลาหลายปีแล้ว โดยค้นพบวิธีการสอนด้วยการลองผิดลองถูก เช่น การช่วยให้นักเรียนรู้คำศัพท์ภาษาไทยเพิ่มขึ้นด้วยการชี้ไปยังสิ่งต่าง ๆ รอบตัวและกิจกรรมในชีวิตประจำวันและให้นักเรียนพูดตามเป็นภาษาไทย และการจับคู่กับนักเรียนข้ามชาติกับนักเรียนไทย

กล้วย อายุ 9 ปี ย้ายมากรุงเทพฯ และสมัครเข้าเรียนในโรงเรียนเมื่อเดือนพฤษภาคม 2561 กล้วยเป็นเด็กอายุมากที่สุดในชั้นอนุบาล จึงได้รับการแต่งตั้งให้เป็นหัวหน้าห้อง โดยครูบอกนักเรียนคนอื่น ซึ่งอายุน้อยกว่าว่า กล้วยเป็นผู้ช่วยครู ซึ่งทำให้กล้วยรู้สึกมีความรับผิดชอบที่ต้องดูแลเด็กที่อายุน้อยกว่าและได้รับการเคารพจากเด็กที่อายุน้อยกว่า วิธีการดังกล่าวเป็นกลยุทธ์ที่ครูใช้ในการช่วยให้นักเรียนที่เป็นเด็กโตรู้สึกดีขึ้นและรู้สึกว่ามีคุณค่า ในเวลาเพียงแค่วันเดียว กล้วยก็เริ่มรู้ภาษาไทยและได้ย้ายไปเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ในภาคเรียนที่สอง

ครูในโรงเรียนคลองทวิพัฒนาระบุว่า นักเรียนข้ามชาติต้องใช้เวลาระหว่างหนึ่งถึงสองภาคเรียนกว่าที่จะรู้ภาษาไทย⁴⁴

คนมักเข้าใจผิดว่าเด็กข้ามชาติไม่สามารถเรียนทันเพื่อนได้

โรงเรียนคลองทวิพัฒนา และอีกหลายโรงเรียน พบว่า เมื่อนักเรียนข้ามชาติก้าวข้ามอุปสรรคด้านภาษาไปได้แล้ว ผลการเรียนรู้ก็จะไม่ด้อยกว่านักเรียนไทย ซึ่งเป็นการแก้ไขความเข้าใจผิดของบางโรงเรียนที่กลัวว่าระดับคุณภาพของโรงเรียนจะต่ำลงตามผลการเรียนของนักเรียนข้ามชาติ ในความเป็นจริง ผู้อำนวยการโรงเรียนและครูในหลายโรงเรียนระบุว่า นักเรียนข้ามชาติจะขยันและความพยายามมากกว่า และสามารถสอบได้คะแนนทัดเทียมหรือดีกว่านักเรียนไทยในการสอบ O-NET และในการแข่งขันระดับประเทศ

“แม่ของหนูบอกอยู่เสมอให้หนูตั้งใจเรียน ถ้าหนูตั้งใจเรียน เราก็จะไม่ต้องลำบากเหมือนทุกวันนี้ หนูจะมีงานทำ และเลี้ยงครอบครัวได้ พ่อแม่ของหนูอ่านเขียนไม่ได้ หนูจึงเป็นคนอ่านข่าวให้พวกเขาฟัง ช่วยพวกเขาจ่ายค่าน้ำ ค่าไฟ และอ่านฉลากยา”

~อ้ม อายุ 12 ปี นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

ความท้าทาย

การให้นักเรียนข้ามชาติเข้าใหม่เริ่มเรียนในระดับอนุบาลร่วมกับนักเรียนอื่นในทันทีเป็นการทำให้ครูมีภาระเพิ่มขึ้น

ครูที่รับผิดชอบนักเรียนข้ามชาติเข้าใหม่ต้องให้ความสนใจเด็กกลุ่มดังกล่าวเป็นพิเศษ และต้องคอยสอนแบบตัวต่อตัว โดยต้องสอนภาษาไทยเพิ่มเติมในระหว่างพัก ระหว่างอาหารกลางวัน และหลังเลิกเรียน

ภาระในการสอนภาษาไทยแก่นักเรียนข้ามชาติมักตกอยู่กับครูในระดับอนุบาลและประถมศึกษาปีที่ 1 ดังนั้น จึงเป็นเรื่องสำคัญที่ต้องมีการสนับสนุนด้านบุคลากรและงบประมาณแก่โรงเรียนที่มีนักเรียนข้ามชาติจำนวนมาก

เด็กโตบางส่วนออกจากโรงเรียนกลางคัน

มีตลาดขนาดใหญ่อยู่ใกล้โรงเรียน และนักเรียนบางคนทำงานขายของที่ตลาดดังกล่าวในช่วงสุดสัปดาห์ เพื่อหารายได้พิเศษช่วยครอบครัว เมื่อเด็กเหล่านี้โตขึ้น บางคนก็ลาออกจากโรงเรียนเพื่อไปทำงานขายของในตลาดแบบเต็มเวลา ในการประชุมร่วมกับผู้ปกครองในแต่ละภาคเรียน ครูจะพูดคุยเกี่ยวกับผลการเรียนและพยายามโน้มน้าวให้พ่อแม่/ผู้ปกครองให้ลูกของตัวเองเรียนต่อ แต่ก็สำเร็จบ้างไม่สำเร็จบ้าง โดยครุระบุว่า ขึ้นอยู่กับสถานะทางการเงินของครอบครัว การให้ความสำคัญกับการศึกษา และความสนใจของนักเรียนในการเรียน ความคุ้นเคยระหว่างครูกับพ่อแม่/ผู้ปกครองและระดับทักษะในการโน้มน้าวก็มีส่วนในการช่วยลดอัตราการออกจากโรงเรียนกลางคันได้

กรณีศึกษาที่ 2: โรงเรียนศาลเจ้า (หัวานุกูลวิทยา) เขตบางขุนเทียน

ระดับ: อนุบาลและประถมศึกษา

จำนวนนักเรียน: 1,098 คน (ร้อยละ 9 เป็นนักเรียนข้ามชาติ)

จำนวนครู: 53 คน

บริบท

โรงเรียนศาลเจ้า (หัวานุกูลวิทยา) เป็นโรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร ตั้งอยู่ในเขตบางขุนเทียน นอกเหนือจากเงินอุดหนุนที่ได้จากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนได้รับเงินอุดหนุนรายหัวจากกรุงเทพมหานครด้วยเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายอื่น ๆ⁴⁵ เขตบางขุนเทียนเป็นพื้นที่ที่มีชุมชนข้ามชาติขนาดใหญ่ที่สุดในกรุงเทพฯ ดังนั้น จึงไม่น่าแปลกใจที่โรงเรียนมีจำนวนนักเรียนข้ามชาติมากเป็นอันดับสองในกลุ่มโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร (99 คน) ส่วนใหญ่ (84 คน) มาจากเมียนมา 11 คนมาจากลาว และ 4 คนมาจากกัมพูชา

พ่อแม่/ผู้ปกครองของนักเรียนข้ามชาติส่วนใหญ่ทำงานในโรงงาน แต่แม่ของบางคนทำงานเป็นแม่บ้านหรือแม่ค้าในตลาด พ่อแม่/ผู้ปกครองของนักเรียนข้ามชาติได้ข้อมูลเกี่ยวกับโรงเรียนผ่านการบอกต่อจากพ่อแม่/ผู้ปกครองคนอื่นในชุมชน เด็กบางคนถูกส่งมาจากมูลนิธิเพื่อเยาวชนชนบท ซึ่งเป็นองค์กรเอกชนในพื้นที่ โดยได้เรียนในหลักสูตรเตรียมความพร้อมของศูนย์การเรียนรู้ของมูลนิธิฯ มาแล้ว นอกจากนั้น ยังมีเด็กที่นายจ้างของพ่อแม่เป็นคนพามาสมัครเข้าเรียน โดยเฉพาะจากโรงงานผลิตกระป๋องใกล้ ๆ โรงเรียน เด็กข้ามชาติจำนวนหลายคนอยู่ใกล้โรงเรียนและสามารถไปกลับด้วยการเดินหรือขี่จักรยานได้ สำหรับคนที่อยู่ไกลออกไป ก็จะมีรถสองแถวซึ่งมีค่าโดยสาร 6 บาทต่อเที่ยว และมีรถตู้รับจ้างที่เก็บค่าโดยสารคนละ 600 บาทต่อเดือน สำหรับนักเรียนใหม่ ผู้ปกครองต้องจ่ายค่าชุดนักเรียนเพิ่มเติม (เงินอุดหนุนของรัฐบาลเพื่อเป็นค่าชุดนักเรียนสามารถซื้อได้เพียงชุดเดียวต่อปี) รวมทั้งค่ารองเท้า ค่าถุงเท้า และค่ากระเป๋านักเรียน รวมแล้วประมาณ 1,000 บาทต่อหนึ่งคน นอกจากนั้น โรงเรียนยังมีการเรียนพิเศษหลังเลิกเรียน ซึ่งมีค่าใช้จ่าย 500 บาทต่อเดือนต่อหนึ่งคน ซึ่งแล้วแต่ความสมัครใจของพ่อแม่/ผู้ปกครอง ทั้งนี้ พ่อแม่/ผู้ปกครองของเด็กข้ามชาติบางคนพร้อมที่จะจ่ายค่าเรียนพิเศษดังกล่าว เพราะไม่สามารถสอนลูกของตัวเองทำที่บ้านได้

ความสำเร็จ

เด็กข้ามชาติและครอบครัวรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสังคมในโรงเรียน

เด็กข้ามชาติและพ่อแม่ที่ให้สัมภาษณ์ระบุว่า พวกเขาไม่รู้สึกรู้สีกว่าถูกแบ่งแยกหรือถูกกีดกัน แต่กลับรู้สึกว่าได้รับการยอมรับเป็นส่วนหนึ่งของสังคมในโรงเรียน เพราะจะได้รับการเชิญและการต้อนรับให้เข้าร่วมงานต่าง ๆ ของโรงเรียนอยู่เสมอ เช่น งานวันแม่ งานวันพ่อ และ

45 ค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ได้แก่ ค่าอาหารเช้า ค่าทัศนศึกษา ค่าประกันอุบัติเหตุส่วนบุคคล ค่าตรวจสอบสุขภาพ ค่าเรียนภาษาอังกฤษและภาษาจีน ค่าอุปกรณ์กีฬา ค่าอุปกรณ์คอมพิวเตอร์ และค่าหนังสือห้องสมุด

งานวันเด็ก พวกเขา รู้สึกด้วยว่าได้รับการปฏิบัติที่เท่าเทียมจากโรงเรียน เพราะได้รับสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ เหมือนกับนักเรียนไทย เช่น เงินอุดหนุนค่าชุดนักเรียน ค่าอุปกรณ์การเรียน และอื่น ๆ เช่น ค่าประกันอุบัติเหตุส่วนบุคคล รวมทั้งโอกาสที่เท่าเทียมในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมนอกห้องเรียนและการทัศนศึกษา

แนวปฏิบัติที่ดีและบทเรียนที่ได้รับ

ความร่วมมือกับองค์กรเอกชนท้องถิ่นในการพานักเรียนมาเข้าเรียนในโรงเรียน การเตรียมความพร้อมด้านภาษาไทย และการสื่อสารกับพ่อแม่/ผู้ปกครอง

โรงเรียนพึงพิงมูลนิธิเพื่อเยาวชนชนบทอย่างมากในการรับนักเรียนเข้าเรียน ตั้งแต่การกรอกใบสมัคร และการจัดเตรียมเอกสารต่าง ๆ และการเตรียมความพร้อมด้านภาษาไทย ซึ่งโดยปกติ เด็กข้ามชาติที่ไม่รู้ภาษาไทยจะต้องเรียนในหลักสูตรเตรียมความพร้อมของมูลนิธิฯ ก่อนเป็นเวลาหนึ่งปี และเมื่อถึงเวลาที่เด็กข้ามชาติต้องเข้าเรียนในโรงเรียน พวกเขา ก็จะมีทักษะภาษาไทยขั้นพื้นฐาน มูลนิธิเพื่อเยาวชนชนบทระบุว่า ค่าใช้จ่ายในการสอนภาษาไทยแก่เด็กข้ามชาติอยู่ที่ประมาณ 7,000 บาทต่อปีต่อคน⁴⁶ แต่โดยปกติ พ่อแม่/ผู้ปกครองต้องจ่ายค่าเล่าเรียนในหลักสูตรเตรียมความพร้อมดังกล่าว 400 บาทต่อเดือนต่อคน แต่ก็ไม่ใช่ทุกคนที่จ่ายได้อย่างสม่ำเสมอ โดยเฉพาะกลุ่มที่มีรายได้ไม่แน่นอน

เมื่อเข้าเรียนในโรงเรียนแล้ว มูลนิธิเพื่อเยาวชนชนบทจะยังให้การสนับสนุนอย่างต่อเนื่องด้วยการช่วยสอนการบ้านและการช่วยสื่อสารกับพ่อแม่/ผู้ปกครอง นอกจากนี้ เจ้าหน้าที่มูลนิธิยังไปกับพ่อแม่/ผู้ปกครองเพื่อเข้าร่วมการประชุมระหว่างครูกับผู้ปกครองด้วย การส่งเสริมความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับองค์กรเอกชนในลักษณะดังกล่าวช่วยแบ่งเบาภาระของโรงเรียนในการรับเด็กข้ามชาติเข้าเรียน และช่วยบรรเทาความกังวลและความกลัวของพ่อแม่/ผู้ปกครอง

ความท้าทาย

ต้องสร้างแรงจูงใจในการเรียนให้เด็กในกลุ่มวัยรุ่น

เด็กข้ามชาติที่เป็นวัยรุ่นที่เพิ่งเข้าเรียนในโรงเรียนมักใช้เวลามากกว่าในการเรียนรู้ภาษาไทย เมื่อเปรียบเทียบกับเด็กที่เข้าเรียนในระดับอนุบาลตั้งแต่อายุ 4 ปี ซึ่งอาจทำให้เด็กกลุ่มดังกล่าวขาดความอดทน อีกทั้งวิชาที่เรียนอาจไม่สอดคล้องกับระดับอายุของเด็กกลุ่มดังกล่าว นอกจากนี้ เด็กกลุ่มนี้มักมีภาวะความรับผิดชอบในครอบครัว ซึ่งทำให้พวกเขา รู้สึกเหนื่อยล้าเวลามาโรงเรียน และไม่สามารถตั้งใจเรียนให้ประสบความสำเร็จได้

เด็กไม่สามารถเรียนภาษาของพ่อแม่ได้ในโรงเรียนรัฐบาล

“หนูเกิดในประเทศไทย พ่อแม่ของหนูมาจากเมียนมา แต่เราพูดภาษาไทยที่บ้าน แม่ของหนูอยากให้หนูเรียนภาษาพม่า แต่ที่โรงเรียนไม่มีสอน”

~มาลี อายุ 7 ปี นักเรียนระดับอนุบาลศึกษาปีที่ 2

กรุงเทพมหานครให้เงินอุดหนุนสำหรับจ้างครูต่างประเทศมาสอนภาษาอังกฤษและภาษาจีนในโรงเรียน แต่ไม่มีสำหรับภาษาอื่น อย่างไรก็ตาม กรุงเทพมหานครมีแผนที่จะทดลองใช้หลักสูตรอาเซียน ซึ่งมีการสอนภาษาของประเทศในอาเซียนด้วย⁴⁷

พ่อแม่/ผู้ปกครองบางคนไม่เห็นความสำคัญของการเรียนต่อในระดับมัธยมศึกษาและอุดมศึกษา.

“วิชาที่หนูชอบที่สุดคือวิชาดนตรี หนูอยากเป็นนักดนตรีเมื่อหนูโตขึ้น แต่แม่ของหนูบอกว่าหนูจะเรียนได้แค่ถึงชั้น ม.3 หลังจากนั้น หนูต้องออกไปช่วยแม่ทำงาน”

~เอ๋ อายุ 12 ปี นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

⁴⁶ ค่าใช้จ่ายดังกล่าว ได้แก่ เงินเดือนครู ค่าน้ำมันสำหรับยานพาหนะรับส่ง ค่าอาหารกลางวันและนม ค่าวัสดุการเรียนการสอน และค่ากิจกรรมนอกห้องเรียน เช่น งานวันเด็ก และการทัศนศึกษา

⁴⁷ การสัมมนาของสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2562

© UNICEF Thailand/2019/Keenapan

โรงเรียนให้ข้อมูลว่า เด็กข้ามชาติส่วนใหญ่จะเรียนต่อในระดับมัธยมศึกษา แต่บางครอบครัวอาจให้ลูกของตัวเองออกจากโรงเรียนไปทำงาน เมื่ออายุมากพอ เหตุผลในการออกจากโรงเรียนส่วนใหญ่เป็นส่วนผสมระหว่างปัจจัยทางเศรษฐกิจกับปัจจัยทางสังคม ด้วยฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว บางครั้ง พ่อแม่/ผู้ปกครองก็ต้องให้ลูกออกไปทำงานหรือช่วยดูแลน้องอยู่ที่บ้าน หรือเด็กอาจเป็นฝ่ายอยากทำงานเพื่อช่วยเหลือครอบครัวมากกว่าเรียนอยู่ในโรงเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มวัยรุ่น ซึ่งมีรายได้เป็นแรงดึงดูดสำคัญที่ทำให้ความสนใจที่จะเรียนหนังสือลดลง นอกจากนี้ การรับรู้ของพ่อแม่/ผู้ปกครองต่อความสำคัญของการศึกษาก็มีส่วนสำคัญที่ทำให้เด็กตัดสินใจเรียนต่อหรือลาออกจากโรงเรียน

3.2 จังหวัดสมุทรสาคร

จังหวัดสมุทรสาครตั้งอยู่ห่างจากกรุงเทพฯ 30 กิโลเมตร โดยอยู่บนที่ราบปากแม่น้ำท่าจีน เป็นแหล่งอุตสาหกรรมประมงและการแปรรูปอาหารทะเล ซึ่งจ้างแรงงานข้ามชาติเป็นจำนวนมากเพื่อทำงานที่ใช้ทักษะต่ำและคนไทยส่วนใหญ่ไม่ต้องการทำ

เนื่องจากคนไทยไม่ค่อยเลือกทำงานประมง จังหวัดสมุทรสาครจึงต้องพึ่งพาแรงงานข้ามชาติต่อไปในอนาคต ดังนั้น หน่วยงานท้องถิ่นในจังหวัดสมุทรสาครจึงให้ความสนใจมากขึ้นในการปรับปรุงความเป็นอยู่ของแรงงานข้ามชาติ โดยเฉพาะการจัดการศึกษาแก่เด็กข้ามชาติ เจ้าหน้าที่ท้องถิ่นระบุว่า เด็กข้ามชาติจำนวนมากซึ่งเรียนอยู่ในจังหวัดสมุทรสาครมักเลือกจะอยู่อาศัยต่อไปในจังหวัดเพื่อหางานทำ⁴⁸

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาครระบุว่า มีเด็กข้ามชาติและไร้สัญชาติ 2,590 คน ซึ่งเข้าเรียนในโรงเรียนรัฐบาลในปี 2560 ส่วนใหญ่ (1,620 คน) มาจากเมียนมา โดยประมาณ 700 คนเป็นเด็กไร้สัญชาติ

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาครได้ทำงานร่วมกับองค์การระหว่างประเทศ เช่น องค์การแรงงานระหว่างประเทศ (ILO) องค์การระหว่างประเทศเพื่อการโยกย้ายถิ่นฐาน (IOM) และองค์การช่วยเหลือเด็กประจำประเทศไทย (Save the Children) รวมทั้งองค์กรเอกชนท้องถิ่น เช่น มูลนิธิเครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงาน และมูลนิธิริษัทไทย ในการนำแรงงานเด็กมาเข้าโรงเรียน ซึ่งเป็นหนทางหนึ่งในการป้องกันเด็กเหล่านี้จากการเป็นเหยื่อการค้ามนุษย์และการถูกแสวงหาประโยชน์

48 การสัมภาษณ์สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร เมื่อวันที่ 11 กุมภาพันธ์ 2562

เพื่อให้โรงเรียนเข้าใจวิธีการรับเด็กข้ามชาติและไร้สัญชาติเข้าเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาครได้จัดทำสรุปขั้นตอนที่โรงเรียนต้องดำเนินการเป็นเอกสารหนึ่งหน้า อีกทั้งยังได้พัฒนาแบบฟอร์มมาตรฐานสำหรับโรงเรียนต่าง ๆ เพื่อใช้ในการรับเด็กข้ามชาติและไร้สัญชาติเข้าเรียนด้วย

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาครพยายามสร้างความตระหนักรู้และส่งเสริมการจัดการศึกษาแก่เด็กข้ามชาติในกลุ่มภาคเอกชนด้วย โดยร่วมมือกับภาคเอกชนในการดำเนินกิจกรรมเพื่อแสดงความรับผิดชอบต่อสังคม เช่น การบริจาคเงินแก่โรงเรียนและการให้ทุนการศึกษาแก่นักเรียน (รวมทั้งเด็กข้ามชาติ) ผ่านสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เป็นต้น

จังหวัดสมุทรสาครไม่มีศูนย์ประสานงานการจัดการศึกษาเด็กต่างด้าวเหมือนกับในจังหวัดตาก (ดูบทที่ 3.4) และไม่ได้กำกับดูแลการดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้เด็กข้ามชาติในจังหวัดสมุทรสาครอย่างใกล้ชิด⁴⁹ อย่างไรก็ตาม หน่วยงานท้องถิ่นเชื่อในความสำคัญของการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน จึงได้จัดการประชุมเป็นประจำทุกเดือนเพื่อนำหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งด้านการเกษตร การศึกษา สาธารณสุข แรงงาน และความมั่นคง มาหารือประเด็นแรงงานและเด็กข้ามชาติร่วมกัน นอกจากนี้ ภาคเอกชนและองค์กรเอกชนได้รับเชิญให้เข้าร่วมการประชุมประจำเดือนดังกล่าวด้วย

มูลนิธิเครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงานมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการจัดการศึกษาแก่เด็กข้ามชาติ และการพัฒนากลยุทธ์ในการทำให้เด็กข้ามชาติในจังหวัดสมุทรสาครเข้าเรียนและไม่ออกจากโรงเรียนกลางคัน มูลนิธิเครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงานให้การสนับสนุนการจัดตั้ง “ศูนย์เตรียมความพร้อมเด็ก” ในโรงเรียนรัฐบาลบางแห่งเพื่อให้เด็กได้เรียนรู้ภาษาไทยก่อนที่จะเริ่มเรียนในชั้นเรียนปกติ นอกจากนี้ ศูนย์เตรียมความพร้อมเด็กดังกล่าวยังเป็นเหมือนสถานที่ที่ปลอดภัยสำหรับเด็กในขณะที่พ่อแม่/ผู้ปกครองต้องไปทำงานด้วย

โรงเรียนสองแห่งที่ผู้จัดทำรายงานไปสำรวจและสัมภาษณ์ได้รับการสนับสนุนจากมูลนิธิเครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงานและบริษัทในพื้นที่ในการจัดตั้งศูนย์เตรียมความพร้อมเด็ก โดยโรงเรียนวัดศรีสุทธาราม ซึ่งเป็นกรณีศึกษาด้านล่าง ยังคงสนับสนุนการดำเนินงานของศูนย์เตรียมความพร้อมเด็กด้วยงบประมาณของตนเอง ในขณะที่โรงเรียนวัดศิริมงคลได้นำพื้นที่ศูนย์เตรียมความพร้อมเด็กไปใช้เป็นห้องเรียนปกติ เพราะผู้บริหารโรงเรียนเชื่อว่าการให้เด็กข้ามชาติเริ่มเรียนในห้องเรียนร่วมกับเด็กทั่วไปเลยเป็นวิธีการที่ได้ผลและมีประสิทธิภาพกว่า

มูลนิธิเครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงานได้สนับสนุนการจัดตั้งศูนย์เตรียมความพร้อมเด็กในโรงเรียนอีกสามแห่งในจังหวัดสมุทรสาคร และในพื้นที่อื่น ๆ ในประเทศไทย⁵⁰ โดยมูลนิธิฯ ยกให้เป็นความสำเร็จของการจัดทำบันทึกความเข้าใจสามฝ่ายระหว่างมูลนิธิฯ โรงเรียน และบริษัทในภาคเอกชน

กรณีศึกษาที่ 3: โรงเรียนวัดศรีสุทธาราม

ระดับ: อนุบาล ประถมศึกษา และมัธยมศึกษาตอนต้น

จำนวนนักเรียน: 607 คน (ร้อยละ 33 เป็นนักเรียนข้ามชาติ)

จำนวนครู: 35 คน

บริบท

โรงเรียนวัดศรีสุทธารามมีนักเรียนข้ามชาติ 202 คน (ส่วนใหญ่มาจากเมียนมา จำนวนมากเป็นชาวมอญ) นอกจากนี้ ยังมีนักเรียนข้ามชาติอีก 34 คนซึ่งเรียนอยู่ในศูนย์เตรียมความพร้อมเด็ก ซึ่งตั้งอยู่ภายในโรงเรียน ก่อนที่จะเข้าเรียนในระบบโรงเรียนปกติ ศูนย์เตรียมความพร้อมเด็กได้รับการจัดตั้งโดยมูลนิธิเครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงาน โดยได้รับเงินสนับสนุนจากบริษัทเอกชนในพื้นที่ โดยทั่วไป นักเรียนจะเรียนอยู่ที่ศูนย์เตรียมความพร้อมเด็กประมาณหนึ่งปีก่อนที่จะเข้าสู่ระบบโรงเรียนปกติ โดยมูลนิธิเครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงานจัดหาทุนรับส่งให้ แต่พ่อแม่/ผู้ปกครองต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายซึ่งอยู่ระหว่าง 250-400 บาทต่อเดือนต่อคน ทั้งนี้ พ่อแม่/ผู้ปกครองของเด็กข้ามชาติส่วนใหญ่ทำงานในอุตสาหกรรมประมงและการแปรรูปอาหารทะเล และบางส่วนทำงานในโรงงานและภาคก่อสร้าง

49 การศึกษาล่าสุดพบว่า มีศูนย์การเรียนรู้เด็กข้ามชาติสี่แห่งในจังหวัดสมุทรสาครที่รับนักเรียนข้ามชาติเข้าเรียน Benjamin Harkins, ed., *Thailand Migration Report 2019*, United Nations Thematic Working Group on Migration in Thailand (Bangkok, 2019), <https://thailand.iom.int/thailand-migration-report-2019-0>

50 ในจังหวัดสมุทรสาคร มูลนิธิเครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงานได้ให้การสนับสนุนการจัดตั้งศูนย์เตรียมความพร้อมเด็กในโรงเรียนวัดใหญ่จอมประสาธ โรงเรียนวัดเกาะ (สำลีราษฎร์อุปถัมภ์) และโรงเรียนหลวงพ่อฤๅษีธรรมาธิปไตย รวมทั้งได้สนับสนุนการจัดตั้งศูนย์เตรียมความพร้อมเด็กในจังหวัดพังงา ระนอง ระยอง และตราด

ความสำเร็จ

โรงเรียนสนับสนุนการดำเนินงานของศูนย์เตรียมความพร้อมเด็กได้ด้วยงบประมาณของตัวเอง

เดิมมูลนิธิเครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงานเป็นผู้ให้การสนับสนุนงบประมาณและบุคลากรแก่ศูนย์เตรียมความพร้อมเด็ก แต่เมื่อเงินสนับสนุนจากผู้บริจาคหมดลง โรงเรียนจึงต้องหางบประมาณมาสนับสนุนการดำเนินงานของศูนย์ด้วยตัวเอง โดยที่นักเรียนของศูนย์เตรียมความพร้อมเด็กยังไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของระบบการศึกษาอย่างเป็นทางการ โรงเรียนจึงไม่ได้รับเงินอุดหนุนรายหัวจากรัฐบาล อย่างไรก็ตาม โรงเรียนเห็นความสำคัญของศูนย์ดังกล่าว จึงได้พยายามหางบประมาณมาสนับสนุนจนกระทั่งถึงปัจจุบันเป็นเวลากว่าสิบปี ทั้งการจ้างครู และการจัดหาหนังสือเรียน อุปกรณ์การเรียน ชุดนักเรียน และอาหารกลางวันและนมสำหรับนักเรียน ทั้งนี้ ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานของศูนย์เตรียมความพร้อมเด็กไม่แตกต่างจากการจัดการศึกษาในระบบปกติ อยู่ที่ประมาณ 2,000 บาทต่อคนต่อปี โดยโรงเรียนต้องอาศัยงบประมาณจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา รวมทั้งเงินบริจาคจากภาคเอกชนและองค์กรเอกชน

โดยที่จำนวนนักเรียนที่ไม่รู้ภาษาไทยมีไม่มากนัก ผู้บริหารโรงเรียนจึงเชื่อว่าศูนย์เตรียมความพร้อมเด็กคือกลยุทธ์ที่เหมาะสมในการช่วยสนับสนุนให้เด็กเข้าเรียนในโรงเรียนได้ราบรื่นขึ้น ช่วยลดอัตราการออกจากโรงเรียนกลางคัน รวมทั้งช่วยลดภาระครูให้เหลือน้อยที่สุด ประโยชน์อีกประการของศูนย์เตรียมความพร้อมเด็กคือความยืดหยุ่นในการรับนักเรียนข้ามชาติเข้าเรียนได้ตลอดทั้งปี ในขณะที่โรงเรียนรัฐบาลทั่วไปสามารถรับนักเรียนใหม่ได้เฉพาะตอนเปิดภาคเรียนที่หนึ่งเท่านั้น จึงจะมีสิทธิ์ได้รับเงินอุดหนุนรายหัวของรัฐบาล

แนวปฏิบัติที่ดีและบทเรียนที่ได้รับ

ศูนย์เตรียมความพร้อมเด็กทำให้นักเรียนรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของโรงเรียนด้วยการให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมนอกห้องเรียน

เพื่อให้นักเรียนข้ามชาติเข้าเรียนในชั้นเรียนปกติได้เร็วที่สุด นักเรียนจะได้รับการส่งเสริมให้เข้าร่วมในกิจกรรมนอกห้องเรียน เช่น การแสดงทางวัฒนธรรมและกิจกรรมกีฬา

การจัดห้องเรียนให้ประกอบด้วยเด็กที่มีสัญชาติและเชื้อชาติที่หลากหลาย

เมื่อนักเรียนเข้าเรียนในชั้นเรียนปกติ นักเรียนจะไม่ถูกแบ่งแยกว่ามีสัญชาติหรือเชื้อชาติใดในการทำกิจกรรมหรือการแข่งขันต่าง ๆ

ความท้าทาย

การสื่อสารกับพ่อแม่/ผู้ปกครองยังเป็นอุปสรรคสำคัญ

ในระยะแรก มูลนิธิเครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงานได้สนับสนุนการดำเนินงานของศูนย์เตรียมความพร้อมเด็กด้วยการจัดหาคนที่พูดภาษาพม่าและ/หรือมอญมาเป็นครูผู้ช่วย แต่โดยที่ครูที่พูดภาษาพม่า/มอญค่อนข้างขาดแคลน โรงเรียนจึงต้องอาศัยนักเรียนที่เป็นเด็กโตที่พูดได้มากกว่าหนึ่งภาษา (พม่า มอญ และไทย) มาช่วยในการสื่อสารกับเด็กรุ่นน้อง และกับพ่อแม่และผู้ปกครองแทน

ครูต้องการการฝึกอบรมเกี่ยวกับการสอนในชั้นเรียนพหุวัฒนธรรม

“ผมเป็นครูสอนวิชาสังคม เวลาที่ผมสอนประวัติศาสตร์ จะมีแค่ประวัติศาสตร์ไทย ไม่มีของเมียนมาหรือกัมพูชาหรือลาว แดมประวัติศาสตร์ดังกล่าวก็ถูกเขียนจากมุมมองของไทย ดังนั้น ผมจึงมักขอให้นักเรียนที่มาจากประเทศอื่นซึ่งเคยเรียนประวัติศาสตร์ของประเทศตัวเองมาก่อนได้แบ่งปันมุมมองของพวกเขาด้วย อย่างไรก็ตาม มันคงจะดีถ้าผมได้รู้วิธีการอื่น ๆ ในการสร้างการมีส่วนร่วมของนักเรียนที่มาจากวัฒนธรรมที่หลากหลาย เพื่อให้พวกเขามีความเข้าใจและยอมรับความหลากหลายมากขึ้น”

~ คุณครูไพบูลย์ ครูชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

ในภาพรวม เราจำเป็นต้องมีการทบทวนความสอดคล้องของหลักสูตรการศึกษาแห่งชาติกับเป้าหมายด้านการศึกษาของไทยและความต้องการของสังคมพหุวัฒนธรรมในปัจจุบัน (ดูรายละเอียดเกี่ยวกับการโครงการพลเมืองโลกศึกษาในกรอบที่ 3 ในบทที่ 3.4)

3.3 จังหวัดเชียงใหม่

จังหวัดเชียงใหม่เป็นจังหวัดที่มีขนาดใหญ่เป็นอันดับสองรองจากกรุงเทพฯ และมีประชากรที่มีความหลากหลาย โดยเป็นแหล่งของกลุ่มชาติพันธุ์จำนวนมาก เช่น อาข่า ม้ง กะเหรี่ยง ลาหู่ และลีซู แรงงานข้ามชาติจำนวนมากมาจากรัฐฉานของเมียนมาซึ่งอยู่ติดกับเชียงใหม่ ส่วนใหญ่ทำงานอยู่ในไร่เกษตรกรรมและโรงงาน ทั้งนี้ สำหรับกลุ่มที่นำครอบครัวไปอาศัยอยู่ด้วยในไร่เกษตรกรรม ซึ่งอยู่ห่างไกลจากบริการสาธารณะต่าง ๆ ลูกหลานของแรงงานเหล่านี้มักทำงานในไร่เกษตรกรรมด้วย หากไม่ได้เข้าเรียนในโรงเรียน

ในช่วงกว่าสิบปีที่ผ่านมา หน่วยงานในจังหวัดเชียงใหม่ประสบความสำเร็จในการทำให้เด็กข้ามชาติเข้าเรียนในโรงเรียนรัฐบาล โดยมีจำนวนนักเรียนข้ามชาติและไร้สัญชาติรวมประมาณ 14,500 คนที่กำลังเรียนอยู่ในโรงเรียนรัฐบาล พื้นที่ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 มีนักเรียนข้ามชาติและไร้สัญชาติจำนวนมากประมาณ 8,100 คน ในขณะที่ในพื้นที่อื่น ๆ ในจังหวัดเชียงใหม่ มีนักเรียนข้ามชาติและไร้สัญชาติรวมกันประมาณ 2,200 คน⁵¹ ทั้งนี้ โรงเรียนชุมชนบ้านแม่สุ่นหลวง สาขาบ้านเด่นเวียงไชย ซึ่งเป็นกรณีศึกษาที่ 5 เป็นโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3

อย่างไรก็ตาม ยังมีเด็กข้ามชาติที่เพิ่งเข้ามาในประเทศไทยจำนวนมากที่เข้าไม่ถึงการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กลุ่มที่อยู่อาศัยในพื้นที่ห่างไกล เช่น ในไร่เกษตรกรรม โดยองค์กรเอกชนในจังหวัดเชียงใหม่บางแห่งพยายามทำให้เด็กเหล่านี้ได้เข้าเรียนในโรงเรียนด้วยการพูดคุยกับนายจ้างและพ่อแม่/ผู้ปกครองเพื่อส่งเสริมความตระหนักรู้อย่างต่อเนื่อง

สำหรับกลุ่มเด็กไทใหญ่จากรัฐฉาน การเรียนรู้ภาษาไทยไม่ค่อยเป็นปัญหา เพราะภาษาไทใหญ่และภาษาล้านถิ่นเหนือของไทยมีความคล้ายคลึงกัน ทำให้เด็กไทใหญ่เรียนรู้ภาษาไทยได้อย่างรวดเร็ว ดังนั้น สำหรับเด็กไทใหญ่ที่อาศัยอยู่ในไร่เกษตรกรรม การอยู่ห่างไกลจากชุมชนและระยะทางจากโรงเรียนจึงเป็นปัญหาหลักต่อการเข้าถึงการศึกษาของพวกเขา

การหารหรือกลุ่มย่อยกับโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 เมื่อวันที่ 22 มิถุนายน 2562 พบว่า พ่อแม่/ผู้ปกครองต้องรับภาระค่าใช้จ่ายทั้งสิ้น 2,470-8,330 บาทต่อคนต่อปี โดยค่าเดินทางคิดเป็นสัดส่วนสูงที่สุด (1,000-5,000 บาท) หลังจากนั้น จึงเป็นค่ากิจกรรมนอกห้องเรียนและการไปทัศนศึกษา (1,000-2,000 บาท) ค่าชุดนักเรียน (190-880 บาท) ค่าใช้จ่ายอื่น ๆ (180-300 บาท) และค่าประกันอุบัติเหตุส่วนบุคคล (100-150 บาท)

กรณีศึกษาที่ 4: โรงเรียนบ้านปาง

ระดับ: อนุบาลและประถมศึกษา

จำนวนนักเรียน: 88 คน (ร้อยละ 86 เป็นนักเรียนข้ามชาติ)

จำนวนครู: 6 คน

บริบท

โรงเรียนบ้านปางตั้งอยู่ในอำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ เป็นโรงเรียนขนาดเล็กในพื้นที่ห่างไกลซึ่งประสบภาวะจำนวนนักเรียนลดลงเรื่อย ๆ เนื่องจากอัตราการเกิดที่ลดลงและการย้ายถิ่นไปยังเขตเมือง ดังนั้น ผู้อำนวยการโรงเรียนจึงได้พูดคุยกับเจ้าของไร่กระเทียมและไร่พริกไทยในพื้นที่เพื่อนำลูกหลานของแรงงานข้ามชาติที่ทำงานอยู่ในไร่มาเข้าเรียนในโรงเรียนมาตั้งแต่ปี 2561 ปัจจุบัน โรงเรียนนำเด็กข้ามชาติจากไร่เกษตรกรรมมาเข้าเรียนได้ 76 คน (ส่วนใหญ่เป็นเด็กไร้สัญชาติ) และมีนักเรียนไทย 12 คน ซึ่งอาศัยอยู่ในบริเวณใกล้เคียง

เด็กจากไร่เกษตรกรรมซึ่งมาเข้าเรียนมีอายุตั้งแต่ 4 ถึง 12 ปี ก่อนหน้านั้น เด็กกลุ่มนี้ไม่เคยออกไปนอกไร่และไม่เคยเรียนหนังสือ มีสภาพความเป็นอยู่ไม่ดี และเด็กจำนวนมากมีปัญหาสุขภาพ เนื่องจากต้องสัมผัสกับปุ๋ยเคมีและยาฆ่าแมลง

ดังนั้น การเรียนในภาคเรียนแรกจึงเน้นการสร้างความรู้ การปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน การให้การรักษาพยาบาล และการสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับสุขอนามัย ก่อนที่จะเริ่มเข้าสู่บทเรียนวิชาการ

สำหรับนักเรียนไทใหญ่ จากรัฐฉาน 44 คน การเรียนรู้ภาษาไทยไม่ใช่ปัญหา เพราะมีความคล้ายคลึงกันระหว่างภาษาไทยและภาษาไทใหญ่ แต่สำหรับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น เด็กเหล่านั้นประสบปัญหาในการเรียนรู้ภาษาไทย และครูต้องใช้เวลาเพิ่มขึ้นในการทำให้เด็กกลุ่มดังกล่าวสื่อสารเป็นภาษาไทยได้

51 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 10 มิถุนายน 2561

ความสำเร็จ

โรงเรียนเล็ก ๆ ในพื้นที่ห่างไกลมีการส่งเสริมการจัดการศึกษาแก่เด็กข้ามชาติ

โรงเรียนบ้านปางพวยยามส่งเสริมการจัดการศึกษาแก่เด็กข้ามชาติด้วยการร่วมมือกับนายจ้างของแรงงานข้ามชาติในไร่เกษตรกรรม เมื่อมีจำนวนนักเรียนเพิ่มขึ้น โรงเรียนก็สามารถขอรับเงินอุดหนุนจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและไม่ต้องปิดการดำเนินการ

ผู้อำนวยการโรงเรียนยอมรับว่าความร่วมมือกับนายจ้างไม่ใช่เรื่องง่าย โดยผู้อำนวยการโรงเรียนต้องเดินทางเข้าออกไร่เกษตรกรรม แต่ละแห่งหลายครั้งเพื่อสร้างความสัมพันธ์กับนายจ้างและพูดคุยเกี่ยวกับประโยชน์ที่จะได้รับการให้เด็กข้ามชาติเข้าเรียนในโรงเรียน หลังจากนั้น ผู้อำนวยการโรงเรียนจึงขออนุญาตและความช่วยเหลือจากนายจ้างในการพูดคุยกับแรงงานข้ามชาติ โดยผู้อำนวยการโรงเรียนต้องเดินทางเข้าออกไร่เกษตรกรรมแต่ละแห่งนับครั้งไม่ถ้วนเช่นกัน

นอกจากการเรียน สุขภาพและความเป็นอยู่ของเด็กข้ามชาติก็ได้รับการปรับปรุงด้วย

ในระยะแรก เด็กยังมีปัญหาสุขภาพ เนื่องจากต้องสัมผัสกับปุ๋ยเคมีและยาฆ่าแมลงในไร่ และยังขาดความตระหนักรู้เกี่ยวกับสุขอนามัย ทำให้เด็กล้มป่วยบ่อย ๆ และต้องให้กลับบ้านก่อนเวลาเลิกเรียน

เด็กเหล่านี้ต้องสัมผัสกับปุ๋ยเคมีและยาฆ่าแมลงในไร่ ทำให้บางคนมาโรงเรียนพร้อมกับแผลอักเสบบนผิวหนัง โรงเรียนต้องพาแพทย์มาให้การรักษาในโรงเรียน และสร้างความตระหนักรู้แก่เด็กเกี่ยวกับสุขอนามัย เช่น ความสำคัญของการล้างมือและการอาบน้ำเพื่อให้เด็กมีสุขอนามัยที่ดี

อย่างไรก็ตาม เด็ก ๆ ยังคงต้องสัมผัสกับสารเคมีอันตรายในไร่อย่างต่อเนื่อง ซึ่งจำเป็นที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องเข้าไปดูแล และพูดคุยกับเจ้าของไร่ให้ปรับปรุงเรื่องสุขภาพและความเป็นอยู่ของลูกจ้างและครอบครัว

แนวปฏิบัติที่ดีและบทเรียนที่ได้รับ

ให้ความสำคัญกับการทำให้เด็กพึ่งพาตัวเองได้

โรงเรียนให้เด็กสัมผัสและเสริมสร้างประสบการณ์จริงในการดำรงชีวิต เช่น การสอนให้เด็กปลูกผักและเลี้ยงไก่

การใช้การศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมในการเรียนการสอน

ปัญหาการขาดแคลนครูทำให้โรงเรียนต้องพึ่งพาการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม⁵² และอยู่ทุบในการเรียนการสอนค่อนข้างมาก นอกจากนี้ การดูและรายการเด็กทางโทรทัศน์ก็ช่วยให้เด็กสนใจและเรียนรู้ภาษาไทยได้ง่ายขึ้น

ความท้าทาย

ผู้ปกครองเห็นความสำคัญของการศึกษา แต่บางครอบครัวไม่สามารถรับภาระค่าใช้จ่ายในการเดินทางได้

เมื่อแรงงานข้ามชาติรู้ว่าลูกหลานของพวกเขาจะมีสิทธิเข้าเรียนในโรงเรียนรัฐบาลในประเทศไทย พวกเขาก็ยินดีที่จะให้ลูกหลานเข้าเรียนในโรงเรียน แม้ว่ามันจะหมายถึงการสูญเสียรายได้ของครอบครัว (เด็กโตที่ทำงานในไร่จะได้ค่าจ้าง 200 บาทต่อวัน) นอกจากนี้ พ่อแม่/ผู้ปกครองยังพร้อมที่จะรับภาระค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปโรงเรียนจำนวน 300 บาทต่อคนต่อเดือนด้วย

อย่างไรก็ตาม ยังมีเด็กบางคนในไร่ที่ไม่สามารถเข้าเรียนในโรงเรียน เนื่องจากพ่อแม่ไม่สามารถรับภาระค่าใช้จ่ายในการเดินทางได้ หรือเนื่องจากเด็กเหล่านั้นต้องคอยดูแลน้องที่ยังเล็ก เช่น ครอบครัวหนึ่งซึ่งมีลูกสี่คน แต่พ่อแม่สามารถรับภาระค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปโรงเรียนของลูกได้เพียงสองคน

โรงเรียนต้องใช้ความพยายามอย่างมากในการรับภาระค่าใช้จ่ายในการจัดการศึกษา นอกเหนือจากค่าเดินทาง โดยการแสวงหาแหล่งทุนและเงินบริจาคสำหรับเป็นค่าอาหารกลางวัน ค่าชุดนักเรียนและเครื่องแบบอื่น ๆ และค่าอุปกรณ์ต่าง ๆ เช่น คอมพิวเตอร์และโทรทัศน์

52 มูลนิธิการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมก่อตั้งขึ้นเมื่อปี 2539 เพื่อจัดทรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาจำนวน 15 ช่อง โดยมีการส่งสัญญาณจากพระราชวังไกลกังวลไปยังโรงเรียนกว่า 17,000 แห่งทั่วประเทศ

การขอรับเงินอุดหนุนจากกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษายังไม่ใช้เรื่องง่ายสำหรับโรงเรียนในพื้นที่ห่างไกลที่ขาดแคลน

นักเรียนส่วนใหญ่ของโรงเรียนมีฐานะยากจนและมีสิทธิได้รับเงินอุดหนุนจากกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา แต่โรงเรียนยังประสบปัญหาในการลงทะเบียนนักเรียนเพื่อขอรับเงินอุดหนุนจากกองทุนดังกล่าวหรือแหล่งทุนอื่น ๆ เนื่องจากขาดแคลนเจ้าหน้าที่ที่จะรับผิดชอบการดำเนินการตามกระบวนการบริหารจัดการที่จะเพิ่มขึ้นมาในการสมัครขอรับเงินอุดหนุนจากกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา

กรณีศึกษาที่ 5: โรงเรียนชุมชนบ้านแม่สุนหลวง สาขาบ้านเด่นเวียงไชย

ระดับ: อนุบาลและประถมศึกษา

จำนวนนักเรียน: 151 คน (ร้อยละ 100 เป็นเด็กข้ามชาติ)

จำนวนครู: 11 คน

บริบท

โรงเรียนชุมชนบ้านแม่สุนหลวง สาขาบ้านเด่นเวียงไชย ตั้งอยู่ในอำเภอฝาง ซึ่งอยู่ทางตอนเหนือของจังหวัดเชียงใหม่ โรงเรียนได้รับการจัดตั้งขึ้นเมื่อสองปีก่อน โดยเป็นสาขาของโรงเรียนรัฐบาลขนาดใหญ่แห่งหนึ่งที่จัดการเรียนการสอนจนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ปัจจุบันโรงเรียนชุมชนบ้านแม่สุนหลวง สาขาบ้านเด่นเวียงไชย มีนักเรียน 151 คน ทั้งหมดเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ โดยร้อยละ 95 เป็นเด็กไทใหญ่จากรัฐฉาน ประเทศเมียนมา และอีกร้อยละ 5 เป็น กลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ

เพียงไม่กี่ปีก่อนหน้านั้น โรงเรียนชุมชนบ้านแม่สุนหลวง สาขาบ้านเด่นเวียงไชย เป็นเพียงโรงเรียนที่ถูกทิ้งร้าง กลุ่มเพื่อเด็ก ซึ่งเป็นองค์กรเอกชนท้องถิ่น จึงได้ใช้พื้นที่ดังกล่าวในการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้บ้านเด่นเวียงไชยเพื่อให้การศึกษาแก่เด็กข้ามชาติซึ่งพ่อแม่ทำงานอยู่ในไร่เกษตรกรรม โดยได้รับการสนับสนุนจากองค์กรยูนิเซฟ ประเทศไทย

ศูนย์การเรียนรู้บ้านเด่นเวียงไชยเป็นส่วนหนึ่งของโครงการความร่วมมือระหว่างองค์การยูนิเซฟ ประเทศไทยกับกลุ่มเพื่อเด็ก ซึ่งเริ่มต้นขึ้นเมื่อปี 2550 ในการจัดการศึกษาในระดับอนุบาลและประถมศึกษาแก่เด็กข้ามชาติประมาณ 300 คน ซึ่งอาศัยอยู่ในไร่เกษตรกรรมในอำเภอฝาง ทั้งนี้ ศูนย์การเรียนรู้บ้านเด่นเวียงไชยเป็นหนึ่งในโรงเรียนทั้งหมดสามแห่งภายใต้โครงการดังกล่าว

เพื่อให้การดำเนินการของศูนย์การเรียนรู้บ้านเด่นเวียงไชยมีความยั่งยืน กลุ่มเพื่อเด็กและองค์การยูนิเซฟ ประเทศไทยได้ร่วมมือกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 ปรับสถานะของศูนย์การเรียนรู้ดังกล่าวให้เป็นสาขาของโรงเรียนรัฐบาลแห่งหนึ่ง⁵³ เพื่อให้นักเรียนได้อยู่ในระบบโรงเรียนรัฐบาลและมีสิทธิได้รับเงินอุดหนุนรายหัวจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยปัจจุบันครูจำนวนสามใน 11 คนของโรงเรียนชุมชนบ้านแม่สุนหลวง สาขาบ้านเด่นเวียงไชย เป็นครูตั้งแต่สมัยที่ยังเป็นศูนย์การเรียนรู้

อย่างไรก็ตาม ชุมชนโดยรอบโรงเรียนไม่ได้ให้การสนับสนุนโรงเรียนนัก เนื่องจากพวกเขาารู้สึกว่าโรงเรียนมีแต่นักเรียนข้ามชาติที่พ่อแม่ทำงานอยู่ในไร่เกษตรกรรมในบริเวณนั้น ทั้งที่คนในชุมชนเหล่านั้นก็เป็นชนเผ่าไทใหญ่จากรัฐฉานเหมือนกัน เพียงแต่อาศัยอยู่ในจังหวัดเชียงใหม่มาแล้วหลายปีจนได้รับสัญชาติไทย

ชุมชนโดยรอบโรงเรียนไม่ได้ส่งลูกหลานของตัวเองไปเรียนที่โรงเรียนชุมชนบ้านแม่สุนหลวง สาขาบ้านเด่นเวียงไชย เพราะมีโรงเรียนอื่นที่อยู่ใกล้เคียง รวมทั้งไม่ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้น อย่างไรก็ตาม ผู้อำนวยการโรงเรียนเริ่มสังเกตเห็นการเปลี่ยนแปลงอย่างค่อยเป็นค่อยไปของทัศนคติดังกล่าว เนื่องจากเมื่อไม่นานมานี้ โรงเรียนได้รับการชื่นชมเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมช่วยให้ชุมชนโดยรอบมีผู้คนสัญจรไปมาและมีความปลอดภัยมากขึ้น

โดยที่นักเรียนส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในไร่เกษตรกรรมซึ่งตั้งอยู่ค่อนข้างไกลจากโรงเรียน นักเรียนเหล่านั้นจึงต้องเดินทางกลับไปโรงเรียนด้วยรถตู้รับจ้าง ซึ่งมีค่าใช้จ่ายระหว่าง 100-350 บาทต่อคนต่อเดือน

53 โรงเรียนชุมชนบ้านแม่สุนหลวง ซึ่งเป็นโรงเรียนต้นสังกัด ให้การสนับสนุนในการวางระบบการบริหารจัดการและการเงิน และการให้คำปรึกษาและการสนับสนุนเท่าที่จำเป็นเท่านั้น โดยโรงเรียนชุมชนบ้านแม่สุนหลวง สาขาบ้านเด่นเวียงไชย มีการบริหารจัดการ และการดำเนินกิจกรรมเพื่อหางบประมาณเป็นของตนเอง ซึ่งแตกต่างจากห้องเรียนเคลื่อนที่วัดป่าเป้าในกรณีศึกษาที่ 6 ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของโรงเรียนรัฐบาลแห่งหนึ่งเช่นกัน แต่ที่ห้องเรียนเคลื่อนที่วัดป่าเป้าการบริหารจัดการและการเงินขึ้นอยู่กับโรงเรียนต้นสังกัด

ความสำเร็จ

ความร่วมมือกับหน่วยงานด้านการศึกษาในระดับท้องถิ่นทำให้โรงเรียนได้รับการปรับสถานะเป็นโรงเรียนรัฐบาล

การปรับสถานะจากศูนย์การเรียนรู้เป็นโรงเรียนรัฐบาลเป็นแนวทางการสร้างความยั่งยืนซึ่งศูนย์การเรียนรู้เด็กข้ามชาติอื่น ๆ สามารถนำไปใช้ได้เช่นกัน โดยการร่วมมือกับหน่วยงานด้านการศึกษาในระดับท้องถิ่นมีความสำคัญต่อความสำเร็จของแนวทางดังกล่าว ทั้งนี้ การขอให้ครูบางส่วนในสมัยที่เป็นศูนย์การเรียนรู้ยังทำงานต่อไปเป็นประโยชน์ต่อการสนับสนุนนักเรียนในการเปลี่ยนผ่านไปสู่ระบบใหม่ และการสื่อสารเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวกับพ่อแม่/ผู้ปกครอง

ความเป็นหุ้นส่วนกับภาคธุรกิจและองค์กรเอกชนในพื้นที่เป็นการเปิดประตูโอกาสให้นักเรียน

ผู้อำนวยการโรงเรียนมีความกระตือรือร้นในการแสวงหาทรัพยากรและความร่วมมือกับภาคธุรกิจและองค์กรเอกชนในพื้นที่เพื่อสนับสนุนนักเรียนข้ามชาติ การจัดกิจกรรมนอกห้องเรียน การพัฒนาทักษะการดำรงชีวิต และการปรับปรุงความสอดคล้องและคุณภาพของการศึกษา โดยโรงเรียนได้รับเงินทุนจากองค์กรการพลานอินเทอร์เนชันแนล (Plan International) และมูลนิธิฮาร์ทมัท และอิลเซ ชไนเดอร์ เพื่อเด็ก (Hartmut and Ilse Schneider Foundation for Children) ในการก่อสร้างห้องเรียนเพิ่มเติม และได้รับการสนับสนุนกระเป๋านักเรียนจากบริษัทเอกชน นอกจากนี้ เจ้าหน้าที่จากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 ยังช่วยเหลือในการเชื่อมโยงโรงเรียนกับองค์กรเอกชนต่าง ๆ

แนวปฏิบัติที่ดีและบทเรียนที่ได้รับ

การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของนักเรียนข้ามชาติในการแข่งขันและกิจกรรมของชุมชน

ประโยชน์ที่ได้รับมีสองประการคือ เป็นการเปิดโอกาสให้เด็กข้ามชาติได้รู้จักสังคมซึ่งอยู่ข้างนอกไร่เกษตรกรรมและโรงเรียน ขณะเดียวกัน ก็เป็นการเปิดโอกาสให้ชุมชนได้ทำความคุ้นเคยและให้การยอมรับเด็กข้ามชาติมากขึ้น เช่น นักเรียนข้ามชาติคนหนึ่งได้รางวัลที่สี่ในการแข่งขันเต้นแอโรบิกในระดับอำเภอ โรงเรียนจึงได้ให้นักเรียนคนดังกล่าวแสดงในงานวันเด็กซึ่งจัดโดยชุมชนด้วย

การใช้เงินจากกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษาอย่างสร้างสรรค์

โรงเรียนได้ใช้เงินจากกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษาเป็นค่าอาหารเช้าสำหรับนักเรียนทุกคน สนับสนุนค่าเดินทาง ค่าครองชีพ และค่ากิจกรรมลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในสถานศึกษา รวมทั้งช่วยเหลือนักเรียนให้เรียนต่อในระดับมัธยมศึกษา (ให้การสนับสนุนค่าเดินทางและค่าอาหารกลางวันซึ่งไม่ได้รับเงินอุดหนุนจากรัฐบาล)

ความท้าทาย

นักเรียนบางคนไม่เรียนต่อในระดับมัธยมศึกษา

ผู้อำนวยการโรงเรียนระบุว่า นักเรียนบางคนเลือกที่จะไปทำงานในไร่หลังจากเรียนจบระดับประถมศึกษาปีที่ 6 โดยบางส่วนอาจยังเรียนต่อในหลักสูตร กศน. ในช่วงฤดูสัปดาห์ ประเด็นดังกล่าวคือความท้าทายสำหรับโรงเรียนในการโน้มน้าวพ่อแม่/ผู้ปกครองให้เห็นความสำคัญของการศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษา นอกจากนี้ ในปี 2562 โรงเรียนได้ริเริ่มมาตรการส่งเสริมให้นักเรียนเรียนต่อในระดับมัธยมศึกษา ได้แก่ การจัดรถรับส่งฟรี การมอบทุนการศึกษาโดยใช้เงินจากกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา และการส่งนักเรียนไปเรียนวิชาคอมพิวเตอร์และศิลปะที่โรงเรียนชุมชนบ้านแม่สุนหลวง ซึ่งเป็นโรงเรียนต้นสังกัด เพื่อให้นักเรียนรู้สึกอยากไปเรียนต่อในระดับมัธยมศึกษาที่โรงเรียนดังกล่าว.

สุขภาพและความเป็นอยู่ของนักเรียนยังคงเป็นปัญหาสำคัญ

“ทุกเช้า เวลาที่เด็กมาถึงโรงเรียน เราจะได้กลิ่นยาฆ่าแมลงบนชุดนักเรียนของพวกเขา”

~ คุณสิราลักษณ์ ธนะเกียรติกุล ผู้อำนวยการโรงเรียน

โรงเรียนต้องให้ความสำคัญกับการสร้างนิสัยด้านสุขภาพและสุขอนามัยในปีแรกที่เด็กข้ามชาติเข้าเรียนในโรงเรียน โดยต้องสอนวิธีการล้างมือ แปรงฟัน และการใช้ห้องน้ำ รวมทั้งวิธีการซักชุดนักเรียนและรองเท้า นอกจากนี้ สำหรับเด็กที่อาศัยอยู่ในไร่เกษตรกรรม โรงเรียนต้องสอนวิธีการจัดการกับน้ำที่ปนเปื้อนปุ๋ยเคมีและยาฆ่าแมลงด้วย

“ความรับผิดชอบของครูไม่ได้จำกัดอยู่แค่การเรียนการสอน และไม่จับแค่เวลาเลิกเรียน เราต้องใส่ใจสุขภาพและความเป็นอยู่ และบ่มเพาะค่านิยมที่ดีและพัฒนาทักษะการดำรงชีวิตให้เด็ก”

~ คุณสิราลักษณ์ ธนะเกียรติกุล ผู้อำนวยการโรงเรียน

กรณีศึกษาที่ 6: โรงเรียนชุมชนบ้านบวกรน้อยและห้องเรียนเคลื่อนที่วัดป่าเป่า

ระดับ: โรงเรียนชุมชนบ้านบวกรน้อยเป็นโรงเรียนระดับอนุบาล ประถมศึกษา และมัธยมศึกษาตอนต้น ห้องเรียนเคลื่อนที่วัดป่าเป่าเป็นโรงเรียนระดับอนุบาลและประถมศึกษา

จำนวนนักเรียน: โรงเรียนชุมชนบ้านบวกรน้อย 270 คน ห้องเรียนเคลื่อนที่วัดป่าเป่า 165 คน

จำนวนครู: โรงเรียนชุมชนบ้านบวกรน้อย 27 คน ห้องเรียนเคลื่อนที่วัดป่าเป่า 11 คน

บริบท

เมื่อสิบปีก่อน ไร่สัมขนาดใหญ่แห่งหนึ่งในอำเภอฝางต้องปิดกิจการโดยไม่มีใครคาดคิด ทำให้แรงงานชาวไทยใหญ่จากรัฐฉานจำนวนมากสูญเสียทั้งอาชีพและที่อยู่อาศัย และต้องย้ายไปพักพิงที่วัดป่าเป่า ซึ่งเป็นวัดไทใหญ่เพียงวัดเดียวในจังหวัดเชียงใหม่

ห้องเรียนเคลื่อนที่วัดป่าเป่าถูกตั้งขึ้นเมื่อเดือนสิงหาคม 2552 เพื่อจัดการศึกษาแก่เด็กไทใหญ่จำนวนมากที่ย้ายถิ่นฐานมาพร้อมกับครอบครัว โดยเป็นความร่วมมือหลายฝ่ายระหว่างสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 1 องค์กรเอกชน เจ้าอาวาสวัดป่าเป่า และองค์การยูนิเซฟ ประเทศไทย นอกจากนี้ยังได้รับบริจาคเงินทุนเพื่อสร้างอาคารโรงเรียนจากรัฐบาลญี่ปุ่น สองปีต่อมาในปี 2554 ห้องเรียนวัดป่าเป่าได้รับการอนุมัติให้เป็นสาขาของโรงเรียนชุมชนบ้านบวกรน้อย โดยมีชื่อเรียกว่าห้องเรียนวัดป่าเป่า และเป็นเพียงโรงเรียนเดียวในจังหวัดเชียงใหม่ที่นักเรียนได้เรียนในหลักสูตรประถมศึกษาพร้อมทั้งได้เรียนภาษา ศิลปะ และวัฒนธรรมไทใหญ่ ปัจจุบัน ห้องเรียนวัดป่าเป่ามีสถานะเป็นห้องเรียนเคลื่อนที่ของโรงเรียนชุมชนบ้านบวกรน้อย

การบริหารจัดการและการเงินของห้องเรียนเคลื่อนที่วัดป่าเป่าขึ้นอยู่กับโรงเรียนชุมชนบ้านบวกรน้อย ซึ่งเป็นโรงเรียนต้นสังกัด โดยนักเรียนของห้องเรียนเคลื่อนที่วัดป่าเป่ามีสถานะเป็นนักเรียนของโรงเรียนชุมชนบ้านบวกรน้อยด้วย จึงได้รับเงินอุดหนุนรายหัวจาก

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน นอกจากนั้น องค์การยูนิเซฟ ประเทศไทยยังให้การสนับสนุนการจ้างครูผู้ช่วยด้านภาษา เพื่อช่วยเตรียมความพร้อมให้นักเรียนก่อนที่จะเข้าเรียนในโรงเรียน รวมทั้งให้การสนับสนุนการฝึกอบรมครูให้สามารถสนับสนุนการเรียนรู้ของเด็กข้ามชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีมูลนิธิบ้านเด็ก ซึ่งเป็นองค์กรเอกชนท้องถิ่น ให้การสนับสนุนการจัดพาหนะรับส่งนักเรียน

ที่ห้องเรียนเคลื่อนที่วัดป่าเป้า นักเรียนทั้ง 165 คนเป็นเด็กไทใหญ่และเป็นเด็กไร้สัญชาติ ส่วนใหญ่เคยอาศัยอยู่ในไร่ในอำเภอฝาง โดยหลังจากย้ายเข้ามาอยู่ในตัวเมืองแล้ว พ่อแม่ของเด็กเหล่านี้ได้ทำงานก่อสร้างและมีแผนที่จะตั้งรกรากในประเทศไทย ที่โรงเรียนชุมชนบ้านบวกครกน้อย ประมาณร้อยละ 90 ของนักเรียนเป็นนักเรียนข้ามชาติ/ไร้สัญชาติ เนื่องจากนักเรียนไทยจำนวนมากลาออกและย้ายไปเรียนที่โรงเรียนใกล้เคียง

ความสำเร็จ

ผู้อำนวยการโรงเรียนมีความเป็นผู้นำและความมุ่งมั่นในการพัฒนาความเป็นอยู่ของเด็กนอกเหนือจากการให้ความรู้ทางวิชาการ

ผู้อำนวยการโรงเรียนมีความกระตือรือร้นที่จะยกระดับคุณภาพการศึกษาและสร้างโอกาสการเรียนรู้ที่หลากหลายให้นักเรียน เช่น การริเริ่มหลักสูตรภาษาอังกฤษที่โรงเรียนชุมชนบ้านบวกครกน้อย โดยการจ้างครูชาวฟิลิปปินส์มาสอน เพื่อให้นักเรียนได้เรียนเป็นภาษาอังกฤษ 15 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ โดยนักเรียนในหลักสูตรดังกล่าวต้องจ่ายค่าเล่าเรียนเพิ่มเติมในอัตรา 6,500 บาทต่อภาคเรียน ทั้งนี้ ในขณะที่สัมภาษณ์มีนักเรียนในหลักสูตรดังกล่าวจำนวน 74 คน โดยมีนักเรียนข้ามชาติด้วย นอกจากนั้น โรงเรียนยังอยู่ระหว่างการหารือกับมหาวิทยาลัย ยูนนานในประเทศจีนเพื่อริเริ่มหลักสูตรภาษาจีนและดำเนินโครงการแลกเปลี่ยนนักเรียน

โรงเรียนชุมชนบ้านบวกครกน้อยมีหลักสูตรเพิ่มเติมศึกษาและวิชาคอมพิวเตอร์ และมีวิธีการบริหารจัดการที่เปิดกว้าง โดยเปิดโอกาสให้ครูได้วิจารณ์และแลกเปลี่ยนแนวทางการสอนระหว่างกัน นอกจากนั้น ผู้อำนวยการโรงเรียนยังแสวงหาความร่วมมือกับภาคธุรกิจและองค์กรเอกชนท้องถิ่นในการจัดกิจกรรมนอกห้องเรียนเพื่อพัฒนาทักษะการดำรงชีวิต ทักษะด้านกีฬา ทัศนธรรม และวิชาชีพอื่น ๆ เช่น การทำขนมและการประกอบอาหาร

โรงเรียนไม่เพียงแต่ดูแลเรื่องการศึกษาของนักเรียน แต่ยังดูแลเรื่องสุขภาพและความปลอดภัยด้วย โดยพยายามที่จะอำนวยความสะดวกให้นักเรียนได้มีเอกสารประจำตัวเพื่อจะได้เข้าถึงบริการด้านสุขภาพง่ายขึ้น

“ผมรู้สึกปลอดภัยในโรงเรียน แต่ผมรู้สึกกลัวเวลาอยู่ข้างนอก เพราะผมไม่มีบัตรประจำตัวประชาชน ถ้าผมมีอุบัติเหตุโรงพยาบาลจะไม่รับผมเข้ารักษา”

~ เกษม อายุ 16 ปี นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

แนวปฏิบัติที่ดีและบทเรียนที่ได้รับ

มีห้องเรียนแยกสำหรับนักเรียนเข้าใหม่ที่ต้องเรียนรู้ภาษาไทยก่อน

ห้องเรียนเคลื่อนที่วัดป่าเป้ามีห้องเรียนในระดับอนุบาลจำนวนสองห้อง ห้องหนึ่งสำหรับนักเรียนที่รู้ภาษาไทยแล้ว และอีกห้องหนึ่งสำหรับนักเรียนที่ไม่รู้ภาษาไทยเลย โดยมีการจ้างครูที่พูดทั้งภาษาไทยและภาษาไทยใหญ่ได้เพื่อสอนภาษาไทยแก่นักเรียนในห้องดังกล่าว โดยสหภาพยุโรปเป็นผู้สนับสนุนงบประมาณโดยผ่านองค์การยูนิเซฟ ประเทศไทย

โรงเรียนเน้นการพัฒนาทักษะการดำรงชีวิตและทักษะวิชาชีพเพราะมีนักเรียนที่เป็นเด็กโตจำนวนมาก

ห้องเรียนเคลื่อนที่วัดป่าเป้าและโรงเรียนชุมชนบ้านบวกครกน้อยมีความร่วมมือใกล้ชิดกับวิทยาลัยอาชีวศึกษาในจังหวัดเชียงใหม่ในการส่งวิทยากรมาสอนและแสดงการสาธิต และการมอบทุนการศึกษาแก่นักเรียน ทำให้นักเรียนโรงเรียนชุมชนบ้านบวกครกน้อยหลายคนเลือกเรียนต่อในสายอาชีวศึกษาหลังเรียนจบระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3

โรงเรียนมีการจัดทำบันทึกความเข้าใจร่วมกับภาคธุรกิจท้องถิ่นเพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ไปฝึกงานเพื่อเรียนรู้จากการทำงานจริง เช่น โรงเรียนมีความร่วมมือกับบริษัทท้องถิ่นแห่งหนึ่ง ซึ่งจัดพาหนะรับส่งลูกหลานของพนักงานไปเรียนที่โรงเรียนชุมชนบ้านบวกครกน้อยในการรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาไปฝึกงานในช่วงปิดภาคเรียน

ความท้าทาย

โรงเรียนยังขาดแคลนครูและทรัพยากร อีกทั้งยังมีพื้นที่จำกัด

ห้องเรียนเคลื่อนที่วัดป่าเป๋ายังขาดแคลนครู และอุปกรณ์การเรียนที่จำเป็น เนื่องจากต้องใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ร่วมกับโรงเรียนชุมชนบ้านบวกรกน้อย นอกจากนี้ ห้องเรียนเคลื่อนที่วัดป่าเป๋ายังตั้งอยู่ในบริเวณวัด จึงมีพื้นที่จำกัด ไม่มีโรงอาหาร ไม่มีสนามกีฬา อีกทั้งยังประสบปัญหาความแออัด เนื่องจากถูกใช้เป็นที่สำหรับหลักสูตร กศน. ในช่วงเย็นและสุดสัปดาห์ และเป็นสถานที่จัดงานต่าง ๆ ในชุมชน ซึ่งทำให้การติดตั้งอุปกรณ์คอมพิวเตอร์และโทรทัศน์สำหรับการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมมีความท้าทายด้วย เพราะก่อให้เกิดความเสี่ยงที่อุปกรณ์เหล่านั้นจะถูกขโมย

นักเรียนจำนวนมากไม่เรียนต่อหลังเรียนจบระดับประถมศึกษาปีที่ 6

โรงเรียนประสบความท้าทายในการโน้มน้าวให้นักเรียนของห้องเรียนเคลื่อนที่วัดป่าเป๋าย้ายไปเรียนต่อที่โรงเรียนชุมชนบ้านบวกรกน้อย ซึ่งมีอุปกรณ์การเรียนและทรัพยากรพร้อมกว่า และมีการสอนถึงระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 เพราะโรงเรียนชุมชนบ้านบวกรกน้อยตั้งอยู่ค่อนข้างไกลจากห้องเรียนเคลื่อนที่วัดป่าเป๋่า และพ่อแม่/ผู้ปกครองไม่สามารถรับภาระค่าใช้จ่ายในการเดินทางได้ นอกจากนี้ ห้องเรียนเคลื่อนที่วัดป่าเป๋ายังมีนักเรียนที่เป็นเด็กโตจำนวนมาก โดยมีอายุสูงสุดคือ 16 ปี เด็กเหล่านี้มักจะได้รับแรงกดดันจากครอบครัวให้ต้องออกจากโรงเรียนกลางคันเพื่อไปทำงาน

ขณะเดียวกัน ครูโรงเรียนชุมชนบ้านบวกรกน้อยระบุว่า นักเรียนโรงเรียนชุมชนบ้านบวกรกน้อยที่เรียนจบระดับประถมศึกษาปีที่ 6 ทุกคนเลือกที่จะเรียนต่อในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 ไม่มีใครลาออก มีแค่บางคนย้ายไปเรียนในโรงเรียนอื่น อย่างไรก็ตาม มีนักเรียนที่เป็นเด็กโตบางคน ต้องทำงานหลักเลิกเรียน จึงทำให้ไม่มีเวลาอ่านหนังสือและทำการบ้าน

องค์การยูนิเซฟ ประเทศไทย ให้การสนับสนุนโรงเรียนในการจัดซื้ออรรถระบะบรรทุกเพื่อรับส่งนักเรียน โดยอาศัยเงินสนับสนุนจากสหภาพยุโรป โรงเรียนจึงได้ใช้รถอรรถระบะบรรทุกดังกล่าวในการรับส่งนักเรียนระหว่างห้องเรียนเคลื่อนที่วัดป่าเป๋ากับโรงเรียนชุมชนบ้านบวกรกน้อย ซึ่งทำให้พ่อแม่/ผู้ปกครองหลายคนยอมให้ลูกหลานเรียนต่อในระดับมัธยมศึกษา

นักเรียนออกจากโรงเรียนกลางคัน

โดยที่พ่อแม่ของเด็กข้ามชาติจำนวนมากทำงานเป็นแรงงานก่อสร้าง จึงไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง หลายครั้ง จึงมีนักเรียนกลุ่มใหญ่ลาออกจากโรงเรียนพร้อมกันกลางภาคเรียน เพื่อติดตามพ่อแม่ที่ต้องย้ายไปทำงานในโครงการก่อสร้างอื่น ทำให้โรงเรียนประสบปัญหาในการบริหารจัดการในด้านต่าง ๆ

© UNICEF Thailand/2019/Kongmuang

3.4 จังหวัดตาก

โรงเรียนที่เป็นกรณีศึกษาในจังหวัดตากตั้งอยู่ในอำเภอแม่สอด ซึ่งมีชายแดนติดกับประเทศเมียนมา อำเภอแม่สอดมีประวัติของการอยู่อาศัยร่วมกันมายาวนานของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ทั้งในประเทศไทยและเมียนมา โดยบางคนเดินทางข้ามแดนมาทำงานหรือเรียนหนังสือในประเทศไทยในตอนเช้า และเดินทางกลับบ้านในเมียนมาในตอนเย็น

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 ซึ่งรับผิดชอบพื้นที่ 5 อำเภอชายแดนในจังหวัดตาก ประกอบด้วย อำเภอแม่สอด อำเภอแม่ระมาด อำเภอท่าสองยาง อำเภอพบพระ และอำเภออุ้มผาง มีการทำงานเชิงรุกในการจัดการศึกษาแก่เด็กข้ามชาติ โดยได้จัดตั้งศูนย์ประสานงานการจัดการศึกษาเด็กต่างด้าวเพื่อจัดการศึกษาแก่เด็กข้ามชาติ โดยได้รับการสนับสนุนจากองค์การยูเนสโกและองค์กรอื่น ๆ (ดูกรอบที่ 2) นอกจากนี้ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 ยังอาศัยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่คาบเกี่ยวกับการจัดการศึกษาแก่เด็กข้ามชาติ เช่น สุขภาพ แรงงาน และความมั่นคง โดยมีการจัดการประชุมระหว่างหน่วยงานและองค์กรเอกชนที่เกี่ยวข้องเป็นประจำทุก 3 เดือนเพื่อหารือประเด็นเหล่านี้

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 ทำงานร่วมกับองค์กรระหว่างประเทศ เช่น องค์กรช่วยเหลือเด็กประจำประเทศไทย องค์กรยูเนสโก และองค์กรยูนิเซฟ ประเทศไทย รวมทั้งองค์กรเอกชนท้องถิ่น ในการให้การสนับสนุนโรงเรียนและเด็กข้ามชาติในด้านต่าง ๆ เช่น การขอมือเอกสารประจำตัว การให้ทุนการศึกษา การลดอัตราค่ารถออกจากโรงเรียนกลางคืน การพัฒนาสื่อการเรียนการสอน และ การฝึกอบรมครู

องค์การยูเนสโกได้ทำงานร่วมกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 ในการอำนวยความสะดวกให้เด็กข้ามชาติเข้าเรียนในโรงเรียนรัฐบาลหรือศูนย์การเรียนรู้เด็กข้ามชาติ และกำลังสนับสนุนการจัดการฝึกอบรมทักษะภาษาพม่าแก่ครูไทยและทักษะภาษาไทยแก่ครูเมียนมาในโรงเรียนรัฐบาลและศูนย์การเรียนรู้เด็กข้ามชาติ โดยได้รับเงินทุนจากองค์กร Educate a Child และมูลนิธิ POSCO 1% นอกจากนี้ องค์การยูเนสโกยังร่วมมือกับบริษัทไมโครซอฟท์ ทรู คอร์ปอเรชั่น และกระทรวงศึกษาธิการในการพัฒนาแอปพลิเคชัน LearnBig ซึ่งมีสื่อการเรียนรู้สำหรับเด็กข้ามชาติและหนังสือกว่า 1,000 เล่ม โดยแอปพลิเคชันดังกล่าวถูกนำมาใช้ในโรงเรียนและศูนย์การเรียนรู้เด็กข้ามชาติจำนวน 70 แห่งในห้าจังหวัด รวมทั้งจังหวัดตาก⁵⁴

องค์กรยูนิเซฟ ประเทศไทย โดยการสนับสนุนเงินทุนจากสหภาพยุโรป ได้ร่วมมือกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 ในการดำเนินโครงการพลเมืองโลกศึกษาในห้าโรงเรียนนาร่อง โดยมีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมการศึกษาที่ทั่วถึง การปลูกฝังค่านิยมเคารพในความหลากหลาย และการพัฒนาทักษะการเป็นพลเมืองโลกแก่นักเรียนไทยและนักเรียนข้ามชาติ (ดูกรอบที่ 3)

54 Ichiro Miyazawa and Sowirin Chuanprapun, UNESCO, "UNICEF's Migrant Education Case Study Publication –Request for Comments" อีเมลถึงองค์กรยูนิเซฟ ประเทศไทย เมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2562

กรอบที่ 2

ศูนย์ประสานงานการจัดการศึกษาเด็กต่างด้าวในอำเภอแม่สอด: ต้นแบบการกำกับดูแลการศึกษาในระดับท้องถิ่น

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 ได้ริเริ่มจัดตั้งศูนย์ประสานงานการจัดการศึกษาเด็กต่างด้าว เพื่อปรับปรุงคุณภาพการศึกษาในศูนย์การเรียนรู้เด็กข้ามชาติซึ่งมีอยู่ประมาณ 70 แห่งในจังหวัดตาก และมีนักเรียนข้ามชาติรวมกัน 12,085 คน⁵⁵

ศูนย์ประสานงานการจัดการศึกษาเด็กต่างด้าวได้จัดทำกรอบมาตรฐานการศึกษาซึ่งประกอบด้วยหลักเกณฑ์การประเมินห้าข้อ และได้ใช้กรอบมาตรฐานดังกล่าวเป็นจุดเริ่มต้นในการหาหรือเพื่อกำหนดแนวทางการปรับปรุงคุณภาพของศูนย์การเรียนรู้แต่ละแห่ง หลายปีที่ผ่านมา ศูนย์ประสานงานการจัดการศึกษาเด็กต่างด้าวเป็นศูนย์แห่งเดียวในประเทศที่ดำเนินการในลักษณะดังกล่าว โดยได้พัฒนาไปข้างหน้าจนกลายเป็นแบบอย่างของการกำกับดูแลการศึกษา ซึ่งอาศัยการมีผู้นำที่เข้มแข็งและการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในระดับท้องถิ่นในการปรับปรุงความเป็นอยู่ของเด็กข้ามชาติ

ศูนย์ประสานงานการจัดการศึกษาเด็กต่างด้าวได้ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ ได้แก่ โรงเรียนรัฐบาล ศูนย์การเรียนรู้เด็กข้ามชาติ กระทรวงศึกษาธิการ องค์กรเอกชน และองค์กรอื่น ๆ ในการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษาแก่เด็กข้ามชาติ เช่น การจัดการฝึกอบรมแก่ผู้อำนวยการและครูในโรงเรียนและศูนย์การเรียนรู้ต่าง ๆ การจัดการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการสอนเด็กข้ามชาติ การอำนวยความสะดวกในการโอนนักเรียนจากศูนย์การเรียนรู้ไปเข้าเรียนในโรงเรียนรัฐบาล การกำกับดูแลการขยายหลักสูตร กศน. ในศูนย์การเรียนรู้ต่าง ๆ และการส่งเสริมให้ศูนย์การเรียนรู้จดทะเบียนเป็นโรงเรียนเอกชนเพื่อให้มีสถานะทางกฎหมายและสามารถรับเงินอุดหนุนรายหัวจากรัฐบาลได้⁵⁶ โดยปัจจุบัน ศูนย์การเรียนรู้เด็กข้ามชาติสองแห่งได้จดทะเบียนเป็นโรงเรียนเอกชนแล้ว

ปัจจุบัน องค์กรยูเนสโกและมูลนิธิเด็ก (Child's Dream Foundation) เป็นผู้ให้การสนับสนุนบุคลากรและค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานของศูนย์ประสานงานการจัดการศึกษาเด็กข้ามชาติ โดยสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 เป็นผู้สนับสนุนพื้นที่สำนักงานและสถานที่จัดการฝึกอบรม นอกจากนี้ในปี 2559 องค์กรยูนิเซฟ ประเทศไทยยังได้ให้การสนับสนุนการจัดการประชุมระหว่างสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 กับเจ้าหน้าที่ศูนย์การเรียนรู้เด็กข้ามชาติเป็นประจำทุกสองเดือน เพื่อหารือประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาแก่เด็กข้ามชาติด้วย

© UNICEF Thailand/2019/Kongmuang

55 Benjamin Harkins, ed., *Thailand Migration Report 2019*, United Nations Thematic Working Group on Migration in Thailand (Bangkok, 2019), <https://thailand.iom.int/thailand-migration-report-2019-0>

56 โรงเรียนเอกชนมีสิทธิได้รับเงินอุดหนุนจากรัฐบาลตามมาตรา 35 ของพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ. 2550 (แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 2 พ.ศ. 2554) ซึ่งระบุว่า โรงเรียนในระบบใดไม่เรียกเก็บค่าธรรมเนียมการศึกษาหรือเรียกเก็บค่าธรรมเนียมการศึกษาต่ำกว่าอัตราที่พึงเรียกเก็บตามที่คำนวณได้ตามมาตรา 32 เพราะเหตุเป็นโรงเรียนการกุศลหรือเพื่อให้ผู้ยากไร้ได้รับการศึกษา ให้กระทรวงศึกษาธิการอุดหนุนทางการเงิน และให้ความช่วยเหลือด้านอื่นเพื่อให้โรงเรียนในระบบดังกล่าวสามารถดำเนินการต่อไปได้ตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการกำหนด ดู <https://www.isat.or.th/sites/default/files/PSA%20Amended%20BE%202554.pdf>

กรอบที่ 3

โครงการพลเมืองโลกศึกษา⁵⁷

จากการเพิ่มขึ้นของอัตราการย้ายถิ่นข้ามแดนและอัตราการเกิดที่ลดลงของประชากรไทย จำนวนเด็กในวัยเรียน ซึ่งเป็นเด็กข้ามชาติจึงมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ นอกจากนั้น ความหลากหลายทางวัฒนธรรมในโรงเรียนยังทำให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเริ่มทบทวนบทบาทของตัวเองว่าสอดคล้องกับสถานการณ์ที่กำลังเปลี่ยนแปลงไปหรือไม่ ปรากฏการณ์ดังกล่าวไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะในประเทศไทยทั่วโลกมีความสนใจเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เกี่ยวกับการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองโลก เพื่อเตรียมให้เด็กมีความรู้และทักษะที่จะเติบโตก้าวหน้าในโลกปัจจุบันที่เชื่อมโยงกัน

องค์การยูเนสโกให้คำจำกัดความคำว่า ความเป็นพลเมืองโลก (global citizenship) ว่าหมายถึง “ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนที่กว้างกว่าและความเป็นมนุษยชาติร่วมกัน” ซึ่งได้แก่ การเปิดรับคนจากต่างวัฒนธรรมและการเคารพในความหลากหลาย การมองเห็นมิติและมุมมองที่แตกต่างของแต่ละปัญหา และการแสดงออกถึงความร่วมมือร่วมใจและความรับผิดชอบต่อกันอื่น ทั้งนี้ เป้าหมายเพื่อการพัฒนาย่างยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ ข้อที่ 4 ระบุว่า ความเป็นพลเมืองโลกและการเข้าใจความหลากหลายทางวัฒนธรรมคือความรู้และทักษะที่จำเป็นต่อการพัฒนาย่างยั่งยืน จึงกำหนดให้ผู้เรียนทุกคนควรจะได้รับการพัฒนาความรู้และทักษะดังกล่าวภายในปี 2573 (เป้าหมายที่ 4.7)

ในปี 2561 องค์การยูนิเซฟ ประเทศไทย โดยเงินทุนสนับสนุนจากสหภาพยุโรป ได้ริเริ่มโครงการพลเมืองโลกศึกษา โดยร่วมมือกับหน่วยงานด้านการศึกษาท้องถิ่นในจังหวัดตาก โครงการดังกล่าวได้คัดเลือกโรงเรียนห้าแห่งในจังหวัดตากซึ่งมีทั้งนักเรียนไทยและนักเรียนข้ามชาติเป็นโรงเรียนนำร่อง ในโรงเรียนเหล่านี้ ยูนิเซฟได้ช่วยพัฒนาสมรรถนะของครูในการสอนทักษะความเป็นพลเมืองโลกและสนับสนุนให้ครูได้สอดแทรกการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองโลกไว้ในการเรียนการสอนภายในโรงเรียน

ยกตัวอย่างเช่น โรงเรียนบ้านห้วยม่วงได้ให้นักเรียนแลกเปลี่ยนและวาดแผนผังความคิด (mind map) เกี่ยวกับปัญหาต่าง ๆ ทั่วโลกและวิธีการแก้ไข รวมทั้งได้ทำหนังสือรวบรวมสิ่งที่ได้เรียนรู้ เช่น ข้อควรปฏิบัติและไม่ควรปฏิบัติ ในประเทศอาเซียน โรงเรียนบ้านต้นผึ้งได้จัดค่ายนักเรียนให้เด็กได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสิทธิเด็กและความหลากหลายทางวัฒนธรรม โดยนักเรียนได้เขียนบทและแสดงละครเกี่ยวกับหมู่บ้านที่คนไทย กะเหรี่ยง และเมียนมาอาศัยอยู่ร่วมกัน แม้จะมีวัฒนธรรมที่ต่างกักัน และโรงเรียนบ้านท่าอาจได้ให้นักเรียนแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันเรื่องสิ่งแวดล้อมเพื่อให้นักเรียนเห็นความจำเป็นที่ต้องร่วมมือกันเพื่อแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม โดยให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการผลิตผลิตภัณฑ์ที่ใช้วัสดุรีไซเคิล

ในเดือนมีนาคม 2562 องค์การยูนิเซฟ ประเทศไทยได้นำโรงเรียนนำร่องทั้งห้าแห่งและหน่วยงานด้านการศึกษา มาประชุมร่วมกันเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์และข้อคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการพลเมืองโลกศึกษา ผลตอบรับของโรงเรียนนำร่องทั้งห้าแห่งเป็นไปในทางบวก โดยโรงเรียนแต่ละแห่งมีแนวทางที่ต่างกักันในการสอดแทรกการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองโลกไว้ในการเรียนการสอน และนักเรียน ทั้งที่เป็นเด็กไทยและเด็กข้ามชาติ ก็แสดงให้เห็นระดับความเข้าใจและความเคารพต่อความหลากหลายที่เพิ่มขึ้น ทั้งนี้ องค์การยูนิเซฟ ประเทศไทยได้หารือกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานเกี่ยวกับแผนที่จะดำเนินโครงการดังกล่าวในกรุงเทพฯ และปริมณฑล ซึ่งโครงสร้างประชากรนักเรียนมีความหลากหลายมากกว่า รวมทั้งมีแผนที่จะจัดทำคู่มือการจัดพลเมืองโลกศึกษาบนพื้นฐานของแนวปฏิบัติที่ดีและการถอดบทเรียนจากโรงเรียนนำร่องเหล่านี้ด้วย

57 Heamakarn Sricharatchanya, “Diverse and Included, Not Divided,” UNICEF, 27 May 2019, <https://www.unicef.org/thailand/stories/diverse-and-included-not-divided>; and UNESCO, *Global Citizenship Education: Preparing learners for the challenges of the 21st century* (Paris, 2014), <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000227729>

กรณีศึกษาที่ 7: โรงเรียนไทยราษฎร์คีรี อำเภอแม่สอด

ระดับ: อนุบาล ประถมศึกษา และมีธยมศึกษาตอนต้น

จำนวนนักเรียน: 616 คน (ร้อยละ 37 เป็นนักเรียนข้ามชาติ)

จำนวนครู: 36 คน

บริบท

โรงเรียนไทยราษฎร์คีรีมีนักเรียนจากเมียนมา 226 คน (ร้อยละ 37) ในจำนวนนี้ 138 คน (ร้อยละ 22) เป็นเด็กไร้สัญชาติ ในกลุ่มที่เป็นนักเรียนไทย เป็นชนเผ่าม้ง 344 คน ที่เหลือเป็นกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ได้แก่ กะเหรี่ยง มอญ และยะไข่ โรงเรียนตั้งอยู่ในหุบเขาในอำเภอแม่สอด โดยชุมชนโดยรอบส่วนใหญ่เป็นแรงงานในภาคเกษตรกรรม ปัจจุบัน โรงเรียนมีการจัดที่อยู่อาศัยฟรี⁵⁸ แก่นักเรียนจำนวน 40 คนที่ บ้านอยู่ไกลจากโรงเรียน

โรงเรียนไทยราษฎร์คีรีเป็นโรงเรียนในโครงการประชารัฐของรัฐบาล⁵⁹ ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากบริษัทเอกชนหลายแห่ง เช่น เครือเจริญโภคภัณฑ์ให้การสนับสนุนกิจกรรมเลี้ยงไก่ และบริษัททรู คอร์ปอเรชั่น ให้การสนับสนุนระบบอินเทอร์เน็ตและดาวเทียม นอกจากนี้ โรงเรียนยังมีความร่วมมือกับภาคธุรกิจและองค์กรเอกชนท้องถิ่นในการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาทักษะแก่นักเรียน เช่น เครือเจริญโภคภัณฑ์ ซึ่งเป็นกลุ่มธุรกิจขนาดใหญ่ในประเทศไทย ได้บริจาคไก่และสอนให้นักเรียนเลี้ยงไก่ โดยได้รับเบี้ยเลี้ยงซึ่งจะถูกโอนเข้าบัญชีออมทรัพย์ของแต่ละคนโดยตรง ธนาคารซึ่งตั้งสาขาในโรงเรียนได้สอนความรู้พื้นฐานทางการเงินแก่นักเรียนเพื่อส่งเสริมการออม และพื้นที่ขนาดใหญ่ของโรงเรียนถูกจัดสรรให้เป็นพื้นที่สำหรับการทดลองเพาะปลูกผลไม้ ผัก สมุนไพร และถั่ว โดยมี การทดลองแปรรูปและทำการตลาด ทั้งนี้ โรงเรียนมีแผนที่จะสอนให้นักเรียนผลิตน้ำมันหอมระเหยด้วย

ด้วยการสนับสนุนของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 และศูนย์ประสานงานการจัดการศึกษาเด็กต่างด้าว โรงเรียนได้เสริมสร้างความสัมพันธ์กับมูลนิธิและผู้บริจาคจำนวนมากซึ่งสนใจที่จะให้ความช่วยเหลือ รวมทั้งได้เสริมสร้างความสัมพันธ์กับศูนย์การเรียนรู้เด็กข้ามชาติที่สนใจจะโอนนักเรียนมาเรียนต่อที่โรงเรียน เช่น องค์กรยูเนสโกได้ให้เบี้ยเลี้ยงแก่เด็กข้ามชาติเพื่อให้เข้าเรียนในโรงเรียน มหาวิทยาลัยมหิดลได้ช่วยพัฒนาสื่อการสอนสำหรับเด็กข้ามชาติ และอีกหลายมูลนิธิได้ช่วยสนับสนุนการก่อสร้างห้องเรียน และห้องน้ำในโรงเรียน

“ผมเคยเรียนอยู่ที่ศูนย์การเรียนรู้เด็กข้ามชาติ แต่ก่อนที่ศูนย์จะปิด ผมได้โอนมาเรียนต่อที่โรงเรียนนี้ ผมเรียนที่นี่มาหกปีแล้ว แม่ของผมบอกให้ผมเรียนให้จบปริญญาตรี ผมจะได้มีชีวิตที่ดีและเลี้ยงดูครอบครัวได้ ครอบครัวของผมไม่มีแผนที่จะย้ายกลับไปอยู่เมียนมาแล้ว”

~ มะเม่า อายุ 19 ปี นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

ความสำเร็จ

เน้นการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน

ผู้อำนวยการโรงเรียนตระหนักว่าเด็กซึ่งอาศัยอยู่ในชุมชนรอบโรงเรียนได้รับแรงกดดันให้ออกจากโรงเรียนไปทำงานเพื่อช่วยเหลือครอบครัว เพื่อให้การศึกษาเป็นประโยชน์ต่อพวกเขาในอนาคต โรงเรียนจึงพยายามพัฒนาทักษะด้านเกษตรกรรมและปศุสัตว์ รวมทั้งการผลิตผลิตภัณฑ์อินทรีย์และหัตถกรรมแก่นักเรียน โดยผลผลิตทางการเกษตรที่ได้ ถูกนำมาบริโภคในโรงเรียน และส่วนที่เหลือถูกนำไปขายเพื่อนำรายได้กลับมาใช้ในการดำเนินงานของโรงเรียน

58 โรงเรียนสามารถขอเงินอุดหนุนรายหัวจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในการจัดหาอาหารแก่นักเรียนที่ต้องอยู่ประจำที่โรงเรียนได้

59 โครงการประชารัฐเป็นความริเริ่มของรัฐบาลเพื่อส่งเสริมความร่วมมือระหว่างรัฐบาลกับภาคประชาชน โดยอนุญาตให้โรงเรียนรัฐบาลมีความร่วมมือกับภาคเอกชนในการส่งเสริมการศึกษาและนวัตกรรมเพื่อสังคมที่ยั่งยืน โครงการดังกล่าวเน้นการพัฒนาทักษะและความรู้ของนักเรียน การจัดหลักสูตรที่มีนักเรียนเป็นศูนย์กลาง การเพิ่มการเข้าถึงโครงสร้างพื้นฐานด้านดิจิทัล และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมกับชุมชน

มีการอุดหนุนค่าเดินทางโดยใช้เงินจากกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา

โรงเรียนมีรถบรรทุกสองแถว จึงได้ใช้เงินจากกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษาเป็นค่าน้ำมันเพื่อรับส่งนักเรียนระหว่างบ้านกับโรงเรียนโดยไม่คิดค่าใช้จ่าย นอกจากนี้ โรงเรียนยังได้ใช้เงินจากกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษาในการอุดหนุนค่าชุดนักเรียนชุดที่สองให้นักเรียนใหม่ด้วย (เงินอุดหนุนของรัฐบาลจำนวน 300-500 บาทต่อคนต่อปีเพียงพอสำหรับซื้อชุดนักเรียนได้เพียงชุดเดียว)

ทำให้นักเรียนเลือกที่จะเรียนต่อหลังจบการศึกษา

โรงเรียนได้จัดทำบันทึกความเข้าใจกับวิทยาลัยอาชีวศึกษาเพื่อให้นักเรียนที่จบการศึกษามีทางเลือกที่จะเรียนต่อในสายอาชีพ โดยวิทยาลัยอาชีวศึกษาจะรับผิดชอบค่าที่พักและค่าเดินทางสำหรับนักเรียน ทั้งนี้ ผู้อำนวยการโรงเรียนให้ข้อมูลว่า นักเรียนส่วนใหญ่เลือกที่จะเรียนต่อในสายอาชีพหลังจากเรียนจบระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 นอกจากนี้ โรงเรียนยังมีแผนที่จะจัดทำบันทึกความเข้าใจกับบริษัทท้องถิ่นให้รับนักเรียนไปฝึกอาชีพด้วย เพื่อขยายประเภทของวิชาชีพที่โรงเรียนจะช่วยพัฒนาทักษะให้นักเรียนได้

แนวปฏิบัติที่ดีและบทเรียนที่ได้รับ

การมีผู้นำที่เข้มแข็งและวิสัยทัศน์ร่วมกันมีความสำคัญต่อการสร้างสภาพแวดล้อมซึ่งนักเรียนข้ามชาติและไร้สัญชาติสามารถเติบโตและก้าวหน้า

ผู้อำนวยการโรงเรียนคือผู้วางวิสัยทัศน์ด้านการศึกษาสำหรับเด็กทุกคนและได้ทำให้คณะกรรมการบริหารและครูในโรงเรียนทุกคนยึดมั่นว่านักเรียนไม่ว่าจะมีสัญชาติ เชื้อชาติ และสถานะทางกฎหมายเป็นอย่างไร จะต้องได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียม

“ตอนที่ดิฉันมารับตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียนเมื่อปี 2554 ดิฉันได้เชิญคณะกรรมการโรงเรียนมาประชุมเพื่อให้ทุกคนเห็นพ้องกันที่จะให้การศึกษแก่เด็กทุกคนโดยปราศจากการแบ่งแยก เพราะเราอยู่ในชุมชนที่มีความหลากหลายทางเชื้อชาติ หากเด็กไม่ได้เรียนหนังสือ พวกเขาจะสร้างปัญหาในชุมชน แต่ถ้าได้เรียนหนังสือ พวกเขาจะทำประโยชน์ให้ชุมชนได้ นอกจากการสนับสนุนจากคณะกรรมการโรงเรียนแล้ว ดิฉันต้องการการสนับสนุนจากครูในโรงเรียนให้พร้อมที่จะสอนนักเรียนทุกคนด้วย สำหรับดิฉัน การทำงานเป็นทีมคือสิ่งสำคัญ เพราะว่าการให้การศึกษแก่เด็กที่มาจากกลุ่มที่หลากหลายต้องอาศัยการทำงานหนัก ดิฉันบอกครูทุกคนตรง ๆ ว่า หากพวกเขาไม่พร้อมจะทุ่มเท ดิฉันขอแนะนำให้พวกเขาย้ายไปโรงเรียนอื่น”

~ คุณศิริภัสสร ชุมภูเทพ ผู้อำนวยการโรงเรียน

การมีส่วนร่วมกับชุมชนเพื่อให้นักเรียนได้สัมผัสประสบการณ์จริงในการดำรงชีวิต เป็นการส่งเสริมความไว้วางใจและความเอื้ออาทรกัน

เช่น บริเวณรอบโรงเรียนเป็นแหล่งเพาะปลูกดอกไม้ โดยเฉพาะกุหลาบ โรงเรียนจึงเชิญแม่บ้านที่อยู่ในชุมชนรอบโรงเรียนซึ่งผลิตผลิตภัณฑ์และตัดถกรวมจากดอกกุหลาบแห่งมาสอนให้นักเรียนรู้จักวิธีการผลิตด้วย ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนและสมาชิกในชุมชนได้พัฒนาความสัมพันธ์และเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

โรงเรียนให้ข้อมูลว่า การมีปฏิสัมพันธ์กับชุมชนอย่างแข็งขันทำให้เกิดความไว้วางใจระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และระหว่างสมาชิกภายในชุมชนซึ่งก่อให้เกิดการอยู่ร่วมกันด้วยความกลมเกลียว เกิดความปลอดภัย และช่วยลดปัญหาอาชญากรรม เช่น การลักเล็กขโมยน้อย

การส่งเสริมการเรียนรู้ระหว่างนักเรียนไทยกับนักเรียนเมียนมา

เมื่อโรงเรียนเริ่มรับนักเรียนข้ามชาติเข้าเรียน โรงเรียนแยกนักเรียนเมียนมาที่ไม่รู้ภาษาไทยไว้อีกหนึ่งห้องหนึ่งด้วยเหตุผลสองประการ ประการแรกคือเพื่อให้ครูเน้นการสอนภาษาไทยได้อย่างเต็มที่ และประการที่สองคือเพื่อหลีกเลี่ยงความกังวลของพ่อแม่/ผู้ปกครองของนักเรียนไทยที่เกรงว่าคุณภาพการเรียนการสอนจะลดลง อย่างไรก็ตาม ปรากฏว่า พ่อแม่/ผู้ปกครองของนักเรียนไทยกลับมีความกระตือรือร้นที่จะให้นักเรียนได้เรียนภาษาพม่า ปัจจุบัน โรงเรียนพบว่า การให้นักเรียนที่ไม่รู้ภาษาไทยได้เรียนร่วมกับนักเรียนปกติในชั้นเรียนที่ประกอบด้วยเชื้อชาติที่หลากหลายเป็นแนวทางที่มีประสิทธิภาพกว่า โดยครูสามารถส่งเสริมการเรียนรู้ระหว่างนักเรียนไทยกับนักเรียนเมียนมาได้ด้วย นอกจากนี้ โรงเรียนยังมีการสอนพิเศษแก่นักเรียนที่ต้องการหลังเลิกเรียน

ความท้าทาย

การปฏิสัมพันธ์กับผู้ปกครองและชุมชนเป็นความท้าทายแต่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการลดอัตราการออกจากโรงเรียนกลางคันและการขาดเรียน

การสื่อสารกับผู้ปกครอง/ผู้ปกครองของเด็กข้ามชาติเป็นความท้าทาย แต่โรงเรียนสามารถจัดการปัญหาดังกล่าวได้ด้วยการให้นักเรียนที่พูดได้สองภาษาเข้ามาช่วยเป็นล่ามในการประชุมระหว่างครูกับผู้ปกครองและการเยี่ยมนักเรียนตามบ้าน รวมทั้งในโอกาสอื่น ๆ

การสร้างความสัมพันธ์กับผู้ปกครองและชุมชนและการสื่อสารกับผู้ปกครองอย่างสม่ำเสมอมีความสำคัญต่อการทำให้ทุกฝ่ายเห็นคุณค่าของการศึกษา โดยไม่จำกัดอยู่แค่การประชุมระหว่างครูกับผู้ปกครอง โรงเรียนได้มีปฏิสัมพันธ์กับนายจ้างเพื่อให้นายจ้างสนับสนุนให้ลูกหลานของแรงงานข้ามชาติได้เข้าเรียนในโรงเรียน โดยนายจ้างบางคนมาเข้าร่วมการประชุมระหว่างครูกับผู้ปกครองด้วยตัวเอง ทั้งนี้ ผู้อำนวยการโรงเรียนและครูระบุว่า นักเรียนส่วนใหญ่อยากเรียนต่อ แต่ถูกกดดันโดยพ่อแม่ให้ออกจากโรงเรียนไปทำงานเพื่อหารายได้ช่วยเหลือครอบครัว

3.5 จังหวัดระนอง

ตั้งอยู่บนชายฝั่งตะวันตกเฉียงใต้ของประเทศไทย จังหวัดระนอง มีพรมแดนทางบกยาว 169 กิโลเมตร และพรมแดนทางทะเลยาว 90 กิโลเมตรร่วมกับประเทศเมียนมา และมีประวัติศาสตร์ยาวนานในการรับผู้ย้ายถิ่นจากเมียนมา โดยมีประมาณการว่ากว่าร้อยละ 80 ของประชากรที่อาศัยในจังหวัดระนองเป็นแรงงานข้ามชาติจากประเทศเมียนมา อย่างไรก็ตาม แม้จังหวัดระนองยังต้องพึ่งพิงแรงงานข้ามชาติจากเมียนมาซึ่งมีส่วนสำคัญในการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของจังหวัด คนจังหวัดระนองก็ยังมีทัศนคติที่เป็นลบต่อแรงงานข้ามชาติเหล่านี้

จังหวัดระนองไม่มีองค์กรเอกชนและศูนย์การเรียนรู้เด็กข้ามชาติมากเท่ากับในจังหวัดตากและจังหวัดสมุทรสาคร รวมทั้งยังไม่มีความสัมพันธ์และความไว้วางใจระหว่างองค์กรเหล่านี้กับหน่วยงานท้องถิ่น ดังนั้น จึงดูเหมือนว่ายังมีความร่วมมือค่อนข้างน้อยระหว่างรัฐบาล องค์กรเอกชน และศูนย์การเรียนรู้เด็กข้ามชาติในจังหวัดระนองในการแก้ไขปัญหาการศึกษาของเด็กข้ามชาติ

© UNICEF Thailand/2019/Phongsathorn

เพื่อปรับปรุงคุณภาพการจัดการศึกษาของศูนย์การเรียนรู้เด็กข้ามชาติ หน่วยงานด้านการศึกษาในจังหวัดระนองได้กำหนดมาตรฐานให้ศูนย์การเรียนรู้เด็กข้ามชาติจำนวน 13 แห่งในจังหวัดระนองปฏิบัติตามหรือไม่ก็เสี่ยงที่จะถูกปิด แนวทางการออกคำสั่งและควบคุมดังกล่าวแตกต่างอย่างมากจากแนวทางของศูนย์ประสานงานการจัดการศึกษาเด็กต่างด้าวในอำเภอแม่สอด ซึ่งมองว่าศูนย์การเรียนรู้เด็กข้ามชาติเป็นพันธมิตรในการให้การศึกษาแก่เด็กข้ามชาติ

เมื่อไม่นานมานี้ องค์กรระหว่างประเทศ เช่น องค์กรช่วยเหลือเด็กประจำประเทศไทย (Save the Children) และมูลนิธิศุภนิมิตแห่งประเทศไทย (World Vision) ได้เริ่มทำงานร่วมกับหน่วยงานและสถาบันการศึกษาท้องถิ่นในจังหวัดระนองในการส่งเสริมการจัดการศึกษาแก่เด็กข้ามชาติและการช่วยเหลือให้เด็กข้ามชาติและเด็กไร้สัญชาติได้เข้าเรียนในโรงเรียน โดยองค์กรช่วยเหลือเด็กประจำประเทศไทย ประเมินว่ามีเด็กข้ามชาติประมาณ 7,000 คนในจังหวัดระนอง รวมทั้งได้ดำเนินการศึกษาเกี่ยวกับเด็กเหล่านี้ ซึ่งยังไม่ได้เข้าเรียนในโรงเรียนด้วย⁶⁰

รายงานการศึกษาล่าสุดฉบับหนึ่ง⁶¹ ระบุว่า มีเด็กข้ามชาติกว่า 2,400 คนเรียนอยู่ในศูนย์การเรียนรู้เด็กข้ามชาติ และอีก 900 คนเรียนอยู่ในโรงเรียนรัฐบาลในจังหวัดระนอง รายงานดังกล่าวพบว่า แรงงานข้ามชาติมีแนวโน้มจะส่งลูกหลานเข้าเรียนในศูนย์การเรียนรู้เด็กข้ามชาติมากกว่า แม้ว่าจะต้องเสียค่าเล่าเรียน โดยเหตุผลหลักคือความต้องการให้ลูกได้เรียนภาษาและวัฒนธรรมพม่าในศูนย์การเรียนรู้เหล่านั้น เหตุผลอื่น ๆ ได้แก่ ระยะทางที่ไม่ไกลระหว่างศูนย์การเรียนรู้กับบ้าน และศูนย์การเรียนรู้บางแห่งมีความตกลงกับโรงเรียนในประเทศเมียนมาที่จะให้นักเรียนที่สำเร็จการศึกษากลับไปเรียนต่อในเมียนมาด้วย ในทางกลับกัน พ่อแม่ที่มีแผนจะตั้งรกรากในประเทศไทย จะต้องการให้ลูกหลานเรียนภาษาไทย จึงมีแนวโน้มจะส่งเข้าเรียนในโรงเรียนรัฐบาลมากกว่า

60 การสัมภาษณ์คุณวัชร อินทรสมบัติ เจ้าหน้าที่โครงการ REACT องค์กรช่วยเหลือเด็กประจำประเทศไทย เมื่อวันที่ 31 มกราคม 2562

61 Titiporn Tuangratananon et al., "Education Policy for Migrant Children in Thailand and How It Really Happens; A Case Study of Ranong Province, Thailand," *International Journal of Environmental Research and Public Health*, vol. 16, no. 3 (2019), <https://www.mdpi.com/1660-4601/16/3/430/html>

กรอบที่ 4

การสอณาษาไทยสำหรัเด็กที่ไ้ภาษาไทยเป็นภาษาที่ 2

เมื่อปี 2561 มหาวิทยาลัยมหิดล มูลนิธิภาษาศาสตร์ประยุกต์ และองค์การช่วยเหลือเด็กประจำประเทศไทย ได้ดำเนินโครงการฝึกอบรมและจัดหาสื่อการสอนภาษาไทยสำหรับเด็กที่ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาที่ 2 แก่โรงเรียนรัฐบาลและศูนย์การเรียนรู้เด็กข้ามชาติที่ผ่านการคัดเลือกในจังหวัดระนองและจังหวัดตาก ซึ่งเป็นการพัฒนาวิธีการและสื่อการสอนบนพื้นฐานของหลักการและแนวปฏิบัติที่ดีในการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ⁶²

สื่อการสอนบางอย่างในโครงการดังกล่าวเป็นสื่อการสอนจากโครงการจัดการศึกษาแบบทวิ-พหุภาษา (ภาษาไทย-มลายูถิ่น)

(Patani Malay-Thai Multilingual Education) ในจังหวัดชายแดนภาคใต้⁶³ ซึ่งเป็นการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาที่ใช้ภาษาถิ่นในการเรียนการสอนในระดับอนุบาลจนถึงระดับประถมศึกษาปีที่ 6 ตามมาตรฐานของกระทรวงศึกษาธิการ โดยได้รับการสนับสนุนเงินทุนจากยูนิเซฟ หลักสูตรดังกล่าวถูกนำมาใช้ในโรงเรียนนาร่องในระหว่างปี 2550-2559 โดยผลลัพธ์ที่ได้เป็นหลักฐานยืนยันว่า เด็กจะเรียนรู้ได้ดีที่สุดเมื่อมีโอกาสได้เรียนในภาษาแม่ของตัวเองในระดับประถมศึกษาตอนต้น โดยจะเป็นพื้นฐานการเรียนรู้ที่เข้มแข็งสำหรับการเรียนภาษาและวิชาอื่น ๆ ต่อไป⁶⁴

© UNICEF Thailand/2019/Phongsathorn

โรงเรียนที่ให้สั้ภาษาณ์สองแห่งในจังหวัดระนอง ได้แก่โรงเรียนระนองพัฒนามิตรภาพที่ 60 และโรงเรียนบ้านปากน้ำ เป็นโรงเรียนนาร่องภายใต้โครงการสอนภาษาไทยสำหรับเด็กที่ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาที่ 2 โดยครูของทั้งสองโรงเรียนยืนยันว่า สื่อที่ใช้ในการฝึกอบรมเป็นประโยชน์ต่อการสอนภาษาไทยแก่เด็กข้ามชาติ อย่างไรก็ตาม ยังไม่มีการประเมินประสิทธิผลของสื่อการสอนดังกล่าวอย่างเป็นทางการ

ครูในโรงเรียนทั้งสองแห่งกล่าวว่า ก่อนหน้านี้ พวกเขาต้องค้นหาแบบฝึกหัดจากอินเทอร์เน็ตให้เด็กข้ามชาติใช้

ในการฝึกอ่านและเขียน มันเป็นการลองผิดลองถูก เพราะบางแบบฝึกหัดก็เป็นประโยชน์ และบางแบบฝึกหัดก็ไม่เป็นประโยชน์ แต่ปัจจุบัน ครูเหล่านี้มีสื่อการสอนดังกล่าวเป็นเครื่องมือ ซึ่งมีทั้งแหล่งข้อมูลสำหรับผู้สอน และสื่อการเรียนรู้สำหรับนักเรียนตั้งระดับอนุบาลไปจนถึงระดับประถมศึกษาปีที่ 3

โดยที่ครูที่เข้าร่วมโครงการเห็นประโยชน์ของโอกาสที่จะได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์กับครูคนอื่นในระหว่างการฝึกอบรม การสอนภาษาไทยสำหรับเด็กที่ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาที่ 2 มหาวิทยาลัยมหิดลจึงมีแผนที่จะจัดตั้งกลุ่มไลน์ของครูที่ผ่านการฝึกอบรมแล้ว เพื่อให้ครูเหล่านี้ได้มีเครือข่ายในการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ระหว่างกันต่อไป

62 Kirk Person, Director of External Relations, SIL International, “UNICEF’s Migrant Education Case Study Publication –Request for Comments” อีเมลถึงองค์การยูนิเซฟ ประเทศไทย เมื่อวันที่ 21 พฤษภาคม 2562

63 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้แก่ จังหวัดนราธิวาส ปัตตานี พัทลุง สตูล สงขลา ตรัง และยะลา

64 UNICEF, *Bridge to a Brighter Tomorrow: The Patani Malay-Thai Multilingual Education Programme* (Bangkok, 2018), <https://www.unicef.org/thailand/sites/unicef.org.thailand/files/2018-09/unicef%20Bridge%20to%20Brighter%20Edu-EN-low%20Res.pdf>

3.6 จังหวัดตราด

แรงงานข้ามชาติในจังหวัดตราดส่วนใหญ่เป็นชาวกัมพูชา แต่ความท้าทายของโรงเรียนในการจัดการศึกษาแก่เด็กข้ามชาติก็ไม่แตกต่างจากโรงเรียนที่มีนักเรียนเป็นชาวเมียนมา จังหวัดตราดมีนักเรียนในโรงเรียนรัฐบาลประมาณ 17,000 คน ในจำนวนนี้ 2,435 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 14 เป็นนักเรียนข้ามชาติและนักเรียนไร้สัญชาติ โดยกว่าร้อยละ 75 เป็นชาวกัมพูชา⁶⁵ โรงเรียนที่เป็นกรณีศึกษาตั้งอยู่ในอำเภอคลองใหญ่ ซึ่งมีพรมแดนติดกับจังหวัดเกาะกงของประเทศกัมพูชา และมีนักเรียนส่วนใหญ่เป็นชาวกัมพูชา

หน่วยงานท้องถิ่นในจังหวัดตราด รวมทั้งหน่วยงานด้านการศึกษา มีโอกาสได้ประชุมร่วมกับเจ้าหน้าที่ของประเทศกัมพูชาอย่างสม่ำเสมอเกี่ยวกับแรงงานชาวกัมพูชาในจังหวัดตราด นอกจากนี้ ครูที่ให้สัมภาษณ์ยังระบุว่า มีการแลกเปลี่ยนการเยือนระหว่างโรงเรียนในไทยกับโรงเรียนในกัมพูชาอยู่เสมอ อย่างไรก็ตาม ความร่วมมือระหว่างไทยกับกัมพูชาในด้านการศึกษายังมีจำกัด เนื่องจากการจัดการศึกษาแก่เด็กกัมพูชาในไทยยังเป็นประเด็นละเอียดอ่อน ซึ่งอาจถูกมองว่าเป็นการตั้งประชากรที่มีผลผลิตภาพในอนาคตไปจากกัมพูชา

กรณีศึกษาที่ 8: โรงเรียนบ้านหาดเล็ก อำเภอคลองใหญ่

ระดับ: อนุบาลและประถมศึกษา

จำนวนนักเรียน: ประมาณ 150 คน (ร้อยละ 93 เป็นเด็กข้ามชาติ)

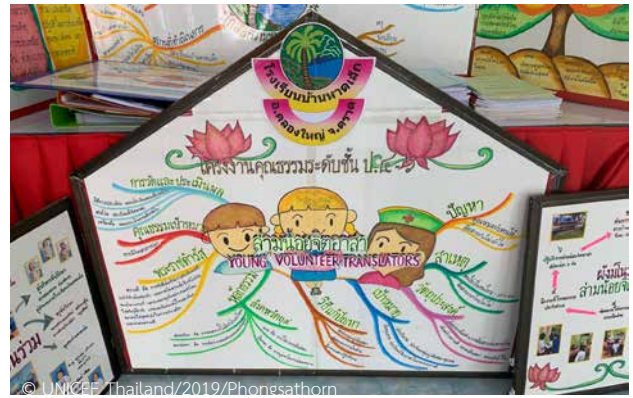
จำนวนครู: 10 คน

บริบท

โรงเรียนบ้านหาดเล็กตั้งอยู่ไม่ไกลจากชายแดนไทย-กัมพูชา โดยใช้เวลาเดินทางเพียงแค่สิบนาที โรงเรียนมีนักเรียนส่วนใหญ่เป็นชาวกัมพูชา (140 คน คิดเป็นมากกว่าร้อยละ 90) โดยมีนักเรียนไทยเพียงประมาณ 10 คน นักเรียนบางคนเดินทางข้ามพรมแดนจากกัมพูชาเข้ามาเรียนทุกวันพร้อมกับพ่อแม่หรือผู้ปกครองซึ่งเข้ามาทำงานในจังหวัดตราดและกลับกัมพูชาในตอนเย็น โดยทั่วไป แรงงานข้ามชาติเหล่านี้ทำงานในอุตสาหกรรมประมงและการแปรรูปอาหารทะเล หรือเป็นแรงงานในท่าเรือ แรงงานก่อสร้าง คนทำงานบ้าน และแรงงานในร้านค้า

⁶⁵ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 10 มิถุนายน 2561

นักเรียนบางคนข้ามพรมแดนเข้ามาพร้อมกับพ่อแม่ด้วยการเดินหรือขี่จักรยาน สำหรับคนที่ใช้รถจักรยานยนต์รับจ้าง พวกเขาต้องจ่ายค่าโดยสารประมาณ 20-30 บาทต่อเที่ยว ทั้งนี้ โรงเรียนกำลังประสบภาวะจำนวนนักเรียนกัมพูชาเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เนื่องจากพ่อแม่ชาวกัมพูชาเห็นประโยชน์จากการส่งลูกของตัวเองเข้ามาเรียนในโรงเรียนในไทย เพราะเด็กจะพูดได้สามภาษา (ไทย เขมร และอังกฤษ) ซึ่งจะทำให้มีโอกาสได้งานดี ๆ ทำในอนาคต โดยเฉพาะในภาคการท่องเที่ยวและบริการสุขภาพ นอกจากนี้ พ่อแม่ชาวกัมพูชาก็หลายคนยังส่งลูกของตัวเองไปเรียนในโรงเรียนกวดวิชาเอกชนหลังโรงเรียนเลิกด้วยเพื่อเรียนภาษาเขมร โดยต้องเสียค่าเรียนประมาณ 300 บาทต่อเดือน

ความสำเร็จ

มีการส่งเสริมการเรียนสามภาษา ได้แก่ ไทย เขมร และอังกฤษ

ถึงแม้โรงเรียนจะไม่มีครูชาวกัมพูชา ครูไทยบางคนก็พูดภาษาเขมรขั้นพื้นฐานได้ เพราะครูจะได้เรียนหลักสูตรภาษาเขมรซึ่งจัดโดยอำเภอคลองใหญ่ปีละครั้ง นอกจากนี้ โรงเรียนยังมีโครงการให้นักเรียนกัมพูชาที่เป็นเด็กโตสอนภาษาและวัฒนธรรมเขมรแก่ครูและนักเรียนไทยหลังเลิกเรียนด้วย

แนวปฏิบัติที่ดีและบทเรียนที่ได้รับ

มีการส่งเสริมการพัฒนาทักษะวิชาชีพตั้งแต่ระดับประถมศึกษาเพื่อจัดการศึกษาสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน

เพื่อปรับปรุงหลักสูตรของโรงเรียนให้สอดคล้องกับความต้องการ โรงเรียนได้จัดการเรียนทักษะวิชาชีพแก่นักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 4-6 ได้แก่ การทำผม การนวด และการเสริมความงาม โดยผ่านความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยในจังหวัดตราด

โรงเรียนได้ดำเนินโครงการหนึ่งโรงเรียน หนึ่งอาชีพ หนึ่งผลิตภัณฑ์ ของรัฐบาล ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมการสอนทักษะวิชาชีพในโรงเรียนทั่วประเทศ โดยผลิตภัณฑ์ของโรงเรียนคือกล้วย ซึ่งได้รับบริจาคจากพ่อค้าแม่ค้าในตลาดใกล้โรงเรียน โดยโรงเรียนนำมาสอนให้นักเรียนรู้จักวิธีการผลิตผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย เช่น กล้วยอบแห้ง แยมกล้วย เค้กกล้วยหอม เป็นต้น

การเยี่ยมนักเรียนตามบ้านทำให้อัตราการออกจากโรงเรียนกลางคันลดลงและช่วยปรับปรุงความเป็นอยู่ของนักเรียน

ตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ ครูโรงเรียนบ้านหาดเล็กจะไปเยี่ยมนักเรียนทุกคนที่บ้านภาคเรียนละหนึ่งครั้ง (รวมทั้งนักเรียนที่บ้านอยู่ในประเทศกัมพูชาด้วย) เพื่อทำความเข้าใจสภาพความเป็นอยู่และความต้องการของนักเรียน รวมทั้งพูดคุยกับพ่อแม่เกี่ยวกับความสำคัญของการศึกษาและความต้องการในการศึกษา ครูระบุว่า การไปเยี่ยมนักเรียนที่บ้านทำให้อัตราการออกจากโรงเรียนกลางคันลดลงอย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนี้ ยังมีการพูดคุยเกี่ยวกับประเด็นด้านสุขภาพและสุขอนามัยด้วย โดยครูพบว่า ทำให้เกิดการปรับปรุงเรื่องความสะอาดของบ้านและชุมชนที่นักเรียนอยู่

ความท้าทาย

การสื่อสารกับนักเรียนกัมพูชาและพ่อแม่ยังคงเป็นความท้าทาย

ครูมักจะขอให้นักเรียนซึ่งเป็นเด็กโตที่พูดได้สองภาษาช่วยเป็นล่ามให้ นอกจากนี้ โรงเรียนยังได้สร้างกลุ่มไลน์ผู้ปกครองของนักเรียนแต่ละห้องบนพื้นฐานความสมัครใจของผู้ปกครองแต่ละคน เพื่ออำนวยความสะดวกในการสื่อสารกับพ่อแม่ของนักเรียนด้วย

“ปีแรกของนักเรียนข้ามชาติเป็นปีที่มีความท้าทายมากที่สุด เนื่องจากยังมีช่องว่างในการสื่อสาร แต่เมื่อเวลาผ่านไป พ่อแม่ของนักเรียนจะมีส่วนร่วมมากขึ้นในกิจกรรมของโรงเรียน โดยบางคนถึงกับอาสาที่จะช่วยทาสีโรงเรียนและปลูกต้นไม้ในโรงเรียน”

~ ครูโรงเรียนบ้านหาดเล็ก

4

แนวปฏิบัติที่ดีและการถอดบทเรียน

เนื้อหาในบทนี้เป็นสรุปและวิเคราะห์แนวปฏิบัติที่ดีและการถอดบทเรียนจากกรณีศึกษาต่าง ๆ ข้างต้น ซึ่งประสบความสำเร็จและสมควรนำไปเป็นแบบอย่างและขยายผลในโรงเรียนอื่น ๆ องค์ประกอบของความสำเร็จในการจัดการศึกษาแก่เด็กข้ามชาติมีห้าประการ ได้แก่ การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการวางแผนและการนำนโยบายไปปฏิบัติ การมีผู้นำที่เข้มแข็ง แรงจูงใจ และความสามารถในการให้การสนับสนุนแก่เด็กข้ามชาติ การใช้กลยุทธ์การเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ การปรับปรุงการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน และการมีส่วนร่วมของชุมชนและพ่อแม่/ผู้ปกครองของเด็กข้ามชาติ

4.1 การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการวางแผนและการนำนโยบายไปปฏิบัติ

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 และศูนย์ประสานงานการจัดการศึกษาเด็กต่างด้าวเป็นต้นแบบของแนวทางการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ซึ่งหน่วยงานด้านการศึกษาระดับท้องถิ่นอื่นสามารถนำไปเป็นแบบอย่างได้ (ดูกรอบที่ 2) ศูนย์ประสานงานการจัดการศึกษาเด็กต่างด้าวถูกจัดตั้งขึ้นเพื่อส่งเสริมความร่วมมือระหว่างผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาแก่เด็กข้ามชาติ ได้แก่ โรงเรียน ศูนย์การเรียนรู้เด็กข้ามชาติ กระทรวงศึกษาธิการ องค์กรเอกชน และองค์กรอื่น ๆ รวมทั้งเพื่อสนับสนุนการแบ่งปันความรู้และเสริมสร้างความสามารถของโรงเรียนและศูนย์การเรียนรู้เด็กข้ามชาติแต่ละแห่ง นอกจากนี้ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 ยังส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาคส่วนที่เกี่ยวข้องด้วยการจัดการประชุมระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งด้านการศึกษา สาธารณสุข แรงงาน และความมั่นคง เพื่อหารือประเด็นแรงงานข้ามชาติอยู่เสมอ โดยภาคเอกชนและองค์กรเอกชนได้รับเชิญให้เข้าร่วมการประชุมด้วย ทั้งนี้ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาครได้ใช้แนวทางเดียวกัน โดยมีการจัดการประชุมผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเป็นประจำทุกเดือนเพื่อหารือประเด็นต่าง ๆ เกี่ยวกับแรงงานข้ามชาติ

ความร่วมมือกับองค์กรเอกชน เช่น มูลนิธิเพื่อเยาวชนชนบท และมูลนิธิเครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงาน มีความสำคัญ เพราะองค์กรเหล่านี้มีบทบาทสำคัญในการเชื่อมต่อกับชุมชนแรงงานข้ามชาติและการทำความเข้าใจความต้องการที่แตกต่างของแต่ละกลุ่ม (ดูบทที่ 3.1) แนวทางในการจัดการศึกษาแก่เด็กข้ามชาติขององค์กรเอกชนเหล่านี้ยึดการมีส่วนร่วมของชุมชนแรงงานข้ามชาติ โรงเรียน หน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชน ซึ่งเป็นแบบอย่างให้องค์กรภาครัฐและองค์กรเอกชนอื่น ๆ ปฏิบัติตามได้ โดยองค์กรเอกชนเหล่านี้มีส่วนช่วยในการเข้าถึงชุมชนแรงงานข้ามชาติ การสื่อสารกับพ่อแม่ของนักเรียนข้ามชาติ การสื่อสารกับนายจ้าง และการให้การสนับสนุนเด็กข้ามชาติในการเข้าเรียนในระบบโรงเรียน

อีกหนึ่งพันธมิตรที่สำคัญคือภาคเอกชน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้ประกอบการที่จ้างแรงงานข้ามชาติจำนวนมาก ในการสัมภาษณ์บางโรงเรียนเล่าว่า นายจ้างมีความกระตือรือร้นที่จะช่วยให้ลูกหลานของแรงงานข้ามชาติได้เข้าเรียนในโรงเรียน รวมทั้งมีส่วนร่วมในการประชุมระหว่างครูกับผู้ปกครองด้วยตัวเอง นอกจากนี้ บริษัทเอกชนหลายแห่งได้ดำเนินโครงการความรับผิดชอบต่อสังคม ด้วยการบริจาคเงินทุน การมอบทุนการศึกษาและอุปกรณ์การเรียนแก่โรงเรียน และการร่วมจัดการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพและให้โอกาสนักเรียนได้ฝึกงาน ดังนั้น การสร้างความตระหนักรู้และการมีส่วนร่วมของภาคเอกชน โดยเฉพาะผู้ประกอบการที่จ้างแรงงานข้ามชาติ จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการส่งเสริมการศึกษาของเด็กข้ามชาติในประเทศไทย

การที่เด็กได้เข้าเรียนในโรงเรียนทำให้พ่อแม่ที่เป็นแรงงานต่างด้าวไม่ต้องกังวล และมีแรงจูงใจและผลิตภาพในการทำงานเพิ่มขึ้น บทสรุปดังกล่าวได้มาจากโครงการความร่วมมือระหว่างองค์การยูนิเซฟกับมูลนิธิเครือข่ายพัฒนาบ้านเด็กในการจัดทำรายงานเกี่ยวกับบริษัทก่อสร้างที่จ้างแรงงานข้ามชาติ สำหรับบริษัทเหล่านี้ การสนับสนุนให้ลูกหลานของแรงงานข้ามชาติได้เข้าถึงบริการด้านสุขภาพ การศึกษา และการปกป้องคุ้มครองเด็ก เป็นประโยชน์ต่อธุรกิจของบริษัทและห่วงโซ่อุปทาน เช่น บริษัทพัฒนาอสังหาริมทรัพย์แห่งหนึ่งระบุว่า การสนับสนุนลูกหลานของแรงงานข้ามชาติที่ทำงานให้ผู้รับเหมาของบริษัท ช่วยสร้างคุณค่าให้แบรนด์ของบริษัท ช่วยรักษาพนักงานและเพิ่มผลิตภาพในการทำงาน รวมทั้งช่วยลดอัตราการขาดงานและอุบัติเหตุในสถานที่ทำงาน⁶⁶

66 UNICEF, *Building Futures in Thailand: Support to Children Living in Construction Site Camps* (Bangkok, 2018), <https://www.unicef.org/thailand/media/586/file> รายงานดังกล่าวรวบรวมผลการศึกษามูลนิธิเครือข่ายพัฒนาบ้านเด็กระหว่างปี 2560-2561 ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของโครงการความร่วมมือระหว่างองค์การยูนิเซฟ ประเทศไทยกับมูลนิธิเครือข่ายพัฒนาบ้านเด็ก เพื่อสนับสนุนเด็กข้ามชาติที่อาศัยอยู่ในที่พักคนงานในโครงการก่อสร้าง รายงานดังกล่าวนำเสนอกรอบปฏิบัติการเชิงใหม่ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรมที่ปฏิบัติได้ทันที 12 ข้อ เพื่อให้เกิดการปรับปรุงที่ตอบสนองความต้องการของเด็ก ปัจจุบัน องค์การยูนิเซฟ ประเทศไทย และมูลนิธิเครือข่ายพัฒนาบ้านเด็กมีแผนจะขยายกรอบปฏิบัติการเชิงใหม่เข้ามาในกรุงเทพฯ โดยมีบริษัทพัฒนาอสังหาริมทรัพย์และก่อสร้างเป็นกลุ่มเป้าหมาย เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของบริษัทเหล่านี้ในการปฏิบัติตามกรอบปฏิบัติการเชิงใหม่ที่พนักงานของบริษัท เพื่อทดสอบและแสดงให้เห็นว่าแนวทางดังกล่าวสามารถนำไปปรับใช้และต่อยอดได้ และเป็นการสร้างบรรทัดฐานใหม่ในการปรับปรุงความเป็นอยู่ของเด็กทุกคนที่อาศัยอยู่ในที่พักคนงานในโครงการก่อสร้างทั่วประเทศ

© UNICEF Thailand/2019/Waropas

4.2 การมีผู้นำที่เข้มแข็ง แรงจูงใจ และความสามารถในการให้การสนับสนุนแก่เด็กข้ามชาติ

ภาวะผู้นำที่เข้มแข็งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดความสำเร็จในการบริหารจัดการงบประมาณของโรงเรียน เงินอุดหนุน และกองทุนต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนเด็กข้ามชาติและเด็กไร้สัญชาติ ภาวะผู้นำที่เข้มแข็งเริ่มตั้งแต่การสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกันในกลุ่มคณะกรรมการบริหารโรงเรียนและครูในการให้การศึกษาแก่เด็กทุกคน ซึ่งรวมถึงเด็กข้ามชาติและเด็กไร้สัญชาติ ทั้งนี้ ผู้ให้สัมภาษณ์ชี้ให้เห็นความสำคัญของความเป็นหุ้นส่วนระหว่างภาครัฐ องค์กรเอกชน และภาคเอกชน รวมทั้งการมีกลยุทธ์เพื่อความยั่งยืนในการรักษาและต่อยอดความร่วมมือเพื่อการบรรลุวิสัยทัศน์ดังกล่าว

© UNICEF Thailand/2019/Waropas

โรงเรียนมีบทบาทสำคัญในการเพิ่มการเข้าถึงการศึกษาของเด็กข้ามชาติโดยผ่านการสร้างความตระหนักรู้และการเข้าถึงชุมชนในเขตชนบท ครูบางคนถือใบสมัครเรียนเข้าไปในชุมชนเพื่อรับสมัครนักเรียนก่อนที่จะเปิดภาคเรียน ในเขตเมือง การชวนป้ายประกาศในภาษาต่าง ๆ ด้านหน้าโรงเรียน รวมทั้งบนรถสองแถวหรือรถโดยสาร โดยบอกวันรับสมัครเข้าเรียน เป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพในการสร้างความตระหนักรู้ให้เกิดขึ้น ทั้งนี้ การสมัครเข้าเรียนในโรงเรียนในเวลาที่กำหนดจะมีผลต่อการขอรับเงินอุดหนุนรายหัวจากรัฐบาล และช่วยลดภาระค่าใช้จ่ายของโรงเรียน

บางโรงเรียนอาจยังต้องการคำแนะนำในการรับเด็กข้ามชาติและไร้สัญชาติเข้าเรียน และวิธีการขอรับเงินอุดหนุนจากกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา การสรุปคู่มือและแนวปฏิบัติสำหรับการจัดการ

ศึกษาแก่บุคคลที่ไม่มีหลักฐานทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทยของกระทรวงศึกษาธิการเป็นเอกสารหนึ่งหน้าและการจัดทำใบสมัครเรียนสำหรับเด็กข้ามชาติและไร้สัญชาติให้ทุกโรงเรียนใช้เป็นมาตรฐานเดียวกันของจังหวัดสมุทรสาครเป็นแนวปฏิบัติที่ดีที่หน่วยงานท้องถิ่นอื่นนำไปปรับใช้ได้

ยังมีอุปสรรคอีกมากมายที่ขัดขวางไม่ให้นักเรียนเข้าเรียนในโรงเรียน โดยบางกรณีอาจเกิดจากสถานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว ดังนั้น โรงเรียนจึงได้ใช้เงินจากกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษาในลักษณะต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมให้เด็กเข้าเรียนในโรงเรียนและลดภาระทางการเงินของครอบครัว เช่น หลายโรงเรียนได้ใช้เงินจากกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษาในการจัดหาหนังสือส่งนักเรียนระหว่างบ้านกับโรงเรียน การจัดหาอาหารกลางวันสำหรับนักเรียนในระดับมัธยมศึกษา หรือการอุดหนุนค่าชุดนักเรียน ค่าถุงเท้า ค่ารองเท้า ค่ากระเป๋านักเรียน และค่าชุดพลศึกษาและลูกเสือ

4.3 การใช้กลยุทธ์การเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ

การเหมาว่าเด็กข้ามชาติทุกคนมีผลการเรียนไม่ดีคือความเข้าใจที่ผิด โรงเรียนที่ให้สัมภาษณ์ระบุว่า เมื่อนักเรียนข้ามชาติก้าวข้ามอุปสรรคในการเรียนรู้ภาษาไทยได้แล้ว พวกเขาจะมีความสามารถในการเรียนไม่แตกต่างจากนักเรียนไทย

โรงเรียนต่าง ๆ ใช้วิธีการที่หลากหลายในการสอนภาษาไทยแก่เด็กข้ามชาติ บางโรงเรียนเชื่อว่า การให้นักเรียนข้ามชาติเริ่มเรียนในระดับอนุบาลหรือประถมศึกษาปีที่ 1 โดยเรียนร่วมกับนักเรียนปกติ คือแนวทางที่มีประสิทธิผลที่สุดในการเรียนรู้ภาษาไทย อย่างไรก็ตาม ยังไม่มีการศึกษาหรือการประเมินเพื่อยืนยันประสิทธิผลของแนวทางดังกล่าว ในขณะที่บางโรงเรียนลงทุนจัดตั้งห้องเรียนให้เด็กข้ามชาติได้เรียนรู้ภาษาไทยเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนเข้าสู่ชั้นเรียนปกติ

การสอนภาษาไทยเพื่อเตรียมความพร้อมให้เด็กข้ามชาติก่อนเข้าสู่ชั้นเรียนปกติ จะมีค่าใช้จ่ายระหว่าง 5,000 ถึง 7,000 บาทต่อคนต่อปี โดยรวมค่าเดินทางด้วย⁶⁷

ครูและผู้อำนวยการโรงเรียนส่วนใหญ่เห็นว่า โรงเรียนควรมีครูที่พูดภาษาของเด็กข้ามชาติได้เพื่อลดอุปสรรคในการสื่อสารกับทั้งนักเรียนและพ่อแม่/ผู้ปกครอง โดยต้องจ้างครูผู้ช่วยด้านภาษาและจัดการฝึกอบรมเพื่อให้ครูและครูผู้ช่วยทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ เงินเดือนของครูอัตราจ้างหรือครูผู้ช่วยมีตั้งแต่ 3,500 บาทถึง 5,000 บาทต่อเดือนสำหรับการทำงานแบบไม่เต็มเวลา และ 9,000 บาทถึง 11,000 บาทต่อเดือนสำหรับการทำงานแบบเต็มเวลา⁶⁸

โรงเรียนต่าง ๆ ใช้วิธีการที่หลากหลายในการสอนภาษาไทยแก่เด็กข้ามชาติ เช่น การจับคู่กับนักเรียนข้ามชาติกับนักเรียนไทย การใช้การ์ดคุณและวิดีโอสั้น ๆ ที่เป็นภาษาไทยเพื่อดึงความสนใจ การซื้อสิ่งของและกิจกรรมในชีวิตประจำวันให้นักเรียนพูดตามเป็นภาษาไทย การติดตามคำศัพท์เป็นภาษาต่าง ๆ ไว้บนผนัง และการมอบหมายตำแหน่งหัวหน้าห้องให้นักเรียนข้ามชาติที่มีอายุมากกว่านักเรียนคนอื่น ๆ ในห้อง เป็นต้น

การศึกษาวิจัยในประเทศไทยเพื่อประเมินประสิทธิผลของกลยุทธ์ต่าง ๆ ในการเรียนการสอนนักเรียนข้ามชาติยังคงมีจำกัด อย่างไรก็ตาม การศึกษาที่มีเป็นจำนวนมากในต่างประเทศแสดงให้เห็นว่านักเรียนข้ามชาติที่ได้รับการศึกษาบางส่วนเป็นภาษาแม่ของตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการพัฒนาทักษะด้านภาษา จะมีผลการเรียนดีกว่านักเรียนข้ามชาติที่เรียนรวมในชั้นเรียนปกติ⁶⁹ นอกจากนี้ การให้ความสำคัญกับภาษาแม่ของนักเรียนข้ามชาติยังแสดงให้เห็นถึงการยอมรับอัตลักษณ์ที่แตกต่างและหลากหลายด้วย

ครูที่ได้รับการฝึกอบรมและใช้สื่อการสอนภาษาไทยสำหรับเด็กที่ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาที่ 2 แสดงความคิดเห็นว่าการฝึกอบรมและสื่อการสอนดังกล่าวเป็นประโยชน์ในการสอนเด็กข้ามชาติ (ดูกรอบที่ 4) ครูส่วนใหญ่เห็นคุณค่าของโอกาสที่จะได้พูดคุยทั้งต่อหน้าหรือผ่านช่องทางออนไลน์เพื่อแบ่งปันประสบการณ์และสื่อการสอนระหว่างกัน ทั้งนี้ ครูส่วนใหญ่ต้องการให้มีการฝึกอบรมวิธีการสอนในชั้นเรียนที่ประกอบด้วยวัฒนธรรมและระดับอายุที่หลากหลายด้วย เนื่องจากในปัจจุบัน แต่ละคนยังใช้วิธีการลองผิดลองถูกอยู่

โรงเรียนและครูมีบทบาทหลักในการปรับปรุงสุขภาพของเด็ก ความเป็นอยู่ของครอบครัว และสภาพแวดล้อมในชุมชน ครูส่วนใหญ่ที่ให้สัมภาษณ์ระบุว่า พวกเขาต้องสร้างความตระหนักรู้ด้านสุขภาพ สุขอนามัย และการรักษาความสะอาดแก่นักเรียนและครอบครัว แต่ครูส่วนใหญ่ต้องเรียนรู้ว่าแนวทางใดที่ได้ผลด้วยการลงมือปฏิบัติ ดังนั้น การจัดให้มีการฝึกอบรมสำหรับครูและการมีสื่อเพื่อสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวจึงน่าจะเป็นประโยชน์

67 ตัวเลขดังกล่าวมาจากประมาณการค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานของศูนย์เตรียมความพร้อมเด็กของโรงเรียนวัดศรีสุทธาราม (ดูกรณีศึกษาที่ 3) และของมูลนิธิเพื่อเยาวชนชนบทในการจัดชั้นเรียนเตรียมความพร้อมสำหรับเด็กข้ามชาติ (ดูบทที่ 3.1) ค่าใช้จ่าย 5,000 บาทมาจากประมาณการค่าดำเนินงานของศูนย์เตรียมความพร้อมเด็กจำนวน 2,000 บาทต่อคนต่อปี บวกกับค่าเดินทาง 250 บาทต่อคนต่อปี และตัวเลข 7,000 บาทเป็นประมาณการของมูลนิธิเพื่อเยาวชนชนบท

68 ช่วงเงินเดือนดังกล่าวมาจากประมาณการของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 ในการประชุมกลุ่มเล็กซึ่งจัดโดยองค์การยูนิเซฟ ประเทศไทย เมื่อวันที่ 22 มิถุนายน 2562

69 Kirk Person, Director of External Relations, SIL International, “UNICEF’s Migrant Education Case Study Publication –Request for Comments” อิมล์ถึงองค์การยูนิเซฟ ประเทศไทย เมื่อวันที่ 21 พฤษภาคม 2562

© UNICEF Thailand/2019/Keenapan

4.4 การปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน

หลายโรงเรียนที่ให้สัมภาษณ์แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับความจำเป็นที่ต้องปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน และย้ำความสำคัญของการพัฒนาทักษะการดำรงชีวิตและทักษะด้านวิชาชีพตั้งแต่ระดับประถมศึกษา เพราะมีนักเรียนจำนวนมากที่เป็นเด็กโต โรงเรียนหลายแห่งพยายามที่จะปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียนโดยการจัดกิจกรรมฝึกทักษะวิชาชีพ เช่น การพัฒนาทักษะด้านหัตถกรรม การประกอบอาหารและการทำขนม การเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์ และการรักษาสุขภาพและการเสริมความงาม โดยหนึ่งในโรงเรียนที่ให้สัมภาษณ์ได้ดำเนินโครงการหนึ่งโรงเรียน หนึ่งอาชีพ หนึ่งผลิตภัณฑ์ ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมการอบรมวิชาชีพในโรงเรียนต่าง ๆ ทั่วประเทศ (ดูบทที่ 3.6)

ความร่วมมือกับภาคธุรกิจ องค์กรเอกชน และสถาบันอุดมศึกษา รวมทั้งวิทยาลัยอาชีวศึกษาในท้องถิ่น เป็นการเปิดประตูโอกาสให้นักเรียน โดยอาจเป็นการเชิญวิทยากรมาแบ่งปันประสบการณ์เกี่ยวกับอาชีพต่าง ๆ การมอบทุนการศึกษาแก่นักเรียน และการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ฝึกงานหรือฝึกอาชีพ นอกจากนี้ โรงเรียนบางแห่งยังทำงานร่วมกับหน่วยงานด้านการศึกษาท้องถิ่น โดยได้รับการสนับสนุนจากองค์กรเอกชนและองค์กรระหว่างประเทศต่าง ๆ ในการอำนวยความสะดวกให้นักเรียนที่มีสิทธิได้มีเอกสารประจำตัว ซึ่งจะช่วยให้มีโอกาสในการทำงานให้กว้างขวางขึ้น

การจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนทำให้โรงเรียนกระตือรือร้นที่จะเปิดรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมและภาษามากขึ้น และมีความสนใจเพิ่มขึ้นในกลุ่มนักเรียน พ่อแม่ และครูที่จะเรียนภาษาของประเทศในอาเซียน ความหลากหลายทางวัฒนธรรมภายในโรงเรียนทำให้เกิดความสนใจเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ในโครงการพลเมืองโลกศึกษา (ดูกรอบที่ 3) ซึ่งประสบความสำเร็จในโรงเรียนนาร่องห้าแห่ง โดยโรงเรียนที่มีขนาดใหญ่และทรัพยากรพร้อมกว่า จะมีการสอนภาษาของนักเรียนข้ามชาติ เช่น พม่า เขมร และเวียดนาม รวมอยู่ในหลักสูตรด้วย นอกจากนี้ ในหลายโรงเรียนที่ให้สัมภาษณ์ ยังมีกิจกรรมที่แสดงให้เห็นการยอมรับภาษา เชื้อชาติ และอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของนักเรียนข้ามชาติ เช่น การถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับประเพณี ภาษา และงานหัตถกรรมของเชื้อชาติต่าง ๆ โดยนักเรียนข้ามชาติ การริเริ่มให้มีหนึ่งวันในแต่ละสัปดาห์ที่นักเรียนสามารถแต่งชุดประจำชาติมาโรงเรียนได้ และการส่งเสริมให้มีการแบ่งปันข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมที่แตกต่างกันในวิชาสังคมศึกษา เป็นต้น

4.5 การมีส่วนร่วมของชุมชนและพ่อแม่/ผู้ปกครองของนักเรียนข้ามชาติ

การปฏิสัมพันธ์กับพ่อแม่/ผู้ปกครองของนักเรียนและชุมชนเป็นความท้าทายแต่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการลดอัตราการออกจากโรงเรียนกลางคันและการขาดเรียน ตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ โรงเรียนต้องจัดให้มีการประชุมระหว่างครูกับพ่อแม่/ผู้ปกครอง และการไปเยี่ยมนักเรียนตามบ้านจำนวนสองครั้งต่อปี เพื่อสร้างความคุ้นเคยและความไว้วางใจกับพ่อแม่/ผู้ปกครอง และเพื่อทำความเข้าใจสภาพแวดล้อมที่บ้านของนักเรียน บางโรงเรียนไปเยี่ยมนักเรียนตามบ้านมากกว่าสองครั้งต่อปี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ถ้าครอบครัวของนักเรียนอาศัยอยู่ในพื้นที่ห่างไกล และครอบครัวไม่สะดวกที่จะเดินทางมาโรงเรียน ทั้งนี้ โรงเรียนส่วนใหญ่จะจัดการประชุมระหว่างครูกับพ่อแม่/ผู้ปกครองในวันอาทิตย์ซึ่งเป็นวันที่พ่อแม่/ผู้ปกครองส่วนใหญ่ไม่ต้องไปทำงาน โดยโรงเรียนมักจะให้นักเรียนที่พูดได้สองภาษาช่วยเป็นล่ามในการประชุมและการไปเยี่ยมตามบ้านดังกล่าว⁷⁰

ในการประชุมครูผู้ปกครองและการไปเยี่ยมนักเรียนตามบ้าน การสนทนาจะไม่ครอบคลุมเฉพาะผลการเรียนของนักเรียนเท่านั้น แต่ครูจะพูดถึงความสำคัญของการศึกษาและการเรียนให้จบชั้นมัธยมศึกษา รวมทั้งเรื่องของสุขอนามัยและความสะอาดด้วย ทั้งนี้โดยทั่วไปทั้งพ่อแม่/ผู้ปกครองและครูต่างเห็นว่า การประชุมครูผู้ปกครองและการไปเยี่ยมนักเรียนตามบ้านเป็นประโยชน์ต่อทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

ในโรงเรียนแห่งหนึ่ง ครูใช้ไลน์ ซึ่งเป็นแอปพลิเคชันสำหรับการสนทนา ในการสื่อสารอย่างสม่ำเสมอกับพ่อแม่ของนักเรียน

© UNICEF Thailand/2019/Kongmuang

70 เด็กข้ามชาติที่รู้ภาษาไทยมีบทบาทสำคัญในการช่วยให้ครอบครัวดำรงชีวิตในสังคมไทยได้อย่างราบรื่น ด้วยการช่วยแปลและสื่อสารในชีวิตประจำวัน เช่น การจ่ายค่าไฟฟ้า น้ำประปา การไปพบแพทย์ที่คลินิกและโรงพยาบาล เป็นต้น นอกจากนี้ นักเรียนข้ามชาติยังมีบทบาทในการช่วยครูสื่อสารกับพ่อแม่และผู้ปกครองด้วย

5

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ด้วยการเป็นสังคมผู้สูงอายุ การมีอัตราการทำงานต่ำ และการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง ประเทศไทยจึงมีแนวโน้มต้องพึ่งพิงแรงงานข้ามชาติต่อไปในอนาคต ทั้งในบริบทของการพัฒนาประเทศและการรวมตัวเป็นส่วนหนึ่งของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน และในบริบทของการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจภายใต้นโยบายประเทศไทย 4.0 โดยการศึกษาที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนากำลังคนให้มีทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ซึ่งรวมถึงทักษะการดำรงชีวิตและการทำงานร่วมกันในสังคมที่หลากหลาย

โรงเรียนมีบทบาทสำคัญไม่เพียงแต่การเป็นศูนย์กลางการเชื่อมโยงประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับเด็กข้ามชาติ เช่น การมีเอกสารประจำตัวแรงงาน และสุขภาพ แต่ยังเป็นช่องทางในการเผยแพร่ข้อมูล การสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับสุขอนามัยและความสะอาด และการให้บริการด้านสุขภาพ เช่น การฉีดวัคซีนและการตรวจสุขภาพฟัน เป็นต้น

ดังนั้น โรงเรียนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องด้านการศึกษาจึงต้องทำงานร่วมกันในการส่งเสริมความร่วมมือกับหน่วยงานและองค์กรอื่น ๆ ในประเด็นสุขภาพ แรงงาน และความมั่นคง เพื่อส่งเสริมความเป็นอยู่และโอกาสในอนาคตสำหรับเด็กข้ามชาติ ข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานในระดับต่าง ๆ ตามที่ปรากฏด้านล่าง เป็นข้อเสนอแนะซึ่งอยู่บนพื้นฐานของผลการศึกษาในรายงานฉบับนี้

5.1 ข้อเสนอแนะสำหรับกระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานในระดับชาติ

- ร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในประเทศต้นทางของแรงงานข้ามชาติในการแลกเปลี่ยนข้อมูล การแบ่งปันสื่อการสอนและทรัพยากรเพื่อสนับสนุนการเรียนการสอนเด็กข้ามชาติ และการสร้างหลักประกันให้เด็กข้ามชาติเปลี่ยนจากระบบการศึกษาหนึ่งไปสู่อีกระบบการศึกษาหนึ่งได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- ปรับปรุงคู่มือและแนวปฏิบัติสำหรับการจัดการศึกษาแก่บุคคลที่ไม่มีหลักฐานทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทย ซึ่งจัดทำโดยกระทรวงศึกษาธิการ ให้อ่านง่ายและใช้งานสะดวกขึ้น จัดทำคู่มือแนะนำแนวทางการขอรับเงินอุดหนุนนักเรียนยากจนพิเศษ (ทุนเสมอภาค) จากกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษาเพื่อส่งเสริมให้เด็กข้ามชาติได้เข้าเรียนในโรงเรียน ลดอัตราการออกกลางคัน และเพื่อรองรับค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นจากการจัดการศึกษาแก่เด็กข้ามชาติ และเผยแพร่ให้โรงเรียนทั่วประเทศใช้ประโยชน์ และจัดการสัมมนาหรือหลักสูตรฝึกอบรมอย่างต่อเนื่องสำหรับหน่วยงานด้านการศึกษาในระดับท้องถิ่นและโรงเรียนในการใช้งานคู่มือและแนวปฏิบัติสำหรับการจัดการศึกษาแก่บุคคลที่ไม่มีหลักฐานทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทยและการขอรับและบริหารเงินจากกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา
- จัดสรรงบประมาณและทรัพยากรเพื่อเพิ่มปริมาณและปรับปรุงหลักสูตรการฝึกอบรมครูและผู้อำนวยการโรงเรียนในการให้การสนับสนุนแก่เด็กข้ามชาติ เพื่อพัฒนาทักษะที่จำเป็นต่อการสอนในห้องเรียนที่ประกอบด้วยเชื้อชาติและระดับอายุที่หลากหลาย การสอนภาษาไทยสำหรับเด็กที่ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาที่ 2 รวมทั้งการสอนทักษะการดำรงชีวิตและการเป็นพลเมืองโลก นอกจากนี้ ควรมีหลักสูตรฝึกอบรมครูระดับอนุบาลและประถมศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการจัดอาหาร บริบาลน้ำ และสร้างสุขภาวะที่ดีในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ซึ่งจัดทำโดยกระทรวงสาธารณสุข โดยการสนับสนุนจากองค์การยูนิเซฟ ประเทศไทย โดยรวมหลักสูตรดังกล่าวไว้ในหลักสูตรการฝึกอบรมครูทั้งก่อนที่จะได้รับการบรรจุและภายหลังได้รับการบรรจุ และในโครงการคุ้มครองพัฒนาครู
- จัดให้มีระบบที่ยืดหยุ่นในการสรรหาครูที่พูดภาษาของนักเรียนข้ามชาติได้ และควรมีการฝึกอบรมครูและครูผู้ช่วยด้านภาษาในการทำงานร่วมกันเพื่อให้เด็กเรียนข้ามชาติรู้ภาษาไทย

- จัดทำชุดสื่อข้อมูลที่เป็นมาตรฐานเพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับสิทธิด้านการศึกษาสำหรับเด็กข้ามชาติ กำหนดเวลาการรับสมัครเข้าเรียน ในโรงเรียนรัฐบาล และขั้นตอนการย้ายโรงเรียนหากพ่อแม่/ผู้ปกครองต้องย้ายถิ่นที่อยู่ และเผยแพร่ผ่านโรงเรียนรัฐบาลและองค์กรเอกชนต่าง ๆ โดยจัดทำในรูปแบบและภาษาที่หลากหลาย ทั้งที่เป็นสิ่งพิมพ์ และสื่อโสตทัศน
- ศึกษาศักยภาพของการศึกษานอกระบบโรงเรียนในประเทศไทยในการเป็นทางเลือกด้านการศึกษาสำหรับเด็กข้ามชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มวัยรุ่น รวมทั้งพัฒนาระบบและกระบวนการที่ชัดเจนในการส่งต่อนักเรียนไปยังศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) ในระยะยาว สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานอาจพิจารณาทบทวนหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานให้สอดคล้องกับเป้าหมายด้านการศึกษาของประเทศไทยและความต้องการของสังคมพหุวัฒนธรรมในโลกปัจจุบัน
- รัฐบาลไทยอาจพิจารณาเปิดโอกาสให้นักเรียนข้ามชาติและนักเรียนไร้สัญชาติที่เรียนในโรงเรียนรัฐบาลได้ทำงานในสาขาอาชีพที่ใช้ทักษะสูง จากมุมมองด้านเศรษฐศาสตร์ นักเรียนเหล่านี้สามารถทำประโยชน์กลับคืนให้ระบบเศรษฐกิจไทยด้วยการจ่ายภาษี หลังจากที่ได้รับทุนในการอุดหนุนการจัดการศึกษาแก่พวกเขา

5.2 ข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานด้านการศึกษาในระดับท้องถิ่น

- พัฒนากลไกความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาการจัดการศึกษาแก่เด็กข้ามชาติ ซึ่งรวมถึงการสำรวจหาและการเข้าถึงเด็กที่ไม่ได้เรียนในโรงเรียน การรณรงค์เพื่อสร้างความตระหนักรู้ในกลุ่มผู้ประกอบการที่จ้างแรงงานข้ามชาติเกี่ยวกับความสำคัญของการจัดการศึกษาแก่เด็กข้ามชาติ และการสนับสนุนงบประมาณแก่โรงเรียนที่ต้องจัดการศึกษาที่มีลักษณะเฉพาะแก่เด็กข้ามชาติ โดยใช้แนวปฏิบัติที่ดีของศูนย์ประสานงานการจัดการศึกษาเด็กต่างด้าวในอำเภอแม่สอด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร และอีกหลายองค์กรเอกชน
- พัฒนาระบบและแนวทางสำหรับโรงเรียน รวมทั้งหน่วยงานด้านการศึกษาและสาธารณสุข ในการทำงานร่วมกับนายจ้างเพื่อให้แรงงานข้ามชาติและครอบครัว ซึ่งอาศัยอยู่ในที่พักที่นายจ้างจัดให้ เช่น โรงเกษตรกรรม และบ้านพักคนงานในโครงการก่อสร้าง มีความปลอดภัยและถูกสุขอนามัย ปราศจากอันตรายจากสารเคมีและอุปกรณ์ที่อาจเป็นอันตราย แนวทางดังกล่าวควรจะครอบคลุมกระบวนการในการระบุสารเคมีที่เป็นอันตราย และสัญญาณของการบาดเจ็บของสารเคมีที่เป็นอันตรายที่รุนแรงและเรื้อรัง
- ในการประชุมกับผู้อำนวยความสะดวกโรงเรียนต่าง ๆ ให้บรรลุประเด็นเกี่ยวกับเด็กข้ามชาติและเด็กไร้สัญชาติในวาระการประชุม เพื่อเปิดโอกาสให้มีการหารือแนวทางแก้ไขปัญหา และการจัดการความท้าทายเกี่ยวกับการรับสมัครเข้าเรียน การเรียนการสอน และการบริหารจัดการงบประมาณ เงินอุดหนุน และกองทุนต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนนักเรียนข้ามชาติและนักเรียนไร้สัญชาติ

5.3 ข้อเสนอแนะสำหรับโรงเรียน

- ทำงานร่วมกับองค์กรเอกชนและผู้ประกอบการในพื้นที่ในลักษณะหุ้นส่วนเพื่อเพิ่มอัตราการเข้าเรียนในโรงเรียนของเด็กข้ามชาติ การสนับสนุนการจัดการศึกษาต่อเนื่องแก่เด็กข้ามชาติ การลดอัตราการออกกลางคัน การส่งเสริมความร่วมมือที่ใกล้ชิดยิ่งขึ้นระหว่างหน่วยงานด้านการศึกษากับด้านสาธารณสุขเพื่อส่งเสริมความปลอดภัย สุขอนามัย และความเป็นอยู่ที่ดีของเด็ก และการเสริมสร้างความตระหนักรู้ของนายจ้างและพ่อแม่/ผู้ปกครองเกี่ยวกับสิทธิด้านการศึกษาและการรักษาพยาบาลของแรงงานข้ามชาติและครอบครัว
- เข้าร่วมการประชุมสัมมนาซึ่งมีครูจากโรงเรียนต่าง ๆ เข้าร่วม เพื่อแบ่งปันแนวปฏิบัติที่ดีและบทเรียนที่ได้รับ รวมทั้งสื่อการสอน ซึ่งได้รับการพัฒนาสำหรับใช้ในห้องเรียนที่ประกอบด้วยวัฒนธรรม ภาษา และระดับอายุที่หลากหลาย เช่น สื่อการสอนภาษาไทยสำหรับเด็กที่ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาที่ 2 ทักษะการดำรงชีวิต และการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองโลก
- สื่อสารกับพ่อแม่/ผู้ปกครองของนักเรียนข้ามชาติอย่างสม่ำเสมอ (ไม่ใช่เพียงแคในการประชุมระหว่างครูกับผู้ปกครองและการเยี่ยมนักเรียนตามบ้าน) เพื่อย้ำความสำคัญของการศึกษาและป้องกันการออกกลางคัน และทำงานในเชิงรุกในการหาแนวทางที่เหมาะสมในการสื่อสารกับพ่อแม่/ผู้ปกครอง โดยอาศัยนักเรียนที่พูดทั้งภาษาไทยและภาษาของนักเรียนข้ามชาติได้ และการให้ชุมชนโดยรอบมีส่วนช่วยเหลือ ทั้งผู้ประกอบการและองค์กรเอกชน

© UNICEF Thailand/2019/Kongmuang

ภาคผนวก 1: ระเบียบวิธีวิจัย

รายงานฉบับนี้ถูกจัดทำขึ้นบนพื้นฐานของข้อมูลที่รวบรวมได้จากการสัมภาษณ์ผู้แทนหน่วยงานรัฐบาลและองค์กรภาคประชาสังคม ทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น รวมทั้งผู้อำนวยการโรงเรียน ครู นักเรียน และพ่อแม่/ผู้ปกครอง ในโรงเรียนรัฐบาล 16 แห่งในกรุงเทพฯ และจังหวัดต่าง ๆ อีกห้าจังหวัด ได้แก่ เชียงใหม่ ระนอง สมุทรสาคร ตาก และตราด (ดูรายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์หลักในภาคผนวก 2) นอกจากนี้ รายงานฉบับนี้ยังอาศัยข้อมูลจากแหล่งข้อมูลอื่น ได้แก่ สิ่งพิมพ์ รายงาน บทความทางวิชาการ และข่าว

โรงเรียนทั้ง 16 แห่งข้างต้นเป็นโรงเรียนที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน องค์กรยูนิเซฟ ประเทศไทย องค์กรช่วยเหลือเด็กประจำประเทศไทย และ/หรือหน่วยงานรัฐบาลในระดับท้องถิ่น เสนอแนะว่าเป็นโรงเรียนที่มีนักเรียนข้ามชาติในสัดส่วนค่อนข้างสูง และประสบความสำเร็จในการรับเด็กกลุ่มดังกล่าวเข้าเรียน โดยโรงเรียนสองแห่งที่ตั้งอยู่ในกรุงเทพฯ เป็นโรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร และอีก 14 แห่งเป็นโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

การสำรวจและการสัมภาษณ์บุคคลในโรงเรียนทั้ง 16 แห่งเกิดขึ้นระหว่างวันที่ 29 มกราคม - 13 กุมภาพันธ์ 2562 การสัมภาษณ์มีลักษณะกึ่งทางการ โดยมีการส่งชุดคำถามให้ผู้ให้สัมภาษณ์ล่วงหน้า เพื่อให้การสัมภาษณ์ครอบคลุมประเด็นต่าง ๆ อย่างครบถ้วน อย่างไรก็ตาม ในระหว่างการสัมภาษณ์ ผู้จัดทำรายงานได้เปิดโอกาสให้การสนทนาครอบคลุมประเด็นอื่น ๆ ที่ผู้ให้สัมภาษณ์เชื่อว่ามีสำคัญด้วย โดยทั่วไป การสัมภาษณ์มีเป้าหมายเพื่อรวบรวมและทำความเข้าใจประสบการณ์และมุมมองของผู้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับการเข้าถึงการศึกษา และการทำให้เด็กข้ามชาติไม่ออกจากโรงเรียนกลางคัน ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ภาระค่าใช้จ่าย วิธีการจัดการความท้าทายที่ผ่านมา และข้อเสนอแนะในการจัดการความท้าทายในอนาคต

ข้อมูลที่ได้จากสัมภาษณ์ถูกนำมาเปรียบเทียบเพื่อให้เห็นมิติต่าง ๆ ที่แตกต่างกัน รวมทั้งเพื่อตรวจสอบยืนยันกับแหล่งข้อมูลอื่น ๆ ได้แก่ ผลการศึกษาที่ผ่านมา ข้อมูลของทางการ และรายงานข่าวที่เกี่ยวข้อง

ก่อนการไปสำรวจและสัมภาษณ์บุคคลในโรงเรียนแต่ละแห่ง ผู้จัดทำรายงานได้ขออนุญาตสัมภาษณ์นักเรียนพร้อมทั้งพ่อแม่/ผู้ปกครอง (ทั้งนักเรียนไทยและนักเรียนข้ามชาติ) บันทึกภาพโรงเรียน และบันทึกเสียงการสัมภาษณ์ นอกจากนี้ ผู้จัดทำรายงานได้ใช้เวลาในการสังเกตกิจกรรมและการปฏิสัมพันธ์ภายในโรงเรียนแต่ละแห่ง ทั้งในระหว่างการเรียน ระหว่างพัก และระหว่างอาหารกลางวัน รวมทั้งช่วงเวลาก่อนเริ่มเรียนในตอนเช้า และ/หรือก่อนเลิกเรียนในตอนเย็น

ภาคผนวก 2: รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์หลัก

คุณณัฐระวีวรรณ ปานวิสัย สำนักงานนโยบายและแผน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

คุณกิตติพงษ์ ทองพวา และคุณเสาวนีย์ ปิ่นชุมพลแสง สำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร

คุณลัดดาวัลย์ หลีกแก้ว ผู้จัดการโครงการ มูลนิธิเพื่อเยาวชนชนบท

คุณแสงดาว ครู มูลนิธิเพื่อเยาวชนชนบท

คุณกัญญา มาลัย รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร

คุณรัตนภูมิ โนสุ ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3

คุณอดุลย์ ดวงดีวีรัตน์ ผู้ประสานงาน กลุ่มเพื่อเด็ก

คุณแสงดาว วงปา กลุ่มเพื่อเด็ก

คุณปวง นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ศิษย์เก่าศูนย์การเรียนรู้บ้านเด่นเวียงไชย (ปัจจุบันคือ โรงเรียนชุมชนบ้านแม่สุนหลวง สาขาบ้านเด่นเวียงไชย)

คุณเลา แม่บ้าน ศิษย์เก่าศูนย์การเรียนรู้บ้านเด่นเวียงไชย (ปัจจุบันคือ โรงเรียนชุมชนบ้านแม่สุนหลวง สาขาบ้านเด่นเวียงไชย)

คุณประวัตร์ พันธก้อง รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2

คุณพงษ์กรณ์ ทองคำ ผู้อำนวยการกลุ่มส่งเสริมการจัดการศึกษา ศูนย์ประสานงานการจัดการศึกษาเด็กต่างด้าว สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2

คุณวัชร อินทรสมบัติ เจ้าหน้าที่โครงการ REACT องค์การช่วยเหลือเด็กประจำประเทศไทย

คุณอัมพล หันทุย ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด

คุณวิชา ครูปิติ รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด

คุณเสน่ห์ บุญชู ศึกษานิเทศก์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด

ผู้อำนวยการโรงเรียน ครู นักเรียน และพ่อแม่/ผู้ปกครอง ของโรงเรียนต่อไปนี้

- โรงเรียนคลองทวีวัฒนา เขตทวีวัฒนา กรุงเทพฯ
- โรงเรียนศาลเจ้า (ห้าวบุญกฐลวิทยา) เขตบางขุนเทียน กรุงเทพฯ
- โรงเรียนวัดศรีสุทธาราม จังหวัดสมุทรสาคร
- โรงเรียนวัดศรีมงคล จังหวัดสมุทรสาคร
- โรงเรียนบ้านป่าบง อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่
- โรงเรียนชุมชนบ้านแม่สุนหลวง สาขาบ้านเด่นเวียงไชย อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่
- โรงเรียนชุมชนบ้านบวกรกน้อย และโรงเรียนศูนย์การเรียนรู้วัดป่าเป้า (ห้องเรียนเคลื่อนที่) อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่
- โรงเรียนบ้านท่าอาน อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก
- โรงเรียนไทยราษฎร์ศิริ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก
- โรงเรียนบ้านห้วยม่วง อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก
- โรงเรียนระนองพัฒนามิตรภาพที่ 60 จังหวัดระนอง
- โรงเรียนบ้านปากน้ำ จังหวัดระนอง
- โรงเรียนบ้านหาดเล็ก อำเภอลองใหญ่ จังหวัดตราด
- โรงเรียนคลองใหญ่วิทยาคม อำเภอลองใหญ่ จังหวัดตราด
- โรงเรียนบ้านคลองจาก อำเภอลองใหญ่ จังหวัดตราด
- โรงเรียนบ้านคลองประทุน อำเภอเมือง จังหวัดตราด

ข้อมูลติดต่อ

องค์การยูนิเซฟ ประเทศไทย
19 ถนนพระอาทิตย์
เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร
10200

โทรศัพท์: +66 2 356 9499
โทรสาร: +66 2 281 6032
อีเมล: thailandao@unicef.org

Facebook: facebook.com/unicefthailand

Twitter: twitter.com/unicef_thailand

IG: @UNICEF_Thailand

LINE: UNICEF Thailand

Youtube: youtube.com/unicefthailand

Website: www.unicef.or.th

เพื่อการบริจาค

โทรศัพท์: +66 2 356 9299

โทรสาร: +66 2 356 9229

อีเมล: psfrbangkok@unicef.org